

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AİLE DANIŞMANLIĞI ALAN ÇİFTLERİN EVLİLİK ANLATILARININ
METAFORLAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

GÜLŞAH KARAALİ

DOÇ. DR. İLKAY DEMİR

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İSTANBUL-2019

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AİLE DANIŞMANLIĞI ALAN ÇİFTLERİN EVLİLİK ANLATILARININ
METAFORLAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

GÜLŞAH KARAALİ

DOÇ. DR. İLKAY DEMİR

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İSTANBUL-2019

Bu çalışma 18.06.2019 Tarihinde aşığıdaki jüri tarafından
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aile Eđitimi ve Danışmanlığı (YL) (Tezli) (Ücretli) Bir öğe
seçin. Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. İlkay DEMİR
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Esra İşmen GAZIOđLU
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Müge Yüksel YUKAY
Marmara Üniversitesi
Atatük Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, bilgi ve tecrübeleriyle önüme ışık olan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemi asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam; Doç. Dr. İlkey DEMİR'e, yüksek lisans eğitimim süresince, bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen, Sayın hocam Doç. Dr. Ayşe Esra İşmen GAZİOĞLU'na, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tüm hayatım boyunca maddi, manevi desteğini esirgemeyen, beni her zaman ve her koşulda destekleyen ve bana güç veren annem Betül KARAALİ, babam Aydın KARAALİ'ye, tez yazım sürecimde motivasyon kaynağım olan kadim dostum Yücel YÜKSEL'e, eğitim hayatımda ki en büyük destekçim olan anneannem Güler ÖZDEMİRKAN'a, hayatımın her evresinde bana destek olan değerli ablam Berna ÖZDEMİRKAN'a ve bana olan inancıyla motivasyon kaynağım olan Erdi KENAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GÜLŞAH KARAALİ

ÖZET

AİLE DANIŞMANLIĞI ALAN ÇİFTLERİN EVLİLİK ANLATILARININ METAFORLAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı, aile danışmanlığı desteğine ihtiyaç duyan evli bireylerin evliliğe ilişkin algılarını metaforlar yoluyla analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda aile danışmanlığı desteği olan dört evli çiftten oluşan toplam sekiz katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşları 23 ve 33 arasında değişmektedir. Veri toplama aracı olarak bireysel görüşmeler kullanılmıştır. Görüşmeler katılımcıların tanışmalarından danışmanlık almalarına kadar ki evlilik öykülerine dair sorulardan oluşmaktadır. Görüşmelerin yazılı dökümünün ardından elde edilen veriler anlatı analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Buna göre, her katılımcı çiftin evlilik anlatıları incelenmiş ve anlatılarında ortaya çıkan temalar saptanarak yine evlilik anlatıları bağlamında sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların evlilik anlatıları güç ve denetim teması çerçevesinde şekillenmektedir. Güç ve denetim temasının, bazı anlatılarda tek taraflı güç kullanımı ve eşlik eden sonlandırma metaforu, bazı anlatılarda güç çatışması ve eşlik eden denge-ortaklık metaforu, diğer bazı anlatılarda ise tek kişilik evlilik ve eşlik eden çözümsüzlük metaforu ile karakterize olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Aile, Aile Danışmanlığı, Evlilik, Metafor, Öyküsel Terapi, Kadın-erkek ilişkileri, Sağlıklı Aile, Evlilik Yaşantısı

ABSTRACT

ANALYSING MARRIAGE NARRATIVES OF COUPLES RECEIVING FAMILY COUNSELING IN TERMS OF METAPHORS

The purpose of this study is to analyze the perceptions of married individuals in need of family counselling through metaphors. Within this purpose eight participants -four married couples- which take family counselling are reached. The ages of the participants vary between 23 and 33. One to one interviews have been used as a methodology. The interview guide consists of questions regarding the couples' marriage stories starting with their first acquaintance to taking family counselling period. After the interpretation of the interviews the data gathered are analyzed through narrative analysis methodology. According to this, each participant couple's marriage stories are examined and the themes found in their stories identified and presented again in marriage stories. According to the research results the marriage stories of the participants have taken form around power and control themes. In some of the stories the power and control theme have been characterized with power usage and ending metaphor with it, in some stories power conflict and balance-partnership metaphor with it and in some stories one individual marriage with deadlock metaphor.

Keywords: Family, Family Counselling, Marriage, Metaphor, Story Therapy, Male-Female Relationship, Healthy Family, Marriage Experience

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. AMAÇ/ HIPOTEZLER / PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER	6
1.3. ÖNEM	6
1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR).....	7
1.5. SINIRLILIKLAR	7
1.6. TANIMLAR	8
2. AİLE	12
2.1 AİLE TANIMI.....	12
2.2 AİLENİN GELİŞİMİ VE ÇEŞİTLERİ	13
2.3.AİLENİN ÖZELLİKLERİ VE FONKSİYONU	14
2.4 TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI	15
2.5. AİLE İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR.....	17
2.5.1. TOPLUMSAL DEĞİŞME VE AİLE.....	17
2.5.2. SANAYİLEŞME, MODERNLEŞME VE AİLE.....	18
2.5.3. DİN VE AİLE.....	19
2.5.4. TOPLUMSAL CİNSİYET VE AİLE	20
2.5.5. SAĞLIKLI VE SAĞLIKSIZ AİLE	21
2.5.6. AİLE YAŞAMI STRESÖRLERİ	22
2.6. AİLE PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜMLERİ	23
2.6.1.İLETİŞİM PROBLEMLERİ	23
2.6.2.KUŞAK ÇATIŞMALARI	24
2.6.3. EKONOMİK KÖKENLİ SORUNLAR	25
3. AİLE DANIŞMANLIĞI VE TERAPİ ÇALIŞMALARI	29
3.1. AİLE BİLİMİ.....	29
3.2. AİLE DANIŞMANLIĞI	29
3.3. AİLE DANIŞMANLIĞINDA SOSYAL YAPILANDIRMACILIK	30
3.4. AİLE DANIŞMANLIĞINDA ÖYKÜSEL TERAPİ.....	31
3.5. METAFORA KURAMSAL BİR ANALİZ.....	36
3.5.1.METAFOR ANALİZİ	38
3.5.2.YURTDIŞINDA METAFOR ANALİZLERİ	39
3.5.3. TÜRKİYE'DE METAFOR ANALİZLERİ	41
3.5.4.ALGI ÇALIŞMALARI	43
BÖLÜM IV: YÖNTEM	45
4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	45
4.2. ÇALIŞMA GRUBU	45
4.4. VERİLERİN TOPLANMASI	48
5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	48
A. GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİK	49
BÖLÜM VI: BULGULAR.....	50
6.1. ANA KATEGORİ : GÜÇ VE DENETİM	50
6.1.1. TEK TARAFLI GÜÇ/DENETİM VE EŞLİK EDEN SONLANMA METAFORU ...	51
ÖZDEMİR ÇİFTİ.....	51
6.1.2. GÜÇ/KONTROL ÇATIŞMASI VE EŞLİK EDEN DENGE VE ORTAKLIK	
ARAYIŞI METAFORU	53
6.1.3. TEK KİŞİLİK EVLİLİK VE EŞLİK EDEN ÇÖZÜMSÜZLÜK METAFORU	60

BÖLÜM VII: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	66
7.1.ÖNERİLER	73
KAYNAKLAR.....	74
EKLER.....	83

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

İnsanlar birçok sebepten dolayı çift olarak bir araya gelebilir (Gladding, 2012). ‘İnsanlar çift olduklarında yaşamlarındaki en derin yakınlık anlayışını yakalayabilirler. Bir çiftin üyesi olmak, kişisel gelişim ve kendine ilişkin farkındalıklara yol açabileceği gibi, bunun olamayışı, iyileşmesi yıllar süren yaralar açabilir’ (Long and Burnett, 2005). Öte yandan evlilikte bir çift olmak hiç kolay değildir (Gurman and Fraenkel, 2002). Bunun için zaman zaman desteğe de ihtiyaç duyulabilir. Fenell and Weinhold (1989, akt. Nazlı, 2014) aile danışmanlığının gelişimini gerektiren nedenleri dokuz başlık altında toplamıştır. Bunları eşlerin her ikisinin de mesleğinin olması (beraberinde gelen ev işlerinin paylaşımı ile ilgili sorunlar, çocuk bakımı ile ilgili sorunlar ve evin geçimi ile ilgili sorunlar), evlilikte bozulma (eşlerin ciddi anlaşmazlıklarına düşmelerine karşın bunları çözmek için gerekli olan sorun çözme ve iletişim becerilerine sahip olmamaları), tek ebeveynli aileler, ilaç ve alkol bağımlılığı, okulla ilgili sorunlar, çocuğun yönlendirilmesi ile ilgili sorunlar, ergen depresyonu ve intihar, evden ayrılan yetişkin çocukla ilgili sorunlar ve yaşlı anne babaya bakma şeklinde sayabiliriz.

Evlilik ve ilişki eğitimleri, evlilik güçlendirme, çift iletişimi programları, yakın ilişki becerilerinin pratik uygulamaları ve dışsallaştırma metodu çift ve evlilik tedavisi çeşitlerinden sayılabilir. Çiftlerin evlilik yaşamlarını ve yaşadıkları sorunları çalışırken kullanılabilecek tekniklerden biri de metaforlardır. Metaforlar, insanoğlunun dünyasını anlaması, ifade etmesi, kurması ve örgütlemesi için gelişen temel araçlardır (Deant-Reed and Szokolsky, 1993; Kliebard, 1982; Lakoff and Johnson, 1980; Munby, 1987). İçinde bulunduğumuz dünyayı anlamlandırmak, yaşadığımız her ne ise yaşanan durumun tam da içindeyken mümkün olmaz bazen. Farklı bir bakış açısı, farklı bir anlayışa ihtiyaç duyarız. Bir zihinsel haritalama modeli olan metafor; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve iyi anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle, ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır (Aydın, 2004). Senemoğlu (2005)’de belirttiği üzere, metaforlar; yeni bilginin daha önceden bilinen eski bilgilerle benzerliklerini bularak ilişkiler kurulmasını sağlar ve böylece, yeni bilginin somut olarak açıklanmasına

yardım ederler. Ayrıca Richardson (2003)'e göre, metaforlar bireysel değerleri dolaysız gösterdikleri için de son derece önemlidir. Çünkü bu özellikleriyle metaforlar, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması haline dönüşmüştür (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta kullanılan metaforların göreceli olduğu hususudur. Aynı metafor binlerce insan tarafından kullanılsa da, her bir insan için bambaşka anlamları ifade edebilir. Bu sebeple metaforlar belirlenmekle kalmayıp, içeriklerinde ki anlam üzerinde de durulmalıdır. Donna vd. (2001) belirttiği üzere, tek bir görüntüyü yansıtan metaforlar farklı değerlendirici tonlara sahip olabilir. Örneğin, bir ağaç, bir katılımcı tarafından "beslenme ve ferahlatıcı yeni hayat" ya da "ölü ve büyümesiz solgun" olarak tarif edilebilir.

Lakoff ve Johnson (1980) metaforları "anlayış ve deneyimleme" olarak tanımlarlar. Metaforlar, kelimeleri tam anlamlarıyla kullanmak durumunda kalmadan, bireylere dil yoluyla gerçekliklerini açıklamakda yardım edebilir. Dolayısıyla bireylerin düşünce ve duygularının ifadesini zorlaştıran konuları da daha kolay hale getirir (Lakoff and Johnson, 1980; Norton, 1989; Yerby, 1989). Aynı zamanda yapısal kuramın tekniklerinden biri olarak kabul edilen, bireyler için tehdit yaratan durumlarda ya da ifade etmede zorluk çektiği durumlarda metafor kullanımı, gerginliği azaltır ve daha net ve somut bir şekilde tehdit yaratan durumu açıklamalarını kolaylaştırır. Metafor kullanımıyla bireylerde daha kolay ve rahatlatıcı bir şekilde farkındalık yaratılabilir. Bir kelime, bir fikrin sunumunda kullanılır ve fikrin kendisi direk değil, fikir benzerliği olduğu düşünülen nesne aracılığıyla tartışılır. Danışanlar, metaforlar sayesinde görsellik ve somutluğun oluşmasıyla durumu daha iyi gözlemleyebilir ve bu onları problem durumunu çözmeleri için teşvik edebilir (Kesici vd., 2015).

Metaforlar sıklıkla semboller ve hikâyeler şeklinde iki temel formda kullanılır. Şekiller, eşyalar, yiyecekler, oyuncaklar, film ya da çizgi film karakterleri, şehirler, kıyafetler, oyunlar ve benzeri bir çokşey olabilir. Ardından terapist danışanın neden bu benzetmeyi yaptığını sorarak belirtilen temadan harekete geçerek ailenin durumunu sorgulayabilir. İlişkiniz bir film olsa bu film ne olurdu? Eşiniz bir müzik çeşidi olsa, hangi tarz bir müzik olurdu? Tartışma sırasında bir renk olsaydınız hangi renk olurdu? Eşiniz hangi renk olurdu? (Kesici vd., 2015). Aile danışmanlığında

kullanılan bu ve bunun gibi sorular yalnızca danışanın içinde bulunduğu duruma dışarıdan bakmasını sağlamaz aynı zamanda partnerin ya da diğer aile fertlerinin de buna duymayı deneyimlemeleri için şans vermiş olur.

Metaforların incelenmesinde genelde benzetme odaklı soruların sorulduğu görülmektedir. Ancak, doğrudan evlilik metaforlarının sorulması yerine, evlilik anlatılarının metaforlar özelinde incelenmesi danışanların kendi metaforlarını oluşturması, kendi kaynaklarıyla kendi hikâyelerini kullanarak kendi hikâyelerini çizmeleri, yeniden yorumlayıp problemlerini çözmeleri için daha verimlidir(Legowski and Brownlee, 2001). Öyküsel analizde metafor danışanın gerçekliğine ulaşmak için bir araç olarak kullanılır. Eğer doğrudan evlilik metaforları sorulsaydı bu anlam eksikliğine sebep olabilirdi. Oysa Post-modernist yaklaşım, danışanın kendi deneyimleriyle konuşmasını ve kendi yaşam ve kültür bağlamında kendi deneyimlerinin anlamını tanımlamasını sağlar (Legowski ve Brownlee, 2001).

Literatürdeki yurt dışında yapılan çalışmaları incelediğimiz de, psikoloji ve psikolojik danışmanlık alanlarında, iletişimsel, psikodilbilimsel, nitel ve nicel araştırmalarda bir çok metafor çalışması görülmektedir (Donna vd, 2001). Ülkemizdeki çalışmaları incelediğimizde, metafor yoluyla analiz tekniği ülkemizde de kullanılmış fakat bu kullanım daha çok eğitim alanında gerçekleşmiştir (Babacan, 2014; Dös, 2010; Özbaş & Aktekin, 2013) . Bunun yanı sıra evlilik kavramına ilişkin metaforik algılar üzerinede bir çalışma bulunmuş (Baltacı, 2015),evli bireylerin aile kavramına ilişkin algıları, bağlanma stilleri üzerinden değerlendirilmiş Özabacı vd (2018) Evliliğe yüklenilen anlam ölçeğinin geliştirilmesi, gibi çalışmalara rastlanmış, Türk kültürünü baz alarak geliştirilen bu ölçeklerle bireylerin evliliğe ve evlilik sürecine yükledikleri anlamları deşifre ederken, bireysel ihtiyaçları tespit etme amaçlı çalışmalara yapılmış fakat öyküsel bakış açısından aile danışmanlığına yaklaşan, aile danışmanlığına başvuran kimselerin evlilik hayatlarını nasıl değerlendirdiklerine dair her hangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Türkiye’de yapılan çalışmalarla kıyasladığımızda ise, yurtdışında metafor çalışmalarının yanı sıra, öyküsel terapi içerisinde metaforu eriten çalışmalara da rastlanmaktadır (Legowski and Brownlee, 2001). Fakat, aile danışmanlığı temalı spesifik bir çalışmaya rastlanmamakla beraber yinede aşk, romantik ilişkiler ve

romantik yaşantılar üzerine yapılan çalışmaların (Leslie Baxter Connie Bullis, 1986; Rebecca vd, 2010). Türkiye'ye oranla çok daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. McMullen and Conway (1994)'e göre kavramsal metaforları destekleyen çalışmalar incelendiğinde, katılımcıların zihinlerinde muhtemelen bir dizi kavramsal haritalandırma gerçekleşir. Bu haritalama biçimsizleştirilmiş cümle listelerinden oluşarak, özellikle katılımcıların kavramsal sistemleri hakkında bir şeyler yakalamayı amaçlamaktadır. Küçük ampirik çalışmalar açıkça, katılımcıların deneyimleri hakkında konuşarak ürettikleri genişletilmiş doğal anlatıları değerlendirir. Diğer bir deyişle, araştırmacılar tipik olarak yeni ve donmuş figürlerin sıklık sayıları hakkında sorular yöneltmişlerdir ve danışanların terapi süreci veya sonuçları ile ilgili olarak figüratif ifadelerinin anlamı veya işlevini sistematik olarak incelemeye çalışmamışlardır. Danışanların figüratif ifadelerinin anlamını veya işlevini yorumlamak için teorik bir bakış açısının yokluğunda, araştırmacılar verilerde ne arayacağını bilmeden bırakılabilir.

Oysa anlatı terapisinde metafor kavramı, anlatının kendisidir (Freedman ve Combs, 1996). Öyküsel terapi bu açıdan önemlidir. Anlatı metaforu toplum tarafından oluşturulan gerçekliğe dayanır. Bu gerçeklik belirli bir toplumun üyeleri tarafından kuşaklar boyunca inşa edilir ve sürdürülür (Freedman and Combs, 1996). Böylece bireysel deneyimlerin yanı sıra onları oluştural kültürel bağlam ve yapıyı da değerlendirmiş oluruz. Aynı zamanda, anlatı metaforu, terapistin, danışanın deneyimlerini ve terapistin tartışmayı yönlendirdiği modu izlediği ve anladığı araç olduğu için, anlatının kendisi örtük bir metafordur. Böylelikle danışmanın akışını şekillendirir (Freedman ve Combs, 1996). Yani, hikaye anlatma eylemi kendi içinde bir metafordur (White, 1989). White (1989), dışsallaştırmanın hikayelerin yeniden yazılmasının anahtarı olduğunu belirtmektedir.

Diğer yandan, metaforik ifadeler, bazı teorisyenler ve klinisyenler (örneğin, Lakoff ve Johnson, 1980; Siegelman, 1990) tarafından etkileyici ve kavramsal sistemimize bağlantılı görülür. Metaforlar (özellikle benlik ve diğerlerinin eylemleriyle ilgili olanlar, duygusal veya duyusal deneyim ve dünya görüşleri) danışanın psikolojik durumunun belirleyicileri ise, duygusal değişim potansiyeli içerir (Siegelman, 1990) ve terapide (McMullen, 1989), danışanın anlatılarına benzemeleri, yani Luborsky ve

meslektaşlarının (1992) ifadesiyle “psikoterapi oturumlarında temel bir ünite” anlamına gelmeleri mümkündür. Psikoterapide metafor kullanımı üzerine son ampirik araştırmalar (örneğin, Angus ve Rennie, 1988; 1989), sözel ifade biçimi olarak öne çıkar. Ampirik çalışmalarda (Angus vd, 1991; McMullen, 1989), tedavinin sonucuna bakılmaksızın, danışanın metaforları terapistlerle konuşmalarında yoğun olarak kullandıklarını tespit etmişlerdir. Terapi seansı transkriptlerinde ortaya çıkan metafor cümlelerinin sayısı ve sıklığı, eğitimli puanlayıcılar tarafından kolayca tanımlanabilirken, tespit edilmesi daha zor olan şey, belirli bir metaforun, belirli bir psikoterapi ilişkisi boyunca hangi şekilde ve hangi amaçlarla göze çarptığını belirlemektir. Ayrıca, iyi sonuç araştıran çalışmalardan elde edilen bulgular (Angus vd, 1991; McMullen, 1989), terapi boyunca genişletilmiş metafor temalarının varlığının, üretken bir terapötik ilişkinin önemli bir belirteci olabileceğini göstermektedir. Spesifik olarak, iyi sonuçta hem danışanın hem de terapistin, danışanın yaşamındaki devam eden olayların tematik olarak bağlanabileceği ve anlaşılabilir birincil bir metaforik senaryo dizisine dayanabileceği anlaşılmaktadır (Angus and Lawrence, 1993). Metaforlar, derin kavrayışları ortaya çıkarma, başkalarıyla ilişki kurma ve bir his kontrolü hissetme biçimimiz için çok önemlidir.

Türkiye’de evlilik anlatılarına ilişkin anlatı analizi çalışmasına rastlanmamış, metafor çalışmaları ise yalnızca benzetmeye yönelik bir dizi soruyla yapılmıştır. Bu çalışma ise genelde danışmaya başvuranların evlilik anlatılarını analiz etmeyi, özelde ise evlilik anlatılarında ortaya çıkan metaforların incelenmesini amaçlamaktadır. Söz konusu bakış açısından hareketle aile danışmanlığı alan çiftlerin metaforlarını evlilik öyküleri bağlamında ele almayı amaçlamaktadır. Bu biçimde kültürümüz içinde aile danışmanlığında ortaya çıkabilecek temel temalara yönelik anlayışın geliştirilmesine de katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.2. AMAÇ/ HİPOTEZLER / PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER

Bu araştırmanın genel amacı,aile danışmanlığına başvuran bireylerin evlilik yaşantılarına ilişkin anlatıları aracılığıyla evlilik metaforlarının incelenmesidir.

Bu genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Aile Danışmanlığına baş vuran evli bireylerin evlenmelerinden danışmanlık almaya karar verene dek evlilik yaşantılarına ilişkin anlatılarında ne gibi metaforlar kullanılmaktadır?
2. Çiftlerin evlilik anlatılarında kullandıkları metaforlar hangi biçimlerde örtüşmekte ya da farklılaşmaktadır?
3. Söz konusu metaforlar farklı evlilik anlatılarını birbirine bağlayan hangi ortak temalar çerçevesinde şekillenmektedir?
4. Evlilik danışmasına başvuran çiftlerin evlilik anlatılarında, evlilik yaşantılarına yönelik umdukları değişim ne gibi metaforlarla ortaya çıkmaktadır?
5. Katılımcıların evlilik anlatılarıyla, umdukları değişime yönelik anlatılarında kullandıkları metaforlar hangi biçimlerde örtüşmekte ya da farklılaşmaktadır?

1.3. ÖNEM

Bu çalışma, aile danışmanlığı desteği alan bireylerin alıntı analizi yoluyla evliliğe ilişkin algılarını deşifre etmeyi amaçlamıştır. Bireylerin evliliğe yükledikleri anlam, yaşamlarındaki yeri, evlilikten beklentileri hususunda değişkenlik gösterebilir. Alanda evlilik metaforlarıyla ilintili çalışmalar olmasına karşın Dunn, (2004)'de belirtildiği üzere 'japon evlilik törenlerinde konuşmalarda kültürel evlilik modelini betimlemek için metafor analizi kullanılmış, ortak yaratma olarak evlilik, fiziksel bir birliktelik olarak evlilik ve yolculuk olarak evlilik sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu metaforlar, evliliğin yeni bir başlangıç olduğu, ortak çaba ve işbirliği gerektirdiği, ideal olarak kalıcı bir birlik olduğu ve sevgi, güven ve duygusal birliği içeren kavramları içeren bir dizi temayı ifade etmek için kullanılmıştır.' Ama bu ve benzer çalışmaların genelde evlilik algısı üzerine olduğu görülmektedir. Oysa bu çalışma danışmanlık desteği alan evli çiftlerin metaforlarını incelemesi sebebiyle alanda yapılan ilk çalışmadır.

Benzer biçimde evliliklerine dair anlatılarında ortaya çıkan metaforlar ve evliliklerine dair beklentilerine ilişkin ortaya çıkan metaforların ne biçimlerde ilişkili olduğunu ortaya koymak, özellikle danışmanlık sürecinde metaforların çözüm odaklı bir bakış açısından nasıl kullanılabilmesine ilişkin anlayışa katkı sunabilir. 1980’lerde Lakoff ve Jonhson’ın çıkardığı “Metaphors We Live By” (Metaforlarla Birlikte Hayatımız) metafor konusuna ilgiyi Bilişsel Dilbilimde ilgi odağı olmuştur. Onlara göre metaforlar sadece dilbilimsel bir aktarım değil, düşünce yapılarının ifadesidir. Konseptte dayalı düşünme genel anlamda metaforik olarak yapılanmıştır ve metaforlar dilden ziyade düşüncenin ifadesidir. Metaforlar aynı zamanda aksiyonu yapılandırmakta ve etkilemektedir(Moser,1998, s. 2).

Aynı zamanda çiftler bazında ele alırsak, metaforlarındaki örtülen farklılaşan yanları ortaya çıkarmak aile danışmanlığı alanındaki uygulamalarda metaforların ne biçimlerde ortaya çıkabileceğine ilişkin fikir verebilir. Çiftlerimizin metaforlarının örtüşmesi beklentilerinin ortak olabileceği ve aynı zamanda problemlerinin de ortak olduğu işaretini verirken metaforlarındaki farklılık mevcut anlaşmazlığı deşifre edeceğinden aile danışmanlığı uygulamaları için ışık tutabilir.

1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

Bu araştırmada Aile Danışmanlığı desteği alan çiftlerin evlilik kavramlarına ilişkin olarak ürettikleri metaforların, bu kavramlarla ilgili algılarını açığa çıkarttığı sayılıştısından yola çıkılmıştır. Anlatılar ve anlatılarda kullanılan metaforlar, çiftlerin evlilik yaşantılarını sembolik biçimde yansıtan araçlardır.

Katılımcıların içten yanıtlar verdikleri varsayılmıştır

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma İstanbul ilinde bulunan Aile Danışmanlığı Merkezlerinden ulaşılan Aile Danışmanlığından destek alan evli sekiz kişi (dört çift) ve onların görüşmelerde verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Aile; yakın olan başka biriyle yaşayan ve bir mekânı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri içeren, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı önemli bir toplumsal kurumdur (Hallaç ve Öz, 2014).

Cinsellik; cinsiyet psikolojisi anlamına da gelebilen, iki cinsin üreme organlarının birleşmesine ilişkin faaliyet ve üreme olayı şeklinde tanımlanan bir olgudur (Krich, 2005).

Sağlıklı Aile: Sağlıklı ailenin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır: aile bireyelerine ve aileye bağlılık, karşılıklı kıymet bilme ve yakınlık, birlikte zaman geçirmeye istekli olma, etkili iletişim örüntüleri, yüksek düzeyde dini/tinsel oryantasyon, kriz durumlarıyla olumlu şekilde baş edebilme yetisi, aile bireyelerini destekleme ve cesaretlendirme, açık-seçik rollerdir (Worden, 2013, ss. 32).

Metafor: Metaforun TDK'daki anlamı mecazdır. Dilbilimde metaforlar analogiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Vosniadou ve Ortony ise metaforu; tecrübelerimizi başka bir tecrübemiz yardımıyla haritalandırmamıza olanak sağlayan, yeni olayları ve durumları ya da kompleks meseleleri anlam katmamıza neden olan terminolojiler olarak açıklamıştır (Pitcher, 2013).

Evlilik yaşantısı: yiyecek, barınma ve dış tehlikelere karşı korunmayı sağlayan birlik ve beraberlik, olumlu eş ilişkilerinin yarattığı doyum, cinsel olgunlaşmayı sağlayacak rollerin paylaşımı, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi içermektedir (Gülsün vd,2009, ss. 72).

Aile danışmanlığı: Kuzgun (1991)'e göre aile danışmanlığı sağlıklı bir iletişim kurma amaçlı alınan psikolojik destektir. Aileyi bir bütün olarak değerlendirir ve sağladığı sağlıklı ortamda sağlıklı iletişim de deşifre olur.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. EVLİLİK

1.1. Romantik İlişkiler ve Eş Seçimi

İnsan sosyal bir varlıktır. Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisinde de belirttiği gibi kişinin ilk ihtiyacı fiziksel, sonraki ihtiyaçları psikolojiktir. İkinci basamakta güvenlik ihtiyacı yer alırken, üçüncü basamakta ait olma ve sevgi ihtiyacı vardır (Parıltı, t.y.). Bir canlı türünün üyelerinin eşleşmesi canlının kendi türün evrim ağacında devamlılığını sağlamaktadır.

Romantik ilişkiler homoseksüel ve heteroseksüel ilişkiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Homoseksüel ilişkilerde kişi kendi cinsiyle ilişkiyken, heteroseksüel ilişkilerde karşı cinse karşı cinsel bağlılık söz konusudur. Ülkemizde homoseksüel ilişkiler yaygın olmamakla birlikte bu kişilerin evlenmesi de kanunen mümkün değildir. Toplumun genel olanına aykırılık durumu eşcinsellerin toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır. Eşcinseller dışlanmaları sonucu kendilerine ait alt kültürler oluşturmaktadır. Kendilerine özgü giyim, konuşma tarzı ve değerlere sahiptirler (Kırmızı, t.y.). Heteroseksüel ilişkiler ise tüm dünya toplumları tarafından özendirilir, toplum düzenini korumak için önemli bir araçtır. LGBTİ (Lezbiyen Gay Biseksüel Transeksüel İnterseks) Dernekleri cinsel tercihi toplum genelinden farklı olan bu bireyler arasında dayanışma, kendi seslerini topluma ve devlete duyurma, kişisel hak ve özgürlüklerini koruma ve sürdürme çabası içinde oluşmuş bir topluluktur. Meclise girme çabalarının yanı sıra tüm dünyada aynı günlerde düzenlenen Onur Günleri ile toplumun kendilerini kabullenmesi için çaba göstermekte ve kendilerini özgürce ifade etme alanı bulmaktadırlar (Yılmaz ve Demirbaş, 2015).

Fisher; kadın ve erkek ilişkilerinin izini, hayvanların karşı cins ilişkileriyle karşılaştırarak aradaki benzerlikler üzerine çalışmıştır. İnsan vücudunun yaydığı güçlü koku afrodisyakları ter kokusuyla çevreye yayılırken eşleşme için çekici bir unsur oluşturmaktadır. İlginin ilk adımı bedensel düzeyde başlamaktadır. Ona göre, ilişki öncelikle kur yapma ile başlamaktadır. Hatta kur yapma davranışları ve bazı yüz ifadeleri evrenseldir. Tanışma sonraki evredir, kişiler göz göze gelmekte ve

birbirini tanımaya başlamaktadır. Eşzamanlılık evresinde tempo tutma davranışı; kişilerin beden dillerinin, jest ve mimiklerinin birbiriyle uyum sağlaması söz konusudur. Birbirleriyle sözlü ve sözsüz iletişim ile ilgilenmekte ve ilgilendiklerini karşısındaki kişiye belli etmektedirler. Yemek ya da kahve randevusuyla tanışıklık ilerletilmekte ve sevdalanmaya yelken açılmaktadır. Sevdalanma evresinde kadın ve erkekler sağlıklı ve güzel türlerin evrimsel devamlılığı için gençlik, berrak bir ten, parlak gözler, diri saçlar, beyaz dişler, esnek bir vücut, canlı bir kişilik önemli bulunmaktadır. Sf40 Romantik aşk için gizem, engellenmeler, fetih öğresi, zamanlama ve kendine benzerlik oranı yüksek insanlarla olma önemli rol oynamaktadır. Aşka duyarlılık da dönem dönem değişebilmekte ve arttığında aşık olma ihtimali oldukça artmaktadır (Fisher, 1993).

Aşk insanlığın varlığından beri tüm toplumlarda ve kültürlerde oldukça önemli görülmüştür. Özellikle sanatta ve edebiyatta önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Mitler, efsaneler, halk öyküleri, dini hikâyeler ve mitolojiler, destanlarda ana tema olarak yer almıştır. Şiir, öykü, roman gibi türlerde aşk temasına büyük önem vermiştir. Sanatta da insanların ifade ettiği duyguların başında aşk yer almaktadır. Müzik de çoğunlukla aşktan ilham almıştır(Arda, 2015). Buna rağmen aşk; kültür, zaman, mekân gibi bağlamlarda farklı algılama ve ifade etme biçimlerine sahiptir. Araştırmacıların bakış açıları ise bireysel ya da toplumsal özelliklere, evrimsel geçmişe, nöropsikolojiye göre farklılaşmaktadır. Psikologlar da bu denli önemli bir insani olaya farklı yorumlar getirmiştir. Freud'a göre aşk cinselliğin yüceltilmesidir. Fromm'a göre ilgi, sorumluluk, saygı ve anlayıştır. Maslow ise yetersizlik aşkı ile aşık olmayı ayırmıştır (Atak ve Taştan, 2012).

Dünya üzerindeki tüm türler eşleşme, birleşme ve yeniden doğum sürecine tabidir. Canlılar dünyasında dişiler, cinsel ilişkiye genellikle erkeklerden daha az heveslidir, doğru erkeği seçme konusuna daha fazla odaklanmışlardır. Seksüel seleksiyon ile türün devamlılığının bir adımı atılır, diğer adımı da doğal seleksiyondur. Doğal seleksiyon ise doğada gücünün hayatta kalmasını içerir (Taslaman, 2017). Bu açıdan eş seçme ve seçilme iki kişinin romantik ilişkisi dışında dünyadaki hayatın oluşumu ve devamlılığı noktasında da oldukça önem taşımaktadır.

Bowlby aşk ilişkilerini ve eş seçimini bağlanma kuramı üzerinden açıklamaktadır. Ona göre, anneyle bağlanma biçimi kişi büyüdüğünde romantik ilişkisindeki bağlanma biçimini etkilemektedir. Levine ve Rachel üç bağlanma modeli çerçevesinde bir araştırma geliştirmiştir. Üç ana bağlanma türü kaygılı, kaçınan ve

güvenli bağlanmadır. Kaygılı bağlanan kişiler çoğunlukla kaçınan bağlanan kişileri, kaçınan bağlananlar da kaygılıları seçmektedirler. Kaygılı bağlananlar ilişkileri iyi giderken dahi bir ayrılığın geleceğini beklemekte ve sürekli kaygılanmaktadır, hemen yakınlığı yeniden kurmak için çabalamaktadırlar. Kaçınan bağlananlar ise çoğunlukla duygularını ifade etmemekte ve bastırmaktadır, ilişkideyken bir mesafe ve kaçış planına sahiptir. Güvenli bağlanan kişiler ise daha sağlıklı bir ilişki yaşama eğilimindedirler (Levin ve Heller, 2010). Bu bağlanma stilleri kişilerin eş ve sevgili seçiminde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

1.2. Cinsellik

Cinsellik; cinsiyet psikolojisi anlamına da gelebilen, iki cinsin üreme organlarının birleşmesine ilişkin faaliyet ve üreme olayı şeklinde tanımlanan bir olgudur (Krich, 2005). Her bilim türü cinselliğe farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır.

Değerli psikologlardan biri olan Freud'a göre cinsellik, iki cinsin birleşmesi ya da türün devamlılığını sağlayan bir araçtan çok daha başka bir şeydir. Psikanaliz kuramında; çocuklukta başlayan, karşı cinsten ebeveyne duyulan cinsel isteği, oedipus kompleksini tanımlamıştır. Birçok nevrozda ve patolojide etkin elementin de cinsellik olduğu sonucuna varmıştır (Freud, 2016). Reik'e göre; Freud genel anlamdaki cinsellikten bahsetmemekte, cinselliğin tanımını, onun dışına çıkararak, oldukça genişletmektedir. Reik'e göre cinsellik; bir üçgüdü ve biyolojik ihtiyaçtır, bedene bağlıdır ve organizmadan doğmaktadır, açlık ve susuzluk gibi organizma içindeki kimyasal değişimlerin şartlandığı güçlü dürtülerdendir. Cinselliğin amacı ise cinsel istekle doğan bedensel gerilimin ortadan kaldırılmasıdır, nesne aracılığıyla doyum gidermeyi gerektirmektedir (Reik, 2005). Von Kraft-Ebing: "İnsan türünün yayılması; kazalara ya da bireyin keyfine bırakılmamış, doğanın ilahi ve karşı durulmaz itkisi tarafından güvence altına alınmıştır." demiştir. Ona göre; insan sadece şehveti doyumak üzere harekete geçerse kendini hayvanlarla özdeş bulabilir, ancak arzusunu gemleyerek cinsel işlevleri ahlaki işlevle birleştirebilirse üst bir konuma yükselebilmektedir. Cinsel yaşam insanın etkinlik, mülk edinme, bir yuva kurma, karşı cinsten bir kişiye, kendi konularına ve tüm insan ırkına yardımsever olma güçlerini ortaya çıkarmaktadır (Von-Kraft-Ebing, 2014).

Cinsel davranış üzerindeki toplumsal etkilerden biri, heteroseksüel ilişkilerin homoseksüel ilişkilerden daha fazla desteklenmesidir. Heteroseksüellik, tarihte ve günümüzde her toplum tarafından evlilik ve aile kurumunun temeli olmuştur (Giddens, 2012) Kinsey'in cinsel davranış üzerine çalışmaları 1940'larda ve 1950'lerde Amerika'da onsekiz bin kişiyle görüşme şeklinde olmuştur. Cinselliğin açıkça konuşulmadığı o dönemde insanları şaşırtan bulgular elde etmiştir. Halk tarafından kabul görülen tutumlardan farklı sonuçlar elde edilmiştir. Cinselliğin görece rahat yaşandığı 1960'ların Amerika'sında cinsel davranışlar daha açık bir şekilde yaşanmış ve tartışılmıştır (Doğan ve Küçükgöncü, 2009).

Cinsellik literatüründe kadın cinselliği meselesine ayrı bir önem verilmektedir. Cinsiyet kültürü kavramı toplum içinde cinsiyete yönelik nitelendirmeleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Cinsellik; kişinin çevreyle olan ilişkisinden, yaşam koşullarından ve içinde yaşadığı kültürden etkilenmektedir (Kaya ve Aslan, 2013). Kadın cinselliği ve bedeni, Çağlayan'a göre, namusun sembolü olarak inşa edilmiştir (Çağlayan, 2014). İlkaracan; cinselliğin korunması ve cinsel davranışların kurgulanmasını her toplumda belirli siyasi, sosyoekonomik, kültürel ve dini koşullara bağlamaktadır (İlkkaracan, 2015).

2. AİLE

2.1 AİLE TANIMI

Aile, toplumun en küçük yapı birimidir, toplumun temel taşıdır. Türk Dil Kurumu'na göre genel anlamda aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir. Psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ekonomi gibi toplum ve insan bilimleri için çok önem taşımaktadır.

Antropolojiye göre aile; biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi

zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Tezcan, 2000).

Sosyolojik olarak aile; bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortamdır. Toplumun sahip olduğu değer yargıları, normatif kurallar ve sosyalleşmenin en ciddi ve yoğun olarak yaşandığı toplumsal yapı ailedir (Bayer, 2013).

Psikolojiye göre aile; yakın olan başka biriyle yaşayan ve bir mekânı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri içeren, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı önemli bir toplumsal kurumdur (Hallaç ve Öz, 2014).

Ailenin insan hayatındaki önemi, toplumun temel yapı taşı olmasından öte, insan psikolojisini oluşturan binanın temeli halindeki durumundan da kaynaklanmaktadır. Bu açıdan aile, en az iki kişinin oluşturduğu toplumsal bir kurum olmaktan öte, onu oluşturan kişilerin bireysel farklılıklarının da etkilediği bir gruptur. Sınıfsal, ekonomik, kültürel, genetik, psikolojik, kişilik vb. farklılıklar aile oluşumu içinde tutkallanarak başka bir birleşim haline gelmektedir.

2.2 AİLENİN GELİŞİMİ VE ÇEŞİTLERİ

İnsan türünün varlığı ailenin oluşumuna bağlıdır. Bir anne ve bir babadan gelen bebek büyüdüğünde kendi ailesini kurar, onun bebeği de kendi ailesini kurar. Toplum hayatı bin yıllar içinde değiştikçe ve dönüştükçe farklı aile tipleri oluşmuştur. Bir toplumsal kurum olarak aile; ekonomik ve kültürel gelişimlerden de etkilenmiş, başkalaşıma uğramıştır. En ilkel topluluklardan en modern toplumlara kadar her birinde aile adı verilen bazen otorite, çevre, akranalık ve mülkiyet ilişkilerine; bazen de hane halkı kompozisyonuna bağlı olarak şekillenen bir sosyal yapı biçimiyle karşılaşmıştır (Gökçe, 1976, s. 55-56).

Aile şekillenmesine etki eden nedenler bakımından otorite ve hane haklı ölçüt alınmaktadır. Otoriteye göre ana ailesi ve baba ailesi sayılmaktadır. Baba ailesi ise baba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil aile şeklinde alt başlıklara ayrılmaktadır. Ana ailesi, ilkel toplumların ikinci kademesinde yani tarıma dayalı toplumlarda görülmektedir. Birinci kademe avcılık ve toplayıcılıktır. Toplumların göçebelikten

kurtulduğu bu dönemde ana ailesi, anne evinde yaşama şeklinde örgütlenmiştir. Evin reisi kadının erkek kardeşidir. Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Baba ailesinde, anne ve baba birlikte oturur, kadının belli bir statüsü vardır. Akrabalık hem anne hem baba tarafından gelmektedir. Ana ailesinde miras sadece anne tarafından gelirken, baba ailesinde iki taraftan da gelmektedir. Bölünmez asaba, erkek bağıni aile olarak kabul etmektedir, ailedeki tüm bireyler eşittir. Ataerkil ailede sonsuz ve mutlak baba otoritesi bulunmaktadır. Baba ailenin tüm mallarına sahiptir, erkek çocuk olması tercih edilmektedir.

Hane halkı ölçütüne göre aile büyük ve küçük aile olarak çeşitlenmektedir. Büyük aile birleşik ve kök aile alt başlıklarına ayrılmaktadır. Büyük aile, çok sayıda çekirdek ailenin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Akrabalık bağları gelenek ve göreneklerden oldukça etkilenmektedir. Kök aile; anne, baba, çocuklar ve çocukların eşleri, çocukları şeklinde örgütlenmektedir. Küçük aile ise eşler ve evlenmemiş çocuklardan oluşmaktadır (Gökçe, 1976, ss. 57-60).

Tüm dünyada görülen farklı aile ilişkileri aynı zamanda, farklı mekanda çok başka aile türlerini iç içe yaşatmaktadır. Coğrafi farklılıkların yanında kültürel, ekonomik farklılıklar da değişken aile oluşumlarını yaratmaktadır.

2.3.AİLENİN ÖZELLİKLERİ VE FONKSİYONU

İnsana dair tüm çeşitliliklerden etkilenen aile kurumu tarihsel süreçte birçok fonksiyona sahip olmuştur. Örneğin Ogburn'a göre geleneksel ailenin fonksiyonları sekiz başlık altında toplanmıştır: Biyolojik, ekonomik, koruyuculuk, psikolojik, eğitim, dini, boş zaman değerlendirme ve prestij görevi. Biyolojik görev neslin devamıyla ilgilidir. Ekonomik görev, ailenin ihtiyaçlarını karşılamak adına ekonomik iş bölümünü içermektedir. Koruyuculuk görevi, içeriden ve dışarıdan gelebilecek maddi, manevi tehlikelerden aile üyelerini korumayı içermektedir. Psikolojik görev; aile içi duygusal bağ, sevgi ve güven hissine gönderme yapmaktadır. Eğitim görevi, çocuğun her anlamdaki gelişimi için aile bireylerinin etkisini yansıtmaktadır. Dini görev, üyelerin dini bilgilerine ve eğitimine gönderme yapmaktadır. Boş zamanı değerlendirme eğlenme ve iletişim bağlamında düşünülmüştür. Prestij sağlama görevi ise; statü fonksiyonu olarak, ailenin toplum içindeki statüsünü koruma ve geliştirme görevidir (Hallaç ve Öz, 2014, ss. 143-145).

Aile çeşitliliği, üyelerinin bölünmesi ve parçalanması anlamında da kavramsallaştırılmıştır. Çözülen aile sanayileşen toplumlarda ailenin yok olması görüşünü savunmaktadır. Parçalanmış aile; küçük aile üyesi olan eşlerin boşanması, ölüm ya da ayrı yaşanan ailedir. Tamamlanmamış aile, küçük ailenin gerçekleşmemiş şeklidir. Evlilik dışı ilişkiden doğan çocuğu ve ebeveyni kapsamaktadır. Atomistik çekirdek aile ise en kolay dağılabilen aile tipidir. Aile içi ya da kişisel problemler buna neden olmaktadır. Çekirdek ailede eş ve çocuklar bulunmaktadır. (Hallaç ve Öz, 2014, s. 148-149)

Ailenin kavramsallaştırılması kültürel ve coğrafi etkilerden sıyrıldığında, evrensel bir temelde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmede ailenin başlıca özellikleri şu şekilde belirlenmiştir: Her aile küçük bir sosyal sistemdir. Her ailenin yapısı vardır. Her ailenin kendi kültürel değerleri ve ilkeleri vardır. Her ailenin mevcut temel fonksiyonları vardır (Gökçe, 1976). Her aile yaşam döngüsündeki evreler boyunca hareket etmektedir. Tüm bu özellikler dünyadaki herhangi bir tarihte, herhangi bir yerde yaşayan ailelerde gözlemlenmektedir.

2.4 TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI

Türkiye'de aile kavramı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Dini ve kültürel açıdan aile, yüksek oranda bireyselleşmenin görüldüğü Batı ülkelerine kıyasla, bireylerin hayatında oldukça etkili ve değerli bir konumda bulunmaktadır.

2011'de yapılan Türk Aile Araştırması verilerine göre, Türkiye'de ortalama hane halkı kişi sayısı 3, 59 kişidir. 152. Türkiye'de üç aile tipi belirlenmiş ve alt başlıklara ayrılmıştır. Çekirdek aile, geniş aile ve dağılmış aile bu ana başlıklardır. Çekirdek aile, iki kişilik ve tam çekirdek aile olarak ikiye ayrılmıştır. Geniş aile, ataerkil ve geçici aile olarak bölünmüştür. Dağılmış aile ise tek kişilik hane, tek ebeveynli aile, eksik geniş aile, akraba olmayan hane halkı olarak dört başlıkta incelenmiştir. Türkiye'de en yaygın aile tipi %68 oranla çekirdek ailedir. Geniş aile yapısı azalmış, özellikle büyük kentlerde dağılmış aile yapısı artış göstermiştir. Geçici geniş aile, ataerkil geniş ailenin iki katıdır. Tam çekirdek aile %51 oranıyla en yaygın olan ailedir, iki kişilik çekirdek aile %17,6 oranındadır. Üst ve orta sınıfın çoğunluğunu tam çekirdek aile oluşturmakta, alt sınıfta görece daha az çekirdek aile bulunmaktadır (ASPB, 2011, s. 152)

Evlenmeden önce yaşanan yer genellikle aile yanındır. Evlendikten sonra ise çoğunlukla çekirdek aile düzeninde yaşanmaktadır. İlk evlenme yaşı çoğunlukla kadınlarda ve erkeklerde 18-24 yaş aralığıdır. 1950 veya öncesinde yapılan ilk evliliklerde erkeklerin yüzde 34,7'si, kadınların ise neredeyse yüzde 65,6'sı 18 yaşından küçüktür. 2011'de ise bu oran Türkiye genelinde %18,5'e düşmüştür (ASPB, 2011, s. 176).

Türkiye'de eşle tanışma şekli en fazla %41 oranla akraba ve akran çevresinden olmaktadır. Mahalle çevresinden tanışma ise %39,6 oranındadır. En az evlilik ve evlilik ajanslarıyla evlenme yaygındır, %0,1 ile. Evlilik kararı %38,7 oranla kişinin kendi seçimi olmuştur. Nikâh türü %93 oranla hem dini hem resmi nikâhtır. Akraba evliliği %23,3 oranındadır (ASPB, 2011, s. 191-210).

Türkiye'de evlilikler söz kesme, nişan, kına gecesi, düğün, resmi nikâh merasimi, dini nikâh merasimi gibi aşamaları içermektedir. Her bir merasim ortalama %80 oranlarında yapılmaktadır (ASPB, 2011, s. 220).

Evlenilecek kişide aranan özellikler erkeklere göre sırayla; ilk kez evlenecek olması, aile yapılarının benzer olması, dindar olması, aynı mezhepten olması, iyi eğitilmiş olması, bir işinin olması, aynı etnik kökenden olması, aynı sosyal çevreden olması, çalışma saatlerinin az olması, yüksek gelir sahibi olmasıdır. Kadınlara göre ise; bir işinin olması, dindar olması, ilk kez evlenecek olması, aile yapılarının benzer olması, iyi eğitilmiş olması, çalışma saatlerinin az olması, aynı etnik kökenden ve aynı sosyal çevreden olması, aynı memleketten olması, yüksek gelir sahibi olmasıdır (ASPB, 2011, ss.224-225).

Boşanma sebebi olarak görülen davranışlar arasında kadınlarda eve erkeklerde en fazla ciddi bir hastalık, aldatması ve suçlu olması gelmektedir. Sonra kendisine kötü muamele, kendisine ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz olma, içki kumar gibi kötü alışkanlıklar vb. gelmektedir (ASPB, 2011, s. 229-231).

Aile bireyleri sık sık bir araya gelmektedir, en fazla ailesiyle vakit geçirmektedir. Beraber yaptıkları etkinlikler ise sırayla sinemaya ve tiyatroya gitmek, tatile gitmek, dışarıda yemek yemek, alışverişe gitmek, akraba komşu ziyareti ve televizyon izlemektir (ASPB, 2011, s. 233-237).

Hanede kadınların yaptıkları işler %90'larda oranlarla ve sırayla şu şekildedir: Yemek yapma, çamaşır yıkama, bulaşık yıkama, basit dikiş işleri, sofranın kurulup kaldırılması, evin günlük toplanması ve temizlenmesi, evin haftalık ve aylık temizliğidir. Sonrasında akşamları ütü, çay servisi, günlük yiyecek içecek alışverişi

gibi işler gelmektedir. Erkeklerin işleri ise %70 oranlarında aylık fatraların ödenmesi; küçük bakım, onarım ya da tamirdir. Sonrasında evin badana boyası %40 oranında erkeğin işidir. Ailede karar verme işinde ev düzeni, çocuklarla ilgili konular, alışveriş, komşularla ilişkiler, akrabalarla ilişkiler kadınlardadır. Tatil ve eğlence konularında kararlar ise erkektedir (ASPB, 2011, ss. 238).

Eşler arasında sorun yaşanan konular sırasıyla erkeklere göre; cinsellik, siyasi görüş, eşlerin aileleriyle ilişkiler, görüşülen kişiler, kendine yeterince özen göstermeme, kişisel ve kültürel farklılıklar, eğlence alışkanlıkları, giyim tarzı, iş ile ilgili sorunların eve getirilmesi, ailece vakit geçirmeme konuları, harcamalar, dini görüş farklılıkları, sigara ve alkol alışkanlıkları vb. dir.

Kadınlara göre ise; cinsellik ve siyasi görüş, eğlence alışkanlıkları, görüşülen kişiler, kişisel ve kültürel farklılıklar, kendine yeterince önem vermemesi, kıskançlık, iş ile ilgili sorunları eve getirme vb. dir (ASPB, 2011, s. 246-248).

Eşler arasında anlaşmazlık olduğunda verilen tepkiler erkeklerde daha fazla bağırma, azarlama, hakaret etme, eşya kırma, fiziksel şiddetken, kadınlarda içine atma ve sessiz kalma şeklindedir.

Eşlerinin kendisine hakaret ettiğini bildiren kadınlar %11 iken, erkekler %7'dir. Aile bireylerinin duygu ve düşüncelerini paylaştıkları kişiler %87 oranla en çok eşleri, %62 oranla kızları ve %59 oranla oğulları; sonra anneleri, babaları, kız ve erkek kardeşleri, kayınvalideleri vb. dir (ASPB, 2011, s. 248-249).

2.5. AİLE İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

2.5.1. TOPLUMSAL DEĞİŞME VE AİLE

Toplumun atomik birimi olan aile; içinde bulunan kişilerin kendine özgü toplumsal yaşayışını içermekte, ayrıca aile olarak toplumsal bir bütünün parçası anlamında bir toplumsal yaşayış boyutunu içermektedir.

Toplumsal değişme, insanın kendisini ve çevresini açıklayıp, bilinçli olarak düzenleyebilme olanaklarına kavuşmakta olduğu dönemde yaşamın en önemli gerçekliklerindedir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına gelinceye dek tüm

toplumlarda halk yığınları yönetim olgusunun dışında kalmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ise itici gücünü teknolojiden alan dinamik toplumsal gelişim insanın toplumsal yaşamını oldukça etkilemiştir. Aynı zamanda insanların toplum yaşamını etkileme gücünü edinmesine olanak sağlamıştır. Geniş kitleler zamanla toplumsal değişmeyi yorumlama ve anlama, yasal dönüşümler, evrensel haklar ve eşitlik, farklılaşan ülküler bağlamında da ileri bir seviyeye erişmiştir. Toplumsal değişme, en başta yaşamın değişmesidir (Ozankaya, 1991). Yasalar, kurumlar, kavramlar değişmekte, insan hayatının her bir alanını etkilemekte ve dönüştürmektedir.

Toplumsal değişme lineer bir çizgide devam etmemektedir. İnsan toplum içinde kendini birey olarak kendi kimliğini yaratma peşindedir. Bu durum da, özellikle geçtiğimiz yüzyılda, bireyselleşmeyi ön plana çıkarmaktadır. Bireyler toplumda yer edinmekten ziyade, kendi kimliğini ortaya koymaya önem verirken, hem kendilerine hem de ailelerine yabancılaşma durumu yaşamaktadırlar. Bu durum ailenin dönüşümüne de öncülük etmiştir. Aile, sosyalleşmenin en önemli aktörü olarak, farklılaşan normlar ve değerlerin uygulamasında değişimlere uğramıştır. Özellikle özgürlük fikri, toplumsal norm ve değerlerden uzaklaşma biçimi almıştır (Bayer, 2013, s.103).

Sanayileşme ve kentleşme ile yükselen bireysellik, aile yapısında da kendini göstermektedir. Genel anlamda geniş aile yapısı azalmış, çekirdek aile biçimi artmıştır. Bu durum; aile üyelerinin sayısının, aile düzeninin kırılabilirliğinin, aile içi ilişkilerinin de değişimine neden olmuştur. Aile bireyleri arasında ekonomik ve sosyal eşitlik artmış, rol farklılıkları yeniden düzenlenmiş, hiyerarşik ilişkiler farklı şekilde yoğurulmuştur (Bayer, 2013, s. 105).

2.5.2. SANAYİLEŞME, MODERNLEŞME VE AİLE

Tüm dünyayı değiştiren, İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi aile üyeleri arasındaki ekonomik ilişkileri yeniden düzenlemiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra azalan erkek sayısından dolayı tüm dünyada kadınların iş hayatına atılması gerekmiştir. Bu sayede kadınların ekonomik güç elde etmesi mümkün olmuş, aile içi güç ilişkilerinde dönüşüm yaşanmıştır. Aile içinde kadının söz hakkı artmıştır (Sağlık ve Çelik, 2018). Orçan, kadınların çalışma durumları ile rolleri arasında güçlü bir bağlantı bulmuştur. Çalışan kadının; kendine, hayata ve çevresine bakışı, çalışmayan

kadınlardan farklıdır. Ancak, ataerkil Türk aile yapısında, eşi tarafından bağımsız hareket edememektedir. Kadın sıklıkla çalışma yaşamı ve aile yaşamı arasında sıkışmaktadır ve aralarında bir seçim yapması gerektiğinde ailesini seçecektir (Orçan, 2008).

Modernleşme süreciyle ise artan küreselleşmeyle hız kazanmış, ölüm doğum oranları da farklılaşmıştır. Ailelerin çocuk sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Boşanma oranları artmış, evlenme oranları dünya genelinde azalmıştır. Aile mahremiyeti de dönüşüme uğramıştır. Giddens'a göre mahremiyet patlaması yaşanmaktadır. Geleneğin sıkı mahremiyet kuralları, modernleşmeyle birlikte gevşemiş, kuralsızlıklara savrulmuştur. Medya organlarında farklı şekillerde ifade edilmektedir. Aile içi şiddet, boşanma durumları, aşk ilişkileri gibi konular kamuoyu önünde tartışılmakta ve ifşa edilmektedir. Evlilik konusu ve evlenilecek eşin seçimi de buna dahil olmaktadır (Bayer, 2013, s. 105).

Tarhan'a göre, modernizm insana özgürleşmeyi ve zevk peşinde koşmayı dikte etmiştir. Bunun sonucunda özgür ve yalnız insan sayısı artmıştır. Yalnızlığa karşı en duyarlı insan cinsi kadındır, bu yüzden kadın daha çok etkilenmiştir. İletişimde erkek bilgi aktarımını önemserken kadın paylaşmayı ve yalnızlığı gidermeyi önemsemektedir (Tarhan, 2005).

2.5.3. DİN VE AİLE

Din, bir toplumu oluşturan kültürel yapıyı bağlayan değerli bir kurumdur. İnanç bağlamı, insanın günlük hayatını ve çevresiyle ilişkilerini düzenlemektedir. Türkiye'de çoğunluğun İslam dinine mensup olması, İslamiyetin tüm iletişim tiplerine ve kendiliğe bakışta etkili olduğu ortadadır.

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında bekâret önemli bir unsurdur. Tek eşlilik değerli bir normdur, genellikle ataerkil bir aile yapısı bulunmaktadır. Homoseksüellik ve zina suç unsurudur. Boşanma hoş karşılanmamaktadır (Tezcan, 2000).

İslamiyetin kabulüyle birlikte çok kültürlü Anadolu'ya Arap kültürü de eklenmiştir. İslam dinine göre kadın, erkek ve çocuklar birbirlerine karşı sorumludur. Kadın ve erkeğin ev içinde görevleri farklıdır, hakları da farklıdır. İslamiyette ikinci evlilik, birinci evliliğe zarar verecekse yasaktır. Kadının

çocuklarla ilgilenmesi, ev işlerini yerine getirmesi doğal karşılanmaktadır. “Kocalar eşleri üzerinde yönetici ve koruyucudurlar”-bediüzzaman. Ailenin erkek üyeleri evin masraflarını giderme rolü üstlenmektedir. Ayrıca aile mahremiyetini korumak erkeğin görevidir. Kadınların eşlerine vazifeleri hürmet ve itaat, eve ve çocuklara sahip çıkmak şeklinde temellendirilmiştir. Kadınların erkekler üzerinde hakkı olduğu kadar, erkeklerin de kadınların üzerinde hakkı vardır. Kadınların eşine karşı anlayışlı olması beklenmektedir. İslamiyet de ataerkil bir yapıyı içermektedir. Erkek evin reisi, kadın erkeğin yardımcısıdır. Kadın aynı zamanda çocukların çobanı olarak da geçmektedir (Haner ve diğerleri, 2015).

2.5.4. TOPLUMSAL CİNSİYET VE AİLE

İnsanlığın varoluşundan beri iki cinsiyet arasındaki ilişki kültürel, dini, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, teknolojik vb. etkenlerle oluşmuştur. Her toplumsal değişme ve dönüşme kadın erkek kavramlarına da katkı sağlamaktadır. Kültürel farklılıklar, örf ve adetler özellikle toplumların kadın ve erkeği konumlandırmasında farklılıklar yaratmıştır.

Kadınlar ve erkeklere, kadın olmak ya da erkek olmak toplum tarafından öğretilmektedir. Cinsiyet biyolojik olduğu kadar toplumsal da olduğundan, cinsiyet rolleri kültürel olarak da farklılaşmıştır. Çocuğun içine doğduğu kültürde erkekliğe ve kadınlığa yüklenen anlamlar tarafından sarmalanması, onun cinsel kimliğini nasıl giyeceğini belirlemektedir. Erkek rolü eril rol, kadın rolü dişil rol olarak karşımıza çıkmaktadır (Vatandaş, 2007). Toplumsal cinsiyet temaları bu rolleri belirlemekte ve beslemektedir.

Kadın, tarih öncesi çağlardan beri toplumda her daim ikincil konumda yer almıştır. Bunu temellendiren birinci sebep kadının fizyolojik olarak erkekten daha güçsüz olmasıdır. Kaslarının daha zayıf olması, adet görmesi ve doğum yapması onun fiziksel güçsüzlüğünün kanıtlarıdır. İlkçağlardaki av gereksinimiyle kadının güçsüzlüğü ortaya çıkmış, avlanmakta yetersiz kalan kadının yeri yuva olarak görülmüş görevinin ise yaşamı sürdürmek için temel ihtiyaçları (yemek yapmak, temizlik yapmak gibi) ayrıca neslin devamını sağlamak amacıyla hamile kalmak, çocuk doğurmak, çocuğu sağlıklı bir şekilde yetiştirmek ve hayata hazır hale

getirmek olarak görülmüştür. Kadına kimliğini veren ve devamını sağlayan bir diğer etken de 'kültür'dür. Sonuçta kadın ve erkek yani her şeyden önce insan kendi kültüründen bağımsız düşünülemez. Kültür toplumsal cinsiyeti ortaya çıkaran en temel ve kapsamlı etkinliklerdendir. Toplumların ataerkilliği üzerinden kız çocuklarına; anne olmak, iyi ve namuslu bir eş olmak gibi toplumsal roller öğretilmektedir. Oyunlar ve oyuncaklar bile bunları öğretir niteliktedir. Toplumsal cinsiyeti üreten, heteroseksüelliğin hiyerarşik yapısıdır, bu yapıda erkekler kadınları kendilerine tabi kılmaktadır. Kişiye nitelik olarak atfedilmesi engellenen cinsiyetler arası eşitsizlik, toplumsal cinsiyet biçimini almaktadır; insanlar arasında ilişki olarak devinirken, cinsellik biçimini almaktadır. Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizliğin cinselleştirilmesinin katılaştırılmış bir biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Butler, 2009).

2.5.5. SAĞLIKLI VE SAĞLIKSIZ AİLE

Aile dinamiktir, sürekli değişim içindedir; bu nedenle bir zamanlar sağlıklı olarak görülen daha sonra sağlıksız olarak değerlendirebilmekte ya da tam tersi olabilmektedir. Ailelerin sağlıklı ya da sağlıksız olması, ömürlerinin farklı zamanlarında farklılık göstermektedir. Sağlıklı bir aile olabilmek için, ailenin tüm bireylerinin çabası gereklidir (Worden, 2013, s. 29)

Sağlıklı ailenin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır: aile bireylerine ve aileye bağlılık, karşılıklı kıymet bilme ve yakınlık, birlikte zaman geçirmeye istekli olma, etkili iletişim örüntüleri, yüksek düzeyde dini/tinsel oryantasyon, kriz durumlarıyla olumlu şekilde baş edebilme yetisi, aile bireylerini destekleme ve cesaretlendirme, açık-seçik rollerdir (Worden, 2013, ss. 32).

Bağlılık, ailenin diğer bireylerinin gelişimine de adanmışlık gerektirmektedir; hem duygusal hem de niyete ilişkin hem de işbirliği içinde olmayı gerektiren bir durumdur. Ailenin refahı ve selameti için çaba sarf etmeyi gerektirmektedir. Kıymet bilme, aile bireylerinin diğer aile üyelerine ne kadar değerli olduklarını sözle ve davranışla bildirmesidir. Sevgi, saygı ve övgü kıymet bilme içinde ele alınmaktadır. Birlikte zaman geçirmeye isteklilik, nitelikli ve uzun zaman geçirmek için gerekli olandır. Geçirilen zaman zarfında paylaşılan duygu, düşünce ve

yaşantılar oldukça önemlidir. Etkili iletişim örüntüleri, aile bireylerinin birbirlerini merak ve isteklilikle dinleme ve empati, anlayış, destek gösterme şeklindedir. Dindarlık ya da tinsel oryantasyon; yaşamın dini ve spiritüel boyutlarına katılmadır. Bu inanışlar ailenin iyi oluşuna ve sağlığına önem atfetmede yardımcı olmaktadır. Kriz durumlarını pozitif bir şekilde ele alma yetisi; beklendiği ya da tahmin edilmesi güç olaylarda istişarede bulunmak, kendilerinden daha tecrübeli kişilerden yardım almak, duygularını açıkça ifade etmek, karşılıklı destek vermek şeklinde krize tepki vermeyi içermektedir. Destekleme ve cesaretlendirme; ailedeki zayıf üyenin (çocuğun) yeteneklerinin ve potansiyelinin geliştirilmesi konusunda verilen desteğe atıfta bulunmaktadır. Açık roller; bireyler arasında tekrar eden karşılıklı etkileşimlere ve etkinliklere yön vermekte önemlidir. Roller açık ve net olduğunda; kişiler anlaşma sağlamış, her duruma uygun ve uygulanabilir. Bu şekilde oluşabilecek kaos durumları önlenmektedir (Worden, 2013, s. 32-36).

2.5.6. AİLE YAŞAMI STRESÖRLERİ

Stres, yaşamın önemli bir parçasıdır. Bireylerde ve ailelerde stres problemler yaratmaktadır. Başlıca aile stresörleri dikey ve yatay olarak belirlenmiştir. Dikey stresörler; ırkçılık, cinsiyetçilik, sosyal sınıfçılık, yaş ayrımcılığı, homofobi, tüketicilik, fakirlik, topluluk ruhunun ortadan kalkması, daha fazla çalışma, daha az kişisel zaman, esnek olmayan iş koşulları, arkadaşlarına zaman ayıramama, şiddet, bağımlılıklar, cehalet, depresyon, düşler ve tinsel dışavurumda eksiklikler, genetik yapı, yetiler ve bedensel engeller şeklindedir. Ayrıca dikey stresörlerden ailede duygusal örüntüler, üçgenler, sırlar, manevi miraslar ve kayıplar da oldukça etkilidir. Yatay stresörler; gelişimsel, beklenmedik ve tarihsel olaylar olarak üçe ayrılmıştır. Gelişimsel olanlar yaşam döngüsü, geçiş zamanları ve göçtür. Beklenmedik stresörler zamansız ölüm, kronik hastalık, kazalar, işsizliktir. Tarihsel olaylar ise savaş, ekonomik krizler, siyasi ortam ve doğal afetlerdir. (Worden, 2013, s. 36)

2.6. AİLE PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜMLERİ

Aile toplumun temel yapı taşı olduğundan, problemleri de tüm topluma yansımaktadır. Aile problemleri bu sebeple oldukça önemlidir ve çözümü için toplumun, hatta devletin yardımı oldukça önemlidir. Aile problemleri; aile içi iletişim ve etkileşim problemi, ailede kuşak çatışması, ailede ekonomik kökenli sorunlar, aile içi şiddet ve boşanma gibi başlıklar altında incelenmektedir (Durğun, 2016, s. 85).

2.6.1. İLETİŞİM PROBLEMLERİ

Aile içi iletişim ve etkileşim problemleri arasında yüzeysel konuşma ve diğer bireyi ciddiye almama, aşırı soru sorma ve yersiz şüphe ve tereddütler, samimiyezsiz davranma ve ilgisizlik, diğer bireylerin fikirlerini sormadan yorum yapmaya çalışma, geçmişteki üzücü ve tatsız olayların sık sık gündeme getirilmesi, soruların soruları cevapsız bırakma ve umursamama, diğer aile bireyelerine sözle baskı kurmaya çalışma, abartılı bir şekilde onaylama veya reddetmeye aşırı tepkiler, sık sık öneride bulunma veya kişisel düşünceleri karşı tarafa dayatma, suçlama, sürekli olumsuz eleştiri ve negatif değerlendirmeler yapma, emir verme ve tehdit etme, samimiyetten uzak kalma ve yalan söyleme, alay etme ve küçük düşürmeye çalışma, fikirlere değer vermeme, olayların olumsuz yönlerini çıkarmaya çalışma ve her şeyi kötüye yorma, küçük hataları çok abartma, fedakârlığı sürekli karşı taraftan bekleme, ortak faaliyete değer vermeme ve birlikte vakit geçirmeme, karşıdakinin benliğini yoksayma ve diğer bireyin kendini ifade etmesine imkân tanımama bulunmaktadır (Durğun, 2016, s. 90).

Görgün ve Baran aile içi iletişim ve ilişkiler konusunda bireylerin daha iyi olmaları adına şu konularda kişilerin kendini geliştirmesinin yararlı olacağını belirtmiştir: Eşlerin birbirleri ile açık iletişim kurmaları ve birbirleriyle ilişkilerinde paylaşımcı bir yapı sergilemeleri; anne ve babanın çocuklarına rol modeli oluşturdukları gerçeğinin dikkate alınarak çocuklarının yanında davranışlarına dikkat etmeleri; aile içi iletişimde gerektiğinde eşlerin birbirlerinin davranışlarını sözel olarak taktir

etmeleri, gerektiğinde ise çocuklarının onaylanmış davranışlarını ödüllendirilmeleri; eşlerin, her şeyi paylaşmak yerine kendi öznel alanlarını, evliliğin verdiği sorumluluk çerçevesinde serbest bırakan bir anlayışı geliştirmeleri; aile içi ilişkilerde eşlerin hak ve sorumluluklarının neler olduğunun bilincinde olunması; çocukları yetiştirirken onların bireyci ve özerk yapılarının geliştirilmesine özen gösterilmeleri, diğer bir ifade ile denetimcil özerk bir birey yetiştirme anlayışını geliştirmeleri; eşlerin birbirlerine sevgi ve saygıyı ihmal etmemeleri, anne babaların çocuklarına sevgilerini vermeleri, çocuklarını sevgi ve ilgi ortamında yetiştirmeleri; Aile üyelerinin birbirleriyle uzlaşmacı, eşitlikçi ve paylaşımcı ilişkileri geliştirmeleri ve bunu çocuklarına aktarmaları; anne babanın çocukları ile arkadaş olmalarına özen göstermeleri; aile üyeleri birbirlerini anlamak adına sık sık kendilerini diğer aile üyeleri ile empati kurarak, neler hissettiklerini ve buna göre davranışları gerektiğini öğrenmeleri ve değerlendirmeleri önerilmektedir (Görgün Baran, 2004).

2.6.2.KUŞAK ÇATIŞMALARI

Ailede kuşak çatışmaları Mannheim'e göre kuşak kavramı toplumsal değişim sürecinin anlaşılmasında önemlidir. Toplumlar farklı sosyal kurumlar ve toplumsallaşma acentelikleri ile yeni üyelerine toplumsal aranjmanı ve kültürel içeriğini intikal etmeğe çalışmaktadır. Gelecek kuşağın fertleri olan gençler yaşlıların mirasçısı olarak tanıtılmaktadırlar. Bu transfer sürecinde bazı unsurlar bilinçsiz ya bilinç dışı olarak yer değiştirebilir. Mannheim'in nazarından modern çağda toplumsal değişimin hızı artmıştır. Değişme hızının artması iki kuşak arasındaki değerlerin yer değiştirmesinin artmasına da neden teşkil etmektedir(Cherrington, 1997).

Kuşak kavramı, bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanlarda doğan üyelerinden oluşan yaş gruplarına da hitap eder. Kuşak terimi, bir nesil ile öteki nesil arasında geçen dönem için de kullanılmıştır. Bir kuşak veya nesil, anne ve baba ile çocukları arasındaki yaş ve kültür farkını da ifade etmektedir. Bu da yaklaşık olarak 25–30 yıllık bir zaman dilimdir. Kültürel ve ekonomik değişmelerin tecrübesi, genç neslin nüfus artışı, ihtiyaçların farklılaşması, yeni yaşam stillerinin toplum tarafından denenmesine neden olmuştur. Başka taraftan yeni teknoloji araçları toplumu bilgi

selinin içine tutmuştur. Buna rağmen toplumun tümü aynı oranda üretilen bilgidan yararlanmamaktadırlar. Gençler yaşlarının sağladığı olanaklara göre yeni araçlarla kolaylıkla tanışmaktadırlar. Bu da gençlerin yaşlılara göre fazla öğrenmelerine sebep olmaktadır. Gençler farklı kültürlerin gelenek ve görenekleri ile tanışmaktadırlar ki bu tanışma meselesi onların yaşlılardan aldıkları düşünceler ile çelişmektedir. Başka taraftan yaşlılar geçmiş nesilden miras aldıkları ve hayatlarına kattıkları değerleri kolayca bir kenara atmak istemezler ve bu istememe noktasında iki nesil arasında ihtilaf ve çatışma şekillenmektedir. Toplumda gelişmeler ve değişmeler açısından nesiller arasındaki farklılıklar gereklidir. Ama bu değişmeler az zamanda yüksek hızla olduğunda toplumun değer ve norm sistemini ciddi şekilde etkilemektedir (Lotfi ve diğerleri, 2013).

2.6.3. EKONOMİK KÖKENLİ SORUNLAR

Ailede ekonomik kökenli sorunlar, hayatı idame ettirmek için çalışmanın ve üretmenin gerekliliğiyle karakterizedir. Yoksulluk veya yoksunluk olarak belirtilen ekonomik kökenli sorunlar, kapitalist toplum düzeninin ve popüler kültürün getirisi olan yaşam felsefesi ile ihtiyaç duyulan gereksinimlerin çeşitlenmesi, artması, esasen ihtiyaç olmayan şeylerin elzem ihtiyaçmış gibi algılanmasına ek olarak toplumun da bu yönde bireyleri, aileleri yönlendirmesi neticesinde kadın ile erkeği birlikte çalışma hayatına sürüklemiş ve adeta aile bireylerini insani duygularından arındırmış bir robot haline dönüştürmüştür (Tarhan, 2014).

Ekonomik nedenlerden kaynaklı sorun alanlarından biri de kadının hem işte çalışması hem de evde çalışması problemidir. Kadın sabah iş yerinde bir çalışan iken akşam evinde bir anne, bir öğretmen, bir eştir. Bu noktada karı-koca çalışan ailelerde problemleri en aza indirmek için erkeğin eşine yardımcı olması bir zorunluluktur. Hatta eşi ile vazife paylaşımına gidilmelidir (Durğun, 2016).

2.6.4. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet; eşler arası, anne-baba arası veya ebeveyn-çocuklar arası meydana gelen fizikî veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımının bütünüdür (Seyyar ve Genç, 2010, s. 22). Bir kişinin diğer aile bireylerine yönelik; aynı evin paylaşıldığı bir akrabanın size veya evdeki diğer kişilere yönelik; evli olmanıza rağmen kendi isteğinizle veya mahkeme kararı ile yaşadığınız eşinizin size yönelik; tehdit, baskı ve kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik olarak zarar görmeye veya acı çekmenize sebep olan her türlü davranış aile içi şiddettir (KSGM, 2008).

Aile içi şiddeti körükleyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır: Ebeveynlerden veya çocuklardan birisinin aşırı biçimde alkol ve(ya) uyuşturucu kullanması, eşler arası geçimsizlik, boşanma öncesinde ortaya çıkan ve uzun süre devam eden gerginlikler ve kavgalar, eşlerin birbirlerini aldatmaları, ekonomik sebeplerden dolayı ailenin yeterince ve sürekli olarak gelire sahip olmaması ve devam eden ekonomik krizler, Sosyal anlamda problemlili ailenin, akraba ve komşuların desteğinden uzak olması, toplumsal hayattan ve himayeden tecrit edilmesi, barınma imkânlarının elverişsiz olması, şiddetin toplumda ve özellikle yakın sosyal çevrede benimsenmesi ve gerektiği kadar yadırganmamasıdır (Seyyar ve Genç; 2010, s. 23).

2.6.5. Cinsel Problemler

Aile ve ilişkiler ile ilgili literatürde çok fazla yer edinmemesine karşın cinsellik, eşler için oldukça önemlidir. Eş ilişkileri sosyal, ekonomik, kültürel etkileşimlerle birlikte cinselliğin yaşanması ile de karakterizedir. Cinsellik, zaman zaman sosyal ve psikolojik işlevin en geride kalan ve ihmal edilen alanı halinde, zaman zaman da baş köşesine oturtularak yaşamı etkisi altına alabilen, bozulduğunda ise patolojik yapının en büyük suçlusu olarak kabul edilebilen, zaman zaman konuşulmasının bile toplum dinamiklerini olumsuz etkileyebileceği korkusuyla yasaklanan, zaman zaman mitlerin ve inanç sistemlerinin içine süzülerek yüceltilmiş ve gizemli bir kimliğe bürünen, cinsel organların sınırları içerisine hapsedilemeyecek kadar çok yönlü bir fenomendir (Gülsün vd, 2009, s. 68-69).

Cinsellik ve evlilikte mutluluk arasındaki etkileşime ilişkin veriler üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Evlilik yaşantısı, yiyecek, barınma ve dış tehlikelere

karşı korunmayı sağlayan birlik ve beraberlik, olumlu eş ilişkilerinin yarattığı doyum, cinsel olgunlaşmayı sağlayacak rollerin paylaşımı, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi içermektedir (Gülsün vd, 2009, s. 72).

Cinsel problemlerin nedenleri eğitimsizlik ve bilgisizlik, yanlış inanışlar, organik nedenlerdir. Yanlış inanışlar şu şekilde sıralanmaktadır: kadın-erkek rolleri ile cinsel istekle, cinsel ilişki esnasındaki davranışlarla, cinsel işlevle, cinsel anatomiyle, hamile kalmayla ilgili (CETAD, 2006, s. 22-30).

Kadınlarda cinsel işlev bozuklukları araştırmaları, %30-%60'ın yaşamları boyunca en az bir cinsel işlev bozukluğu yaşadığını göstermektedir. Cinsel istek ve uyarılma bozukluğu en sık görülenlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde daha çok ileri yaştaki kadınlar tedavi için başvururken, Türkiye'de genç-orta yaş kadınlar tedavi arayışına yönelmektedir, başvurma sebebi ise genellikle vajinismustur. Kadınların cinsel işlev bozukluklarının nedenleri; yetiştirilme tarzı ve geleneksel kadın cinsiyet rolü ve bu rollerin dışına çıkamamak, negatif benlik imajı ve düşük benlik saygısı, edilgenlik ve çekingenlik, katı dini ve ahlaki inançlar, baba-kız ilişkisinden kaynaklanan nedenler, baskıcı ve otoriter bir baba, zayıf ve güçsüz anne, cinselliği değersizleştiren ve aşağılayan aile, kişilik sorunları, cinsel kimlik veya yönelim sorunları, cinsel taciz ve travmalar, cinsel fobiler veya kaçınmalar, maskelenmiş parafililer, evlilik çatışmaları, eşe ilgi kaybı, yakınlık sorunları, eşin cinsel beceriksizliği, pasif ve bağımlı eş, eşte cinsel işlev bozukluğunun bulunması, duygu ve davranışlar üzerindeki kontrolü yitirme korkusu, gebelik korkusu, psikiyatrik rahatsızlıklar, stres ve üzüntü kaynağı olan yaşam olayları, yaşla ve çekicilikle ilgili endişeler, eşe veya erkeğe yönelik olumsuz duygular, gerçek dışı beklentiler, performans anksiyetesi, olarak sıralanmaktadır. Rastlantısal başarısızlık, hamilelik ve doğum, aldatılma ya da eşin sadakatinden kuşkulanma, cinsel organlardan iğrenme veya hoşlanmama, kızlık zarını yitirme korkusu, organik hastalıklara reaksiyon, eşler arasındaki zayıf iletişim, suçluluk duyguları, kısıtlı ön sevişme, eşini memnun edememe endişesidir. (CETAD, 2006, s. 42-50).

Erkeklerde cinsel işlev bozukluklarının nedenleri çoğunlukla kadınlarınkine benzerdir. Farklılıklar ise şu şekilde sıralanmaktadır: Yetiştirilme koşulları ve geleneksel erkek cinsel rolü, geleneksel cinsel rolün dışına çıkamamak, psikoseksüel gelişimin erken basamaklarında takılmalar, evlilik çatışmaları, bağımsızlığını ortaya

koyma korkusu, çocuk sahibi olmak istememek, kadına yönelik agresyon/saldırganlık/öfke, suçluluk duyguları, tecrübesizliktir.

Freud'a göre cinsel sapıklıklar şöyle sıralanmaktadır: cinsel kimlik bozuklukları, röntgencilik, fetişizm, teşhircilik, transeksüelizm, travestisizm gibi. (Akt. Ersevîm, 2013).

3. AİLE DANIŞMANLIĞI VE TERAPİ ÇALIŞMALARI

3.1. AİLE BİLİMİ

Aile bilimi, aileyi tüm olguları ile ele alan bir bilim dalıdır. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe gibi insan bilimleri ve sosyal bilimlerden destek almaktadır. Amacı problemleri ve soruları tanımlama, açıklama, çıkarsama yapma ve denetleme şeklindedir. Tanımlama, aile ve aileye dair kavramların ifadesidir. Yaş farklılıkları, evlilik yaşı, boşanma oranları gibi araştırmalar buna örnektir. Açıklama, bir durumun oluş nedenini mantıksal gerekçelerle açıklamadır. Ailenin neden olduğunu, evliliklere neden ihtiyaç duyulduğunu araştırmaktadır. Çıkarsama, bir durumun sonucunu ya da neler olabileceğini önceden vurgulamaktır. Denetleme ise olumsuzluğu önleme, kriz yönetimi, müdahale ve sorunları giderme gibi aşamaları içermektedir (Köksal, 2014, s. 197-200).

Nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Empirik ve normatif yaklaşımı kullanmaktadır. Empirik yaklaşımda konular bilimsel olarak ele alınırken, normatif yaklaşımda ne olduğunu değil nasıl olduğunu araştırma söz konusudur. Araştırma tasarısı durum saptayıcı, tanımlayıcı, gelişimsel, deneysel korelasyonel şeklindedir (Köksal, 2014, ss. 200).

3.2. AİLE DANIŞMANLIĞI

Aile danışmanlığı, birçok bilim ve bilim dalı gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişim göstermiştir. Aile dinamiklerini ilk olarak Freud çalışmıştır, daha ayrıntılı incelemeyi yapan Adler olmuştur. Ackerman, Bateson, Bowen, Whitaker gibi isimler 1950'lerde etkili olmuştur. 1960'lı yıllarda aile danışmanlığındaki hızlı gelişimle teori ve kavramlar yerini bulmuştur. Bu dönemde Haley, Minuchin, Satir gibi isimler de araştırmacılara eklenmiştir. 1970'li yıllarda iki büyük dernek "the American Association for Marriage and Family Therapy" (Aile ve Evlilik Terapisi Birliği) ve "American Family Therapy Association" (Aile Terapisi Birliği) oluşturulmuştur. 1970'lerde İngiltere ve İtalya'da da gelişim olmuş, çalışmalar hız kazanmıştır. 1990'larda ise birçok yeni teori ortaya konmuştur (Nichols, 2013, s. 413-415).

Aile danışmanlığının kavramları ve düşünsel şemalarını oluşturan önemli gelişmeler psikoanaliz, genel sistemler teorisi, şizofreni araştırmaları, evlilik danışması ve çocuk rehberliği, grup danışması, aile yapısındaki değişikliklerdir. Ackerman, Freud'un kavramlarını psikanalize birlikte aile danışması alanına uygulamıştır. Bertalanfy'nin ortaya attığı genel sistemler teorisi alana sağlam bir bakış açısı getirmiştir. Şizofreni ile ilgili çalışmalar aile dinamiği bağlamında araştırılmış, aile dayanışmasının önemi kavranmıştır. Evlilik danışması ve çocuk rehberliği bireyin ve bireyler arası ilişkilerin problemin nedenleri ve sonuçları olabileceğinin kavranması açısından önemli bir yere sahiptir. Kişiler arası yaklaşımla danışanların aile bireylerini aynı anda oturuma dahil etmesi tekniği başarılı bulunmuştur. Grup danışması tekniği Morino tarafından geliştirilmiş, aile danışmanlığına eklenmiştir. Aile grup bağlamında görülmüştür. Aile yapısı değişikliği üzerine çalışmalar ise geleneksel aile yapısının toplumsal değişmelerle bozulmasının nedenlerini anlama çabasıdır, farklı aile yapılarının gözlemlenmesine sebep olmuştur (Nichols, 2013, s. 417).

3.3. AİLE DANIŞMANLIĞINDA SOSYAL YAPILANDIRMACILIK

Sosyal yapılandırımcılık, dünyaya ilişkin bir düşünce biçimi olarak, anlamın ve bilginin sosyal etkileşimle yapılandırılmasıdır. Varsayımları şu şekildedir: Dünya çeşitli şekillerde anlaşılabilir, kesin bir gerçeklik yoktur; Gerçeklik sosyal bir üründür; Yararlı olduklarından dolayı, belirli anlayışlar belirli alanda yaygın ve baskındır; Sosyal olarak yapılandırılmış anlayışlar, bireylerin çevreyi algılama ve tepki gösterme biçimlerine doğrudan etki etmektedir. Ayrıca dilin gücü oldukça önemlidir (Worden, 2013, s. 7-8).

Sosyal yapılandırma, insanların birbiriyle olan etkileşimlerinden ve iletişimlerinden meydana gelmektedir. Dil ve karşılıklı konuşma süreçleriyle, insanların inançları şekillenmektedir. Dolayısıyla, terapide dil ve konuşma süreci oldukça önemlidir. İnsanlar etrafındaki dünyanın bireyler tarafından nasıl algılandığı, dünyayı açıklarken oluşturdukları anlamlar incelenmektedir. Bu anlamların nasıl yapılandırılıkları ve çevrelerinin pasif değil de, dünya görüşlerini yapılandıran bir varlık olduğu bu

teoride tartışılmaktadır. Sosyal yapılandırmacı bakış açısı; danışanın ve teapistin birlikte anlam oluşturduğu terapiyi, dil ve anlam üretme çabası olarak görmektedir. Hikâyeler insanların kendi düşünce ve konuşmalarıyla anlatılmakta, bu da bireylerin ve diğerlerinin kim olduklarını açığa vurmaktadır. Bu hikâyeler oluşturulan gerçekliklerdir. Öyküsel terapi bu hikâyeler üzerine çalışmaktadır (Worden, 2013, ss. 9-10).

3.4. AİLE DANIŞMANLIĞINDA ÖYKÜSEL TERAPİ

Aile danışmanlığında kullanılan birçok yöntemden biri öyküsel terapi yöntemidir. Bu yöntemin bakış açısı ve yorumlama düzeyi çalışmamızın temelini oluşturmaktadır.

Öyküsel bilgi paradigması, 1980'lerle birlikte toplumsal alanda etkinliğini oldukça fazla hissettiren sosyal yapısalcılık ve sosyal bilimlerdeki diğer yorumsalcı yaklaşımların etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu bilgi paradigması aynı zamanda Hermenutik gelenek ile öyküsel bilgi psikolojisinden oldukça beslenen bir yaklaşım olarak kabul görmektedir. Öyküsel terapinin kuramsal alt yapısı Post-modernizm, Postyapısalcılık ve Hermenutik'ten beslenmektedir (Çelik, 2017).

Post modernizm ile Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada ve toplumlarda yeniden yapılanma hareketi, İkinci Dünya Savaşı sonrası iyice hızlanmış ve dünyanın çok süratli bir değişim içine girmesine neden olmuştur. Bu hızlı değişim; kuralların, inançların ve kurumların sorgulanmasına neden olurken; ortaya çıkan toplumsal karmaşa ve davranış bozuklukları da insanları yeni kavram ve mana arayışlarına itmiştir. Bu sarsıntılı ve karmaşık duruma “modern-sonrası” (postmodern) durum adı verilmiştir (Bolay, 1998). Modernist düşüncenin tam karşıtı olan postmodernizm, farklı alanlardaki olgular arasında bir bağ kurma, disiplinler arası sınırları yok etme, gerçek ve fantezi arasında bağ kurma amacı taşımaktadır. Hem tümndenvarımı hem tüm dengelimi birlikte kullanır (Wilterdink, 2002). Postmodernizm, modern öncesi ve modern dönemdeki “gerçeklik” ve “bilgi” tartışmalarını gereksiz bulmaktadır, çünkü “gerçeklik”, “insanların üzerinde hemfikir oldukları şey”dir. Bu görüş, daha önceki düşüncelerde yer alan “gerçeğin önceden beri var olduğu” fikrine karşı çıkmakta ve gerçeğin zamana, mekâna ve algılara göre değişeceğini savunmaktadır. Postmodernizme göre tek bir mutlak gerçeklik yoktur, aksine insan sayısı kadar gerçeklik mevcuttur ve gerçek bilinemez. Bilinen tek şey, yaşantı ve deneyimler

sonucu yaptığımız yorumlardır. Bu nedenle herkesin kendi gerçeği vardır. Fields (1995)'e göre mantık, bilim, tarih ve etik gibi insan disiplinleri, insanoğlunun özelliğini ve yetersizliğini yansıtmaktan başka bir şey yapmazlar. Post-modernizmin öncü isimlerinden biri olan Foucault, sosyal yapıların dilin kullanımı için çeşitli kurallar oluşturduğunu ileri sürer. O'na göre bu kurallar; bireylerin sosyal yapı ve anlam arasında bağ kurmasına etki eder. Sosyal yapılar güç kazanmak ve elde ettiği bu gücü sürdürebilmek için bu sürece ihtiyaç duyar (Çelik, 2017, s. 35).

Düzen, mutlak gerçeklik, katıksızlık ve analitik soyutlama gibi kavramlara vurgu yapan modernizm ile karşılaştırıldığında postmodernizm; karmaşıklık, çoğulculuk, çeşitlilik ve kapsamcılığa doğru yönelmiştir. Psikolojide postmodernizmin etkilerine bakıldığında; bütün gerçeğin sosyal olarak yapılandığı görüşü kişiyi ele alışı da etkilemiştir. Postmodernizm, düşünceler, arzular, duygular, kişilikler, bilinç gibi fenomenlerin kişinin içinde olduğu fikrini reddeder. Bunların da sosyal yapılarının olduğunu savunur. Bu yaklaşım kişiyi, içeriden alıp dışarıya doğru hareket ettirmiştir. Kişilik ve benlik algısını, “psişe” olmaktan çıkarıp, sosyal ilişkiler içerisinde, etkileşimde bulunan bir yapı olarak ele alınmıştır. Zihinsel dünya, bir sosyal oluşumdur. Dil, zihinsel fenomenleri yaratan unsur olarak görülmektedir. Böylece dil, ifade etmede bir araç olmaktan çıkmış, insan kültür ve dili kullanmada bir aracı olarak değerlendirilmektedir (Çelik, 2017, ss. 37).

Postmodernist düşüncede meydana gelen bu köklü yönelim ve beraberinde getirdiği değişim, birçok terapi metodunun ve hatta bazı terapistlerin dünya görüşlerinin değişmesine neden olmuştur. Geleneksel terapi yöntemleri ve okulları ile karşılaştırıldığında post-modern terapi yaklaşımları eski paradigmalarda içinde mümkün olmayan düşünce ve eylem özgürlüğü sağlamak ve terapi metodlarının sınırlarını genişletmektedir. Bu düşünce sistemi ile terapistler artık danışanlara, dışarıdan medikal sağaltım uygulayan bir uzman olma rolünden sıyrılmış ve bireylerin “anlam inşasının/yaratımının” sürekli bir parçası haline dönüşmüştür. Postmodernist hareketin bir ürünü olarak öyküsel terapi son 10 yıldır ve beklide daha fazla zamandır, terapi modelleri içinde oldukça yaygın bir popülerite kazanma imkanı bulmuştur (Çelik, 2017, s. 39)

Post-yapısalcılık özne ve akıl kavramlarına ve Descartes'tan Hegel'e kadar sürmüş olan bilinç felsefesine veda etmişlerdir. Post-yapısalcılığa göre her şey bir yapıdır ve bu yapının merkezi ve sınırı yoktur. Dil kendi içinde kapalı bir sistem değil açık ve esnek bir sistemdir (Orkunoğlu, 2007). Bu açıdan post-yapısalcı yaklaşımın

merkezli bir yaklaşımdır. Bu görüş, her metnin arkasında bir yapının bulunduğunu iddia ederek okuyucunun önemini hiçe sayan yapısalcı görüşün aksine, okuyucu merkeze alır. Metnin anlamını yazar değil, okuyucu belirler. Birden çok okuyucu olduğu için, metnin de birden çok anlamı vardır. Yazar artık, modernitede olduğu gibi otorite kaynağı değildir. Yapısalcılık, yazarı öldürmüştür. Post-yapısalcılık ise, bu öldürme faaliyetini genişletmiş, yazarı öldürerek metni ve okuyucuyu ön plana çıkarmıştır. Post-yapısalcı anlayışta, metni oluşturan yazar değildir, metni oluşturan okuyucudur. Post-yapısalcılığa göre her okuma, aynı zamanda yazmadır (Sözen, 1999, s. 72-75). Postyapısalcılık, anlam sürecini yapılandırır. Dilin, dil kullanıcıları tarafından ne anlama geldiği asla mükemmel bir şekilde iletilemez. Bu görüşte düşüncede anlam, sürekliliği olan bir şeydir.

Hermeneutik seçilen nesnenin anlamını, kendi açıklamasından ayırabilmedir. Yorumun doğru yapılıp yapılmadığını ortaya koyabilen süreçte epistemolojik önyargıların bir engel teşkil edebilmesi söz konusudur. Başarılı yorum metnin orijinalindeki karşıtlıkları ve tuhaflıkları göstererek açıklama yapmaya dayanır (Sözen, 1999, ss. 77- 84). Gadamer'e göre yorum; yapay anlamın maskesini düşürmek, gizlenen ya da başka bir biçimde aktarılan anlamın üzerindeki örtüyü kaldırmaktır. Yorumlama bir gelenekte yaratılan söylemin açıkça ifade edilmesidir. Diğer bir ifade ile yorum için söyleme/lere ihtiyaç duyulmaktadır. Herkesin söylem olarak kabul ettiği bir metnin veya insanın demek istedikleriyle kastedilen ifadeler, yorumlama ile açık bir hale gelir. Bu süreç yorumlayan ile yorumlanan arasında bir köprü kurarak boşluğu ortadan kaldırır (Çelik, 2017,s. 42).

Öyküsel terapinin öncü isimlerinden Micheal White'ın terapiye kazandırdığı "aksi/olumsuz(susturulmuş) açıklama", "terapötik bağlam içindeki farklılaşma", "baskı" gibi pek çok kavramı Geragory Bateson'dan ödünç alınmıştır. Aksi-olumsuz (susturulmuş) *açıklama'yı* White, danışanın yaşantısının baskın açıklaması/tanımlaması tarafından bastırılan temalar olarak tanımlamıştır. Başka bir ifadeyle bireylerin sahip olduğu baskın temalar, alternatif temalar ve yaşantılar tarafından bastırılmadığı için mevcuttur. Aksi sonuçlar problematik hikâyeye rağmen var olan alternatiflerdir ve bunlar çürük veya gerçek dışıymış gibi görünebilirler. Ancak tüm bu temalar öyküsel terapi için oldukça önemli olup, değişim için gerekli olan anahtarlardır. White ve Epston, Bateson'u referans alarak insanların etraflarını sarmalayan dünya hakkında geliştirdikleri fikir ve inançlar aracılığıyla toplum içinde işlevde bulunma eğilimleri taşıdıklarını ileri sürmüşlerdir. Bu inançlar ve fikirler,

içinde her bir birey yaşama, etraflarında meydana gelen olayları algılama, kavrama, anlama, yorumlama (bilgi işleme süreçleri), ve kendilerini dış dünyadan ayırabilme becerisine sahiptir anlayışını barındıran çeşitli kurallar meydana getirir (Çelik, 2017, s. 43).

Öyküsel terapiye önemli katkıları olan bir diğer isim Edward Bruner'dir. Bruner'e göre insanlar hayatı, deneyimleri aracılığıyla öğrenir ve yaşamlarından öyküler ve yahut hikâyeler yoluyla anlam çıkarırlar. Bruner ayrıca, insanların yaşadıkları olayları "anlamlandırmak" için "baskın hikâye"ler geliştirdiklerini de ileri sürmüştür. Baskın hikâye, her ne kadar bireylerin tüm yaşamını çepeçevre sarmalamış gibi görünse de, gerçekte tüm yaşam baskın hikâyeden ibaret değildir. Baskın hikâye yaşamın bir dönemimde cereyan etmiş ve bireyin yaşamında bir şekilde yapılmaya devam ede gelen, belirli aktivitelerin nedeni olarak gösterilen hikâyelerdir (Akt. Monk, 1996).

Öyküsel terapi üzerinde etkili olan bir diğer isim ise Michel Foucault'tur. White ve Epston'un "baskın söylemler" kavramı Foucault'un güç ve bilgi fikrinden türetilmiştir. Baskın söylemlerin ve yahut toplumsal inanç ve normların çoğunluk nüfus üzerindeki etkisi oldukça ustaca işlenmiştir ve bu etkinin sözü edilen nüfus tarafından fark edilmesi oldukça güçtür. Bireyler, pek çok toplumsal söylemi sanki kendi fikirleriymiş gibi sorgulamadan benimser ve bu söylemlerin yaşamları nasıl etkilediğinin farkına varmadan yaşamlarını sürdürürler. Foucault'un bu görüşleri White ve Epston'un "yapısal çözüm" ve "toplum içinde ezici bir etkisi olan, dogmatik bir şekilde kabul edilen normları ve gerçeklikleri ayrıştırma" fikrini geliştirmelerine yol açmıştır (Çelik, 2017).

Öyküsel terapistler neyin normal olduğunu konusunda yargıda bulunmamakta, insanları kategorilere ayırmamaktadır. Öyküsel terapiye göre; DSM-4 tanı ölçülerine göre değerlendirmenin yanlış olması, aile terapistlerini oldukça zorlamaktadır. Ailelerin yaşadıklarının kalıplara sokulması yerine yaşadıklarını anlamlandırmalarına yardımcı olmaya çalışmak doğru bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir. Öyküsel terapistler, aile arası problemlerde deneyimlerin kısır hikâyeler şeklinde oluşmasından kaynaklanan sıkıntılarda hikâyeleştirme yaklaşımının davranışa olan etkilerine odaklanmamaktadır, aksine iletişim nasıl hikâyeleştirildiğine odaklanmaktadır. Sadece fark ettikleri değil, aynı zamanda bu durumlara getirdikleri yorum da terapistler için önem kazanmaktadır. Bu bakış örüntüleri soruna-doygun

hikâyelerdir. İletişime bu hikâyelerle yönlenecek kişiler, hikâyeyi sürdürecektir terzda tepkiler vermeye birbirlerini teşvik etmektedir. Bu karşılıklı tepkiler ise aynı davranış ve bakış şekillerinin tekrarlanmasına ve sorunlu hikâyelerin kemikleşmesine neden olmaktadır (Nichols, 2013, s. 424).

Terapinin hedefleri sorun çözmekten ziyade; insanların soruna-doygun hikâyelerden ve yıkıcı kültürel varsayımlardan ayrılımlarına çalışmaktadır. Kendileriyle ve çevreleriyle ilgili yeni bakış açılarına yönelmeleri son derece önemlidir. Aile geçmişindeki “eşsiz sonuçlar” ya da önemli olaylar terapistle birlikte tekrar gözden geçirilmektedir. Kişileri, kendi hayatlarının yazarı ve yorumcusu olmaya teşvik etmektedir, kişileri bazı düşünce kalıplarından koparıp, özgürleştirmektedir. Davranışın değişim koşulları düşüncelerdeki yapbozları ayırıp yeniden kurma işlemiyle oluşmaktadır. Yapıbozum ile yeniden kurma deneyimiyle kişiler yeni ve iyimser bakış açıları yakalamaktadır. Dışsallaştırıcı konuşmalar, bu noktada önem kazanmaktadır. Bu tip konuşmalarda eylemin ya da durumun kendisine ait terimlerle yeniden yorumlama söz konusudur. Danışana durumun kendisini nasıl etkilediği sorulur, sorun dışsal bir varlık olarak değerlendirilir. Bu bağlamda “etkiler soruları” kullanılmaktadır. Sorun kişiyi nasıl etkiliyor, tutumları ne oluyor, kendisiyle ilgili düşünceleri nasıl değişiyor, ilişkilerini nasıl etkiliyor gibi sorular kişinin dışsallaştırma durumunda kalmasını sağlamaktadır. Bu soruya verilen cevaplarla danışanın kendi hikâye anlatma tarzından uzaklaşmasına ve hikâyeleştirme sırasındaki farklı algılamaları önlemesine yardımcı olunmaktadır. Aynı zamanda “tümleyici görüşlerden” kurtarmak adına danışanın aile bireylerine karşı oluşturduğu birbirlerini engelleyici tiplere ve davranışlara indirgeme durumundan da uzaklaşacağı öngörülmektedir. Diğer kişileri bazı temel kavram ve sıfatlar üzerinden değerlendirme, bireyleri ve olayları olduğu gibi algılamanın ve değerlendirmenin önüne geçmektedir (Nichols, 2013, s. 430).

Terapide problemlerle ilgili deneyimlerin ve önyargıların değerlendirildiği aile hikâyesi ilk çalışılan alandır. Bilgi toplamak ve yapıbozumsal araştırma yapmak önemli bir adımdır. Danışanlar pasif ve edilgen değil, tersine aktif ve durumları değiştirme gücü olan bireyler şeklinde algılanmakta ve danışana böyle yansıtılmaktadır. Terapist aynı zamanda bir hipnozcu ve antropolog gibi çalışmaktadır. Bireylerin aslında ne olmasını istediklerini sık sık sormakta ve onları bu şekilde aktif kılmaktadır. Dışsallaştırılan hikâyeler sorunların aile üzerine

etkisinin haritasının çıkarılmasıyla birlikte danışanların yetersizlik duygularının açığa çıkması söz konusudur. Genel anlamda terapi teknikleri şunlardır: Konuşmaların dışsallaştırılması, görelî etki soruları, satır aralarını okumak, yeni hikayeyi pekiştirmek, yıkıcı kültürel varsayımın yapıbozumu şeklindedir (Nichols, 2013, s. 432).

3.5. METAFORA KURAMSAL BİR ANALİZ

Bilgi alışverişi ve danışanın kavramsal dünyasına girişi hızlandıran metafor, danışanın yeni anlam yaratmasına da aracılık eden bir yöntemdir. Danışan yeni yaşantısına anlam yüklemek için varolan bilişsel şemalarını kullanarak şemalar arasındaki transfer edilen bilgiler aracılığıyla yaşantıya ait yeni bilgiyi kavramsal dünyasına yerleştirir (Seitz, 1998). Somut bilgiden soyuta ulaşma sistemine de kavramsal metafor denir (Lakoff ve Johnson, 1980). Kaynak alanla hedef alanın eşleştirilmesine de Kavramsal metafor kuramı denir(Lakoff, 1993). Hedef soyutken, kaynak somut ve fizikseldir(Valenzuela and Soriano, 2005).

Psikoanalitik bakış açısıyla, metaforik süreç bilinç düzeyindeki ve bilinç dışındaki öğelerle oluşur (Rizzuto, 2009). Metaforik öyküler içeren bir yöntem izleyen Milton Erickon sembolik ve metaforik iletişimi bilinç dışı süreçleri etkin kılmak için kullanmıştır (Long and Lepper, 2008; Mays, 1990). Erikson metaforu bilinçaltıyla iletişime geçmeyi kolaylaştıran bir araç olarak değerlendirirken, Analitik düşünceyi savunan Freud ve Jung metaforlar aracılığıyla bilinçdışını analiz eder (Long and Lepper, 2008). Aynı zamanda çağdaş yaklaşımlarsa metaforu anlamın yorumlanması olarak değerlendirir (Neimeyer, 1995). Psikoanalitik kuram üzerinde etkili olan ve Freud'un kullandığı arkeoloji metaforuna göre, psikoanaliz gömülü kalmış kalıntıları, bastırılmış anıları kazıyarak çıkarma sürecidir (Spence, 1987).

Rüyaların ve fantazilerin bilinçdışınından geldiğini savunan psikoanaliz için, bilinçdışını bilinç düzeyine taşımadan sembolik ve dolaylı şekilde ifade etme açısından önemlidir (Dwairy, 2009).

Mitleri, masalları, rüyaları terapötik olarak kullanan ilk kuramcılardan biri olan Jung'a göre sembollerin metaforik dünyası psişenin kendini ifade etme yoludur ve metaforlar aracılığıyla psişe ile doğrudan iletişim kurulabilir (Carmichael, 2000).

Jung sembollerin bilinçdışı bir anlam taşıdığını ve bilinç düzeyiyle anlaşılacaklarını savunur(Trad, 1993). Kültürel semboller ve metaforlar bireyin kollektif bilinçaltını temsil etmektedir (Dwairy, 1997; Trad, 1993). Bireysel Psikoloji'nin savunucusu Adler tarafından yaşam stili, bireyin kendini, etrafındaki insanları ve yaşamı nasıl algıladığını gösteren kavramdır (Kopp, 1999). Sıklıkla metaforlara başvuran kuramcı Ericson, öykü ve anekdot kullanır (Babits, 2001).

Erickson'ın metaforik öykülerini analiz ettiği çalışmasında Zeig (1980) terapötik süreçte öykülerin işlevlerini özetlemiştir. Probleme çözüm önermek, terapötik ilişkiyi güçlendirmek, direnci düşürmek, motivasyonu artırmak, problemi yeniden tanımlamak, egoyu güçlendirmek ve danışanı korkularından uzaklaştırmak öykülerin işlevleri arasında sayılmaktadır. Sonuçta, yukarıda değinilen örnekler insan davranışının anlaşılmasında ve terapötik süreçte metaforların uzun süredir var olduğunu göstermektedir.

Peki, aile danışmanlığına başvuran bu kimseler, evlilik yaşantılarını nasıl değerlendirirler? Kuramlar açısından incelediğimizde evlilikle ilgili farklı beklentilere ve bakış açlarına ulaşabilmemiz mümkündür. 'Sosyal yapı rol kuramına göre, bireylerin eş tercihinde önem verdiği özellikler, içinde yaşadıkları sosyal yapının etkisiyle belirlenir. Kadın ve erkeğin üstlendiği toplumsal roller bu kurama göre farklıdır. Sosyalleşme süreci için ise belirleyici faktörler, cinsiyete dayalı iş bölümü, kadın ve erkeğin rolleri, çocukluktan itibaren nasıl eğitildikleri, ataerkil ideoloji ve sınıf ve cinsler arası eşitsizliklerdir.' Sosyal yapı-rol kuramı açısından incelediğimizde ise kadın ve erkeğin geleneksel olarak üstlendiği toplumsal roller farklıdır. Eş seçiminde toplumda cinsiyete dayalı iş bölümü, toplumda kadın ve erkeğin rolleri, kadın ve erkekten beklentiler, çocukluktan itibaren nasıl eğitildikleri, sınıf ve cinsler arası eşitsizlikler, ataerkil ideoloji, sosyalleşme süreci belirleyici bir rol oynamaktadır (Nazlı, 2014). Gelişimsel yaklaşımlardan filtre kuramına göre, kur yapma döneminin değişik evrelerinde belirli filtreler (ilk filtre sosyal nitelikler, ikinci filtre değerler, üçüncü filtre ihtiyaç tamamlama) kullanılmakta ve potansiyel eşin kişilik özellikleri ve sosyal nitelikleri ilişki süresince gözden geçirilmektedir (Nazlı, 2014). Bu çalışmamızda da bireylerin anlatılarının tüm bu kuramlar açısından değerlendirilmesine özen gösterilecektir.

3.5.1.METAFOR ANALİZİ

Öyküsel terapi çalışmalarından biri Metafor Analizi yöntemidir. Çalışmamızda bu analiz yöntemi oldukça önem taşımaktadır. Metaforun TDK'daki anlamı mecazdır. Dilbilimde metaforlar analogiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Vosniadou ve Ortony ise metaforu; tecrübelerimizi başka bir tecrübemiz yardımıyla haritalandırmamıza olanak sağlayan, yeni olayları ve durumları ya da kompleks meseleleri anlam katmamıza neden olan terminolojiler olarak açıklamıştır. Metaforlar bir şemanın diğer şemaya yansması olarak ele alınmaktadır. Metaforik yansıtma ve şemalar birbiriyle sıkı ilişkidir (Pitcher, 2013).

1980'lerde Lakoff ve Jonhson'ın çıkardığı "Metaphors We Live By" (Metaforlarla Birlikte Hayatımız) metafor konusuna ilgiyi Bilişsel Dilbilimde ilgi odağı olmuştur. Onlara göre metaforlar sadece dilbilimsel bir aktarım değil, düşünce yapılarının ifadesidir. Konsepte dayalı düşünme genel anlamda metaforik olarak yapılanmıştır ve metaforlar dilden ziyade düşüncenin ifadesidir. Metaforlar aynı zamanda aksiyonu yapılandırmakta ve etkilemektedir. (Moser,1998, s. 2) Bu çıkarsamalar antropolojiyi, felsefeyi, psikolojiyi ve hatta teknolojiyi etkilemiştir. Moser Lakoff ve Johnson metafor çalışmalarının klinik psikoloji ve bilişsel çalışmalarda nasıl kullanabileceğiyle de ilgilenmiştir (Moser, 2000, s. 3).

Klinik psikolojide metaforlar, psikoterapideki iletişim süreçlerindeki etkileriyle önemli bulunmuştur. Metaforların gösterge ya da tahmin aracı olarak kullanımı yaygınlaşmıştır. Özellikle niteliksel araştırmalarda metaforların vaka çalışmalarında yorumlamayı kolaylaştırdığı fark edilmiştir (Moser, 2000, s. 7).

Metafor analizi çok yönlü bir araştırma perspektifi sunmaktadır. Bazı özellikleri araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. İlk olarak, metaforlar bilgiyi işleme sürecini etkilemektedir; kompleks yeni konuların yansıtılması ve iletişimini sağlarken, farklı metafor modelleri kullanmak tecrübelerin ileri algılama ve yorumlamasını sağlamaktadır. Kişinin kendini dışavurmasını, beklentisini, iletişimini etkilemektedir. Aynı zamanda kişinin kendini ve dünyayı algılamasında kullandığı zihin yapılarını da etkilemektedir. İkinci olarak, metaforlar güvenilir ve kolay ulaşılabılır sözlü olmayan bilgiyi işleme teknikleridir. Üçüncü olarak metaforlar, anlamının ve bilginin bütüncül temsilleridir. Dördüncü olarak; metaforlar geleneksel otomatikleşmiş aksiyonlardır.

Bunlar sosyal iletişimde dilin bir parçası olarak edinilmekte, bilinçaltında ve otomatik olarak yer etmektedir. Bilinçli çaba ve dikkat ile değiştirilmeleri mümkündür. Beşinci olarak; metaforlar anlamının sosyal ve kültürel süreçlerini yansıtmaktadır. Şema teorisinin de bahsettiği gibi, kontekste karşı hassas sosyal ve kültürel süreçler kişinin kendini anlama ve ifade etme şekillerini etkilemektedir. Öyküsel terapilerde kullanılan metafor analizlerinde kendilik konsepti araştırıldığında paylaşılmış kültürel anlayış biçimlerinin etkili olduğu saptanmıştır. Altıncısı, metafor kullanımının niteliksel ve niceliksel araştırmaları kombine edilerek kullanılabilmesidir (Moser, 2000, s.9).

3.5.2.YURTDIŞINDA METAFOR ANALİZLERİ

Metafor çalışmaları yurtdışında, Türkiye’de olduğundan daha fazla sayıdadır. Çalışmalara bakıldığında, genel olarak bu çalışmaların eğitim alanında uygulamasının daha yaygın olduğu görülmektedir. Metafor analizi yapan bu araştırmalar çoğunlukla üç kategoride incelenmektedir. Birincisi öğrenciler ve kurumlar arasındaki iletişim, ikincisi öğretmenlerin öğretmeye ya da öğretme algılarına odaklananlar ve son olarak öğrencilerin öğrenme hakkındaki inançlarıdır (Hong-bo ve Wen-Juan,2010).

Bir araştırmada; 2008 yılının Ocak-Mart arasında Çin ve Amerika’da 300 gazete haberi araştırılmıştır. 22 adet metaforik ifade bulunmuştur. Metafor analizleri şu sonuçları çıkarmıştır: Evlilik bir yoldur analizi hem Çin’deki hem de Amerika’daki gazetelerde bulunmuştur. Evlilik bağıdır ifadesi yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca evlilik, müşterek bir girişimdir metaforu gözlemlenmiştir. Evlilik açılıktır da ayrıca iki ülke tarafından da kullanılan bir metafor olmuştur (Leung, 2008).

Öğrenciler ve kurumlar arası iletişimdeki metafor analizleri literatürde geniş bir yer kaplamaktadır. Bazı metafor analizlerinde okulların ve fakültelerin öğrencileri müşteri olarak algıladığı bulunmuştur. Yeni metafor çalışmalarında öğrencilerin; müşteri olarak ürün olarak ve çalışan olarak metafor analiz çalışmaları yapılmıştır. Öğrenmenin ikna yöntemi olarak metaforlaştırılması da ilgi çekicidir. Ortony’ye göre metaforlar oldukça gereklidir ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır, hafızaya da katkıları vardır. 1980’lerden beri inanç araştırmalarının bir kısmı metafor analiziyle yapılmaktadır. Öğretmenlerin analizi, onların bilişsel psikolojik süreçlerinin öğrenme

teorilerini, inançlarını ve zihinsel modellerini etkilediği bulunmuştur. –hwan.. Johnston'a göre temel inançlar bilinçli olarak birikmiş düşünceler değildir. Onlar görünür kılınmalı ve analiz edilmeli, onların üzerine çalışılmalıdır. Öğretmenler için metaforlar güçlü baskılardır. Thornbury'ye göre onlar farkındalık düzeyine getirilmezse öğretmenin etkileri yüzeysel kalacaktır. Lakoff ve Johnson metaforun günlük yaşamda kullanımının önemine dikkat çekmesiyle eğitim araştırmacıları metaforların kullanımını yaygınlaştırmıştır (Wan ve Low ve Lee, 2011).

Yansıtma metabilşsel bir öğrenme yöntemi olarak geçmişteki bilgileri öğrenmeyi arttırır ve bağlantılarla yeni bilgiyi öğrenmeyi kolaylaştırır. Handy'ye göre biz öğrenmeyi olaylara yansıtma yaparken başarırız. Bu sebeple yansıtmayla öğrenme yaygınlaştırılmalıdır. Metafor analizi araştırmaları yansıtma yapmayı kolaylaştırdığından uygulamak doğru bir yaklaşım olmaktadır (Schmitt, 2005).

Nikitina ve Furuoka, öğrencilerin yabancı dil öğretmenleriyle ilgili metaforik algıları üzerine bir çalışma yapmıştır. Metaforlardan biri beyindir, yani öğretmenlerini takımın en önemli üyesi olarak görmüşlerdir. Burada daha çok emir veren ve düzenleyen anlamı çıkmaktadır. Diğer metafor patronudur. Diğer etkileştiren kişidir. Bu eğitmenin eğlendiren ve tur rehberi gibi yönlendiren biri olma özelliğine vurgu yapmıştır. Diğer sağlayan kişidir. Eğitmen tüm doğru cevapları bilen ve öğrencilerine bunu sağlayan olarak görülmüştür. Başka bir metafor danışman ve yol göstericidir. Son olarak kesin bir mekanizma olarak metaforlaştırılmıştır. Başka bir çalışmada Hamilton, öğretmenlerin öğretmeyle ilgili metaforları analiz etmiştir. Analizde öne çıkan metaforlar yönlendirme, öğretmenin duruşu, öğretme işinin çeşitliliği gibi metaforlar ön plana çıkmıştır (Nikitina ve Furuoka, 2014).

Kalra ve Baveja eğitmenin; bilgi, öğrenme ve öğrenciler hakkındaki metaforlarını analiz etmiştir. Öğrenciler için kullanılan metaforlar üç kategoride gözlemlenmiştir: Doğanın elementi, kullanılan obje ve varlık olarak insan. Doğanın elementi olarak görenler öğrencileri tohum, çiçek, dünya, nehir, su gibi metaforlarla ifade etmişlerdir. Kullanılan obje anlamında görenler ise tekne, boş bir sayfa, sünger, monitör gibi ifadeler kullanmışlardır. Varlık olarak görenler ise aç insan, sürücü, çocuk, beden, ruh gibi ifadeler kullanmışlardır. Öğrenmeyi bir süreç, ürün olarak değerlendirmişlerdir. Bilgiyi ise doğanın bir elementi, kullanılan obje ve farklılık, değişiklik olarak değerlendirmişlerdir. (Kalrav ve Baveja, 2012).

Bozlk birinci sınıf 49 üniversite öğrencisinin kendilerini bir öğrenci olarak nasıl algıladıklarıyla ilgili yapmış olduğu çalışmasında, 35 adet metafor elde etmiştir.

Bozlk bu metaforları sırasıyla hayvan metaforları, nesne metaforları, insan metaforları ve eylem metaforları alt kategorilerinde toplamıştır. Yazar, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendisini pasif olarak algıladığını ve öğrenmelerinin büyük kısmını yitirmiş olma kaygısıyla yüksekoğretime gelmiş olduklarını tespit etmiştir (Altun ve Apaydın, 2013).

Aynı zamanda, japon evlilik törenlerinde konuşmalarda kültürel evlilik modelini betimlemek için metafor analizi kullanılmış, ortak yaratma olarak evlilik, fiziksel bir birliktelik olarak evlilik ve yolculuk olarak evlilik sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu metaforlar, evliliğin yeni bir başlangıç olduğu, ortak çaba ve işbirliği gerektirdiği, ideal olarak kalıcı bir birlik olduğu ve sevgi, güven ve duygusal birliği içeren kavramları içeren bir dizi temayı ifade etmek için kullanılmıştır (Dunn, 2004). Bu çalışmada da görüldüğü üzere şimdiye dek evlilikle ilgili metaforlar sağlıklı evlilikler üzerinden incelenirken, sorunlu evlilikler üzerinden yürütülen çalışmaya rastlanmamıştır.

3.5.3. TÜRKİYE’DE METAFOR ANALİZLERİ

Türkiye’deki metafor analizleri kapsamaları ve sayıları azdır. Yurtdışında olduğu gibi Türkiye’de de çalışmalar daha çok eğitim alanında yoğunlaşmıştır.

Özdemir ve Arık, eğitim yönetimi alanında yapılan metafor analiz çalışmalarını değerlendirmiştir. 2007-2016 yılları arasında yayımlanan 9 makale üzerine yaptıkları çalışmada genellikle nitel çalışmaların öncü olduğunu gözlemlemişlerdir. Öğretmen adayları sıklıkla örneklem seçiminde yer almıştır ve metaforlar işlev ve özelliğine göre sınıflandırılmıştır.

Celikten’e göre bir öğretmenin düşüncelerini, imajlarını ve uygulamalarını metaforları kullanarak geliştirmek mümkündür. Metaforlar öğretimlerini geliştirmeyi düşünen öğretmenlerin kendi rollerini ve sorumluluklarını anlamlandırmalarına yardımcı olarak sınıfta olanları değiştirebilmekte ve geliştirebilmektedir. Yazara göre öğrenciler eğitimleri sürecinde gözlem yapmakta ve cesitli etkinliklere katılmaktadır. Böylece öğrenciler öğretmenlik mesleğinin ne olduğuna dair imajlar, idealler ve modeller geliştirmektedirler. (Altun ve Apaydın, 2013).

Altın ve Apaydın'ın kız ve erkek öğretmen adaylarının eğitime ilişkin metaforik algılarını araştırdığı çalışmasında ağaç, meyve ve meyvenin korunması temaları ön plana çıkmıştır. Metaforlar doğa, insan, hayvan, materyal/araç, yapı/mekân, süreç/eylem olarak kategorize edilmiştir. Doğa kategorisinde fidan, su, toprak gibi temalar; insan kategorisinde bebek, arkadaş, yaşlı insan gibi temalar; hayvan kategorisinde kör binek hayvan; materyal/ ağaç kategorisinde ayna, zincir, törpü, bilgisayar gibi temalar; yapı/mekan kategorisinde sabah kahvaltısı, yap-boz oyunu, fabrika gibi temalar; süreç/eylem kategorisinde kitap okuma, annelik, bebeğin doğumu gibi metaforlar bulunmuştur (Çelikten, 2006).

Polat, Apak ve Akdağ; ilkökul öğretmenliği öğrencilerinin akademisyenlerle ilgili düşüncelerinin metaforik analizini yapmıştır. 61 metafor 111 öğrenciden alınmıştır. Bunların, %70 ve üstü oranında pozitif, %20 ve üstü oranında negatif yorumlar olduğu belirtilmiştir. Kitap, arı, deniz ve güneş en çok kullanılan metaforlardır. (Polat , Apak ve Akdağ, 2013).

Tolga ve Özge Erdoğan, beşinci sınıf öğrencilerinin yazma üzerine algılarını metafor analizi yöntemiyle araştırmıştır. Ankara'daki öğrenciler 594 metafor üretmişlerdir, bu metaforlar 14 alt kategoriye ayrılmıştır. Öğrenciler yazmayı çoğunlukla sevindikleri bir aktivite olarak değerlendirmiştir. Konsept kategorilerine bakıldığında öğrencilerin yazma işiyle değişme ve gelişme aktivitelerini bağdaştırdığı görülmüştür. Deniz, kitap, oyunlar ve ağaçlar analogilerini kullandıkları görülmüştür. Bazıları zor bir aktivite olarak değerlendirmiş, bazıları oldukça keyifli bir aktivite olarak nitelendirmiştir (Erdoğan ve Erdoğan, 2013).

Karaçam ve Aydın, ortaokul öğrencilerinin teknolojiye ilişkin metaforlarını araştırmıştır. Nitel ve nicel yöntemlerle araştırma desteklenmiştir. 163 metafor bulunmuştur, 68 farklı kavramla teknoloji tanımlanmıştır. En çok kullanılan metaforlar su, insan, uçak, güneş, ışık, ay, lamba, bilgisayardır. Kavramsal kategoriler kullanım sıklığı sırasıyla; yararlı bir şey olarak teknoloji, gelişen bir şey olarak teknoloji, sürekli değişen bir şey olarak teknoloji, hızlı gelişen bir şey olarak teknoloji, gerekli bir şey olarak teknoloji, hem yararlı hem zararlı bir şey olarak teknoloji, sınırsız ve sonsuz bir şey olarak teknoloji, hızlı yayılan bir şey olarak teknoloji şeklinde belirlenmiştir (Karaçam ve Aydın, 2014).

3.5.4.ALGI ÇALIŞMALARI

Türkiye’de yapılmış değerli çalışmalardan biri Günay ve Bener’in, metafor analizi içermeyen, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleridir. 575 evli kadınla görüşülen bu çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Kadınların ailede temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmemektedir. Bu durum, özellikle kadınların eğitim düzeylerin yükselmesi, çalışma hayatına daha çok katılmaları ve ailedeki bir takım fonksiyonların toplumsal kurumlara aktarılması (kreşler, evlere temizlik hizmetleri vb.) dolayısıyla ailenin yapısında ve üstlenilen sorumluluklarda değişimlerin yaşanmış olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür (Günay ve Bener, 2011).

Bir çalışmada, çalışma kapsamına giren evli kadın ve erkeklerin aile işlevlerini etkileyen özellikleri ve yaşadıkları çatışma durumları incelenmiştir. 371 evli kadın ve erkeğe ulaşılan bu çalışmada; evli kadın ve erkeklerin sosyo-demografik ve aile özellikleri büyük oranda aile işlevlerini etkilemektedir şeklinde bir bulguya erişilmiştir. Kök ailelerinde yerine getirilen toplumsal cinsiyet rolleriyle karşılaştırıldığında kendi ailelerindeki durumun daha olumlu olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından her üç durumun (kök ailedeki, ideal gördükleri ve kendi ailelerindeki) sonuçları değerlendirildiğinde özellikle ev içi rollerin diğer rollere göre daha fazla direnç gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çatışma durumları incelendiğinde, kendi ailelerinde yerine getirilen rollerle ideal olarak gördükleri durum arasında olumsuz yönde bir çatışma durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Genel olarak aile işlevlerindeki duruma ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ise davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme alt ölçeklerindeki sağlıksızlık eğiliminin fazla olduğu görülmektedir (Akgül, Gök ve İl, 2017).

Annenin aile işlevselliğine yönelik algısı üzerine yapılan bir çalışmada, 156 anne ile görüşülmüştür. Çocuklukta anne babayla yaşanan ilişkilerin niteliğinin, yetişkin yaşamdaki ilişkileri önemli oranda etkilediği bulunmuştur. Çocuklukta yaşanan örseleyici olayları yineleyerek bunların üstesinden gelme çabasından kaynaklı olarak; kişiler çocukluğunda şiddete maruz kalmışsa, şiddete uğrayacağı eşler

seçmektedir. Anne, kendi ailesinin işlevselliğine uygun yeni bir aile kurmaktadır (Ağacık, 2007).

Bir başka çalışmada, genç yetişkinlerin evlilik ve aile hayatına ilişkin görüşleri araştırılmıştır. 546 lisans ve yüksek lisans öğrencisinin katılımcı olduğu bu çalışmada, erkeklerin algısı yüksek oranda şu şekilde bulunmuştur: “evlilik dini bir zorunluluktur”, “boşanmak günahdır”, “evli bireyler başka romantik ilişkilere girebilirler”, “evlilikte ailenin reisi erkektir”, “evlilikte eşler birbirlerini dövebilirler”, “evin yönetimine eşlerin anne ve babaları da katılmalıdır”, “evlilikte eşitlik olmaz”. Kadınların erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları bazı maddeler ise: “eşler tüm işleri paylaşmalıdır”, “evlilikte erkek mutlaka yaşça büyük olmalıdır”, “eşler birbirlerine karşı arkadaşça davranmalıdırlar”, “her iki eş de çalışmalıdır”, “kariyer sahibi olmak evlilikten daha önemlidir”, “evlilikte güç paylaşılmalıdır”, “evlilik gereksizdir” şeklindedir (İşmen Gazioğlu, 2006).

Bir çalışmada bireylerin evlilik kavramına yükledikleri anlamlar araştırılmıştır. Evli, bekâr, boşanmış ve nişanlı/sözlü olan 110 kişiyle görüşülmüştür. EYAÖ (Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği)’nin kullanıldığı çalışmada 7 faktör tespit edilmiştir. Bunlar işlevsellik, bağlılık, yakınlık, tamamlayıcılık, engellenmişlik, çaba, işbirliği, risk ve uyum beklentisi olarak bulunmuştur (Kara, Körük ve Özabacı, 2018).

BÖLÜM IV: YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma deseni nitel bir araştırma olan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan anlatı analizi yöntemi kullanılmıştır. Anlatıların analizi, tematik metafor analizi ile yapılmıştır. Anlatı çalışmaları; olayların açıklamasının yapıldığı ya da bir dizi olayın kronolojik olarak birbiriyle ilişkilendirilip sunulduğu yazılar ya da konuşmalardır. Anlatı çalışmaları, bireylerin kişisel deneyimlerini kayıt altına almaktır. Bu nedenle bireylerle geçmiş sosyal olaylar arasında bağlantı kurarak sosyal yapılarla ilgili daha fazla araştırma ve yorumlama gerektirir (Legowski and Brownlee, 2001).

Mutlak bir gerçeğin olmadığını savunan postmodern bakış açısı gerçeğin bireysel ve öznel olduğunu bizlere iletir (White ve Epston, 1990). Her bireyin hikayesi biriciktir. Kendisi örtük bir metaphor olan anlatı, terapinin şeklini şekillendirir. Sorulacak ve sorulmayacak soruları belirler. Anlatı analizi, bireyin hikayesinin yeniden anlatılarak canlanmasıdır (Freedman Combs, 1996, s. 33). Bu çalışmada anlatı analizi tek başına evlilik anlatıları bağlamında değil, anlatılarda ortaya çıkan metaforların analizi ile gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda anlatı bağlamında bir metafor analizi modeli uyarlanmıştır. Hikaye analogisi olarak da ifade edilen anlatı analizini, White ve Epston (1990) anlatı sürecini anlatmak için kullanılır. Freedman ve Combs (1996), tarafından da anlatı analogisiyle birlikte kullanılan anlatı metaforu terimi, White (1989) tarafından da dışsallaştırma olarak ifade edilir. Dışsallaştırmayla farklı bakış açıları elde edileceğinden, çoklu anlama sahip farklı metaforlara da ulaşılabilir (Legowski ve Brownlee, 2001).

4.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır, çalışmanın amaçları doğrultusunda katılımcılar aşağıdaki kriterlere göre, gönüllü katılımcılardan oluşmuştur.

- 1) Danışmanlık hizmetine başvurmuş ve devam ediyor olmak.

- 2)Çiftlerin herbiri için lise mezunu ve üzeri bir eğitim düzeyine sahip olmak.
3)En az beş yıldır evli olmak.

Söz konusu kriterlere uyan katılımcılara ulaşmak amacıyla İstanbul ilinden dört Aile Danışmanlığı veren özel merkeze ulaşılmış, panolara ilan asılmış, okul whatsapp gruplarından duyurular yapılmış, yönlendirilmesi için aile danışmanlarıyla görüşülmüştür. Bunun sonunda çalışmaya katılmak için gönüllü olan ve aile danışmanlığı hizmeti almakta olan dört evli çiftten oluşsan toplam sekiz katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşları 23 ila 33 arasında değişmektedir. Katılımcılar çocuk sahibi değildir. Katılımcılara ait demografik bilgiler her bir katılımcıya verilen takma isimlerle birlikte tablo birde verilmiştir. Katılımcılara ulaşmak için belediye bağlı merkezlere ve aynı zamanda özel danışmanlık merkezlerine duyurular asılmıştır. Fakat bu merkezlerden beklenen katılım gösterilmemesi sebebiyle, okul gruplarından çalışmaya yönlendirici duyurular yapılmıştır. Çalışma konusunun özel hayata ilintisi sebebiyle katılımcı konusunda sıkıntı yaşanmış, çalışma tanidik çevrelere duyurulmuş ve uygun örnekleme yöntemi ile katılımcılara ulaşılmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Takma İsim	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu	Yaş	Danışmanlık Süresi	Evlilik süresi
Ecem Özpak	K	Dış ticaret	Üniversite	26	4 ay	5 yıl
Göktuğ Özpak	E	Satış danışmanı	Üniversite	32		
Emel Açık	K	Estetisyen	Üniversite	30	3 ay	7 yıl
Murat Açık	E	Dış hekimisi	Yüksek lisans	34		
Fatma Yurt	K	Tasarımcı	Lise	24	3 hafta	7 yıl
Ali Yurt	E	Esnaf	Lise	33		
Ayşe Özdemir	K	Sosyolog	Üniversite	27	2 hafta	5 yıl
Ahmet Özdemir	E	Mühendis	Üniversite	27		

4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma için aile danışmanlığına başvuran çiftlerin seçilmesi, özellikle danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyan çiftler üzerinde çalışma olanağı sağlamaktadır. Bireysel derinlemesine görüşmede görüşme rehberi, bilgi formu ve gözlem notlarından yararlanılmıştır.

Anlatı, kişilerin hayat öykülerini ve yaşadıkları deneyimleri içerir (Creswell, 2016). Bu deneyimleri içeren, evlilerin evliliği anlamlandırma şekillerini deşifre amaçlı metaforik çalışmalara rastlanmış, bu çalışmalarda katılımcılara evlilik... gibir, aile... gibidir şeklinde online formlar temin edilmiş ve katılımları beklenmiştir. (Baltacı, 2015). Bir başka çalışmada, (Brownlee & Legowski, 2001) sorunun danışan tarafından dışsallaştırılması amacıyla kullanılan metaforlara rastlanmış, ne gibi? Ne kadar yüksek? Ne kadar kalın? Sana nasıl hissettiriyor? Sorularıyla sorunun metaforunu yaratma amaçlanmıştır. Söz konusu çalışmalar, bireysel görüşmelerde metaforların açığa çıkarılmasına ilişkin teknikler açısından dikkate alınmıştır. Bu kaynaklardan hareketle katılımcılarımıza önce genel olarak onların evlilik öyküleriyle ilgilendiğimiz belirtilirken, ilk olarak onunla olmak nasıldı? Sorusu yönlendirildi ve ilk tanışmalarından bu güne olan süreci anlatmaları istendi. Anlatı sırasında yönlendirici olmayan, ancak katılımcının daha fazla yaşantı, örnek paylaşmasını teşvik edici sorular soruldu. Peki şuan yaşadığımız sorunlara dair işaretler var mıydı? Evlilik kararı almadan ya da aldığımızda evlilikten beklentiniz ne yöndeydi? soruları buna örnek olabilir. Özellikle metafor kullanımının olduğu durumlarda kullandığı benzetmeyi açması yönünde sorular yönlendirirken, yine katılımcının anlatımı sırasında bazı duygu ve düşüncelerini metaforlar bağlamında dile getirmesini teşvik etmek amacıyla “Bir benzetme yapsan ne gibi derdin?”, “Bu nasıl birşeydi?”, “Neye benziyordu?”, “İlişkiniz için bir benzetme yapsan ne gibi derdin?” gibi sorular yönlendirilmiştir. Bu gibi soruların anlatının akışını bozmamasına ve çok sayıda sorularak yöneltici olmamasına dikkat edilmiştir. Son olarak evlilik öykünüze bir isim vermeniz gerekseydi bu ne olurdu? Sorusuyla görüşme tamamlanmıştır.

4.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Katılımcılara anonimliği korumak amacıyla takma isim ve soyisimler atanmıştır. Veri toplama aracı gönüllülük esasına göre uygulanmış, katılımcılara üniversite etik kurulunca düzenlenmiş olan onam formları sunularak imzalı onamları alınmıştır. Verilen bilgilerin gizliliği konusu önemle vurgulanmıştır. Tüm görüşmeler bireysel olarak 02.02.2019 ve 10.04.2019 tarihleri arasında tek oturumda gerçekleşmiştir. Görüşmeler İstanbul ili Bayrampaşa ve Başakşehir semtlerindeki dört farklı danışmanlık merkezinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme başlamadan önce bilgilendirilmiş onam formu yazılı ve sözlü olarak verilmiş, katılımcıların imzaları ve irtibat numaraları alınmıştır. Ayrıca, görüşmenin ses kaydına alınması için katılımcılardan izin alınmıştır. Bu süreç haricindeki görüşmenin süresi her bir katılımcı için ortalama 30 ila 35 dakika arası sürmüştür.

5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Verilerin çözümlenmesinde ilk aşamada öncelikle tüm ses kayıtları dinlenerek yazılı dökümleri yapılmıştır. Ardından her bir katılımcı ya ait anlatılar, bütünlüklü olarak incelenerek özellikle belirgin metaforların ortaya çıkması amacıyla değerlendirilmiştir. Metaforların belirlenmesinin ardından her bir metaforun anlatı içerisindeki bağlamsal anlamı doğrultusunda anlam birimleri ortaya çıkarılmıştır. Anlam birimlerinin ortaya çıkmasının ardından ise farklı anlam birimlerinin temalar çerçevesinde gruplanmasıyla veri çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir (Legowski & Brownlee, 2001).

Metafor kelimesinin manası, “parçanın ötesine geçme”, birinden diğerine geçiş yapma ve bu yolla yeni anlamlar elde etme veya tanıtan bir anlam ifade etmedir. Terapi için metaforun asıl değeri, anlamın aktarılması, kavramları köprüleme kapasitesi ve hayal gücünü yeni olasılıkları tanıma genişletme kapasitesidir (Legowski & Brownlee, 2001). Çalışmamızda katılımcılarımızın hayal güçlerini kullanarak, başka bir anlamda olan kelime veya kavramla içinde buldukları yada beklentilerini tanımlamaya çalıştıkları her ifade metafor bağlamında

değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken, yalnızca kullanılan metaforlar irdelenmemiş, katılımcıların anlatıları da kendi içinde incelenmiş ve anlatılar bağlamında metaforlar temalara yerleştirilmiştir.

A. GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİK

Nitel araştırmaların yeterince nesnel olmadığı öne sürülür. Bu endişeyi azaltma amaçlı, olaylar doğal akışında, etki altında bırakılmadan ve bizzat kendi ortamında incelenmelidir. Buna rağmen hangi çalışma olursa olsun tamamen nesnellik yakalamak zaten mümkün değildir (Patton, 1990). Araştırmacının araştırmanın yansımadaki rolü aşıkardır. Araştırma araçları ve biçimiyle bir bakıma kendi stilini ve bakış açısını yansıtır. Bu olumsuz bir durum olarak görülmektense aksine, bir kazanım olarak değerlendirilmelidir (Yıldırım, 1999).

İlk olarak, elde edilen bilgiler bütüncül olmalıdır. Bu, elde edilen bilgilerin toplamının parçadan daha değerli olduğu anlamına gelir ve bu bilgiler tamamıyla analiz edilir (Bogdan & Biklen, 1992). Bizim çalışmamızda da bütüncül bir yaklaşım izlenmiş ve sadece metaforlar değil, anlatının tamamı metaforlar üzerinden analiz edilmiştir. Aynı zamanda tez danışmanı ile analizler üçüncü göz olarak paylaşılmış. Çalışmanın her aşamasında geri bildirim alınmıştır.

Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasında ise, verilerin ve toplanma süreçlerinin mümkün olduğunca ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının elde ettiği sonuçlara nasıl ulaştığını net bir biçimde ifade edilmiştir (Kumar, 2011; Merriam, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada da analizlerin geçerliğini sağlamak için metaforların hangi kategorilere niçin girdiği açıkça ifade edilmeye çalışılmış, metaforların tanımlanması katılımcıların evlilik anlatılarının bütününü baz alarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM VI: BULGULAR

Aile danışmanlığına başvuran çiftlerin evliliğe ve kadın erkek ilişkileri algıları üzerine 37 adet metafor bulunmuştur. Bu metaforlar şunlardır: sıfırdan zemin hazırlamak (1), bina inşa etmek (1) tuğla atmak (1), satranç (1), akıl oyunları (1), çıkmaz(1), elinden tuttuğumda ayakta duran ama elini bıraktığımda yere düşen bir bebek gibi(1), öğretmen öğrenci (1), dondurma (1), düğme (1), köseleli saat(1), terazi(1), düz/otomatik araba (1), kelepçe(1), kantarın ağır basan tarafı (1), kumaş ve makas (1), savaş meydanı (1), harp (1), kumar (1), bahçivan ve çiçek(1), düşüncende yaşamak (1), somut ve soyut olmak (1), sahiplenilmemek (1), canlı/cansız iki bebek (1), yol (1), yolculuk (3), sürekli izlenen bir film (1), tohum atmak (1), sulamak (1), başında beklemek (1), büyütme (1), günden güne iyi mi kötü mü diye bakmak(1), bir fare yada farklı bir şey musallat olsada yinede ayakta tutmaya çalışmak (1), çaydanlık (1), sözleşme (1), akit (1), televizyon/kumanda(1). Aile danışmanlığına başvuran çiftlerin evliliğe ve kadın erkek ilişkilerine ilişkin bu metaforları incelendikten sonra bunlar çeşitli alt kategorilerde toplanmıştır. Katılımcıların metaforlarından hareketle çiftlerimizin ortak problemlerinin güç- kontrol üzerinde şekillendiği fakat bunun yanı sıra bu ana problem teması ilk çiftimizde tek taraflı güç- kontrol kullanımı olarak öne çıkarken, ikinci ve üçüncü çiftimizde güç kontrol çatışması ve beraberinde denge-ortaklık metaforu, son çiftimizde ise güç kontrol çatışması görünümündeki tek kişilik evlilik ve beraberinde yolculuğu da içeren bir denge-ortaklık metaforu öne çıkıyor.

6.1. ANA KATEGORİ : GÜÇ VE DENETİM

Katılımcıların evlilik anlatıları incelendiğinde güç ve denetim temasının hem anlatılarını hem de kullandıkları metaforları şekillendiren temel bir kategori olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Ancak söz konusu güç/denetim teması, katılımcıların ilişkilerinde farklı düzeyde ve niteliklerde görülmektedir. Söz konusu farklılıklar katılımcıların evliliklerine ve evliliklerinden beklentilerine ilişkin üç alt tema ile ortaya koyulmuştur.

6.1.1. TEK TARAFLI GÜÇ/DENETİM VE EŞLİK EDEN SONLANMA METAFORU

ÖZDEMİR ÇİFTİ

Özdemir çiftinin uzun ayrılık molaları vererek beş yılı bulan ilişkisi, çiftin aile içi şiddet gerekcesiyle danışmanlık desteği almalarıyla, çalışmamıza konu olmuştur. Her ikisinde yirmi yedi yaşında olduğu çiftimiz eğitim hayatlarında tanışmış ve evlilik kararı almıştır. Taraflardan Ayşe Özdemir sosyolog, Ahmet Özdemir ise mühendisdir fakat herikiside mesleklerini icra etmemektedirler. Ahmet Özdemir icra ettiği mesleği serbest meslek olarak açıklarken, Ayşe Özdemir şuan çalışmadığını belirtmiştir.

İlişkilerinin ilk zamanlarında herşeyin çok güzel ve dolu dolu yaşanarak geçtiğini söyleyen Ayşe Özdemir *Onsuz bir hiçmişin, eksikmişin, giderse yarım kalırmışın gibi sanki* diyerekde özetliyor. O zaman ki tartışmalarda çok etkilendiklerini, fakat sevgilerini de yoğun yaşadıklarını ifade ediyorlar. *Ayşe Özdemir duygularını, kirpikleri bile sarı sarı güzel geliyordu. Dünya üzerindeki en güzel kirpiklermiş ve benimmiş gibi* şeklinde ifade ederken Ahmet Özdemir, *Gerçek olamayacak kadar güzeldi. Ya ben çok büyük bir iyilik yaptım Allah onu bana verdi, ya da çok büyük bir günah işledim onu benden alacak derdim. Çok masumdu. Tertemizdi. Ne dersem inanırdı* şeklinde ifade ediyor. Ayşe Özdemir'in kullandığı hiçlik, eksiklik, yarımlik metaforları ilişki içerisindeki tek taraflı güç ve denetim temalarını desteklemektedir.

Öykülerini dinlediğimiz de kıskançlık sebebiyle zaman zaman tartışmalarının olduğunu ve bu tartışmaların evlilikten sonra da devam ettiğini öğreniyoruz. Aynı zamanda başvurma sebepleri olan şiddetin evlilik öncesinde de olduğunu fakat daha düşük şiddette gerçekleştiğini, evlilik sonrası geçeceğine dair inançları olduğunu fakat evlilik sonrası dahada arttığını öğreniyoruz.. Ayşe Özdemir durumu *Ruhumu incitiyor bu durum* şeklinde ifade ediyor. İlk ilişkisi olduğunu ifade eden Ayşe Özdemir *Taksim'e bile ilk defa onunla gittim* diye durumu ifade ediyor. Ayşe Özdemir eşinde yalan söyleme, sinir krizleri ve şiddet olduğunu iddia ederken Ahmet Özdemir güvenilmemek ve kıskançlıktan yakınıyor. Ayşe Özdemir'in *Camları*

yumrukluyor, benide... Sonra ağlıyor. Pişman oluyor. Birgün beni öldürmesinden korkuyorum ifadeleri yaşanan şiddeti özetler nitelikte.

Çift ilişkilerini özetlerken köseleli saat, dondurma, öğretmen / öğrenci, elinden tuttuğumda ayakta duran ama elini bıraktığımda yere düşen bir bebek, Çıkmaz, yolculuk, satranç, akıl oyunları, tuğla atmak, bina inşa etmek, sıfırdan zemin hazırlamak metaforlarını kullanıyorlar. Bu çiftin evlilik anlatıları incelendiğinde bir eşin diğeri üzerindeki neredeyse diğerrinin kişisel kontrol duygusunu tamamen ortadan kaldırmak yönünde ve manüplatif bir biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Çiftimizin kullandığı metaforları incelediğimizde;

Elinden tuttuğumda ayakta duran ama elini bıraktığımda yere düşen bir bebek gibi olsun istiyorum. Bana olan hayranlığı hoşuma gidiyor. Bana muhtaç olsun ki ben istemedikçe bırakmasın istiyorum içten içe. Ona bazen işliyorum. Bense bir hiçsin diyorum. Biliyorum bencilce fakat içten içe gitmesini istemiyorum diyerek danışan ilişkideki denetim kurma ve partnerin bireysel duygusunu yok etme çabasını gözler önüne seriyor. Eşinin kendisine bağımlılığını örtük bir biçimde destekleyen ÖA aynı zamanda eşinin kendini denetim altına almaya çalışmasından ve kaybetme korkusundan dolayı göstermiş olduğunu iddia ettiği kıskançlıktan da yakınıyor. Eşiyse aynı ilişkiyi **öğretmen öğrenci** gibi olma metaforuyla tanımlıyor. *Erkek hayat öğretmeni, kadın onun öğrencisi. Beni o büyüttü. O yetiştirdi sanki. Her konu hakkında bilgisi var. Benden önce çok ilişkisi olmuş beni çekip çevirdi. Gözümdeki tek erkek profili o. Sanki herşeyi birtek o bilir gibiydi. Taksim'e bile ilk defa onunla gittim* Cümlelerinden de anlaşılacağı üzere ilişkide ki bir taraf tamamen öğretmen, diğeri de öğrenci rolünde. Birbirini destekleyici ve tamamlayıcı bir ilişkiden ziyade kadının güçsüzlüğünü besleyen, bireysel kontrolünün yitirildiği ve güç ve kontrolün tek bir tarafta bulunduğu bir ilişki tarzı görmekteyiz.

Çiftin bu tek taraflı güç kullanımına dayalı ilişkiye verdikleri tepki ise bitiş kabullenmeme olarak görülmektedir. Ancak metaforları incelendiğinde, bu durum ortaklık, denge arayışı ve benzeri bir çözüme ya da arayışı da içeren bir kabullenmemeden ziyade, zaten bittiğini bildikleri bir ilişkiyi beyhude bir uzatma çabasını ifade eder gibi görünmektedir. Katılımcımız, evliliği tanımlarken yine denetim ve kontrol mekanizmasını içinde barındıran tek taraflı denetime eşlik eden şu metaforları kullanıyor. Evliliği birşeye benzetsem **köseleli saat derdim. Kıymetli,**

*eski bir köseleli saat. Ben eski şeyleri çok severim. Birgün durmasından ödüm kopuyor. Ama duracak biliyorum. Hayatta şey derler ya neyden korkarsan onu çekersin hayatına. Bende onu kaybedeceğim. Ya da **dondurma** gibi. Bitmesini istemezsin ama içten içe erir ya işte öyle.* Aynı zamanda bu ifadesiyle de ilişkinin bittiğini örtük bir biçimde kabullendiğini de görmekteyiz. İki haftadır danışmanlık hizmeti alan bu çiftimizde gördüğümüz üzere ilişkiyi daha sağlıklı devam ettirmek için değil, sonlandıramadıkları ilişkiyi sonlandırma çabasıyla destek aldıklarını ve bir sonlandırma bitiş temasının ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Ertelenilen, kaçınılmaz son olan bitiş, katılımcımız Ahmet Özdemir tarafından yine denetim kontrol başlığı altında inceleyebileceğimiz **çıkmaza** benzetiyor. *Şuan bir çıkmazdayız. Gerçekten ne bitiyor ne adam gibi devam ediyor. Kendimi tanıyamıyorum. O kadar bunaldım ki artık, bu işten nasıl kurtulurum kara kara düşünmeye başladım. Bu hikâye tam bir çıkmaz, bizlerde çıkmazdayız. Ama ne olmalı dersiniz **satranç gibi, akıl oyunları gibi, tuğla atmak, bina inşa etmek, sıfırdan zemin hazırlamak gibi.** Nasıl diyeyim o zemin yamuksa vay haline. O hamleler hatalıysa o oyun kaybediliyor* danışan bu metaforlarıyla da evliliği bitern bir yol, devamı olmayan sonu gelmiş bir yol ve kaybedilmiş bir oyuna benzetiyor. Kıskançlık sebebiyle danışmanlık hizmeti alan bu çiftimiz birbirinden habersiz olarak kullanmış oldukları bu metaforlarla ilişkilerindeki denetim kontrol işleyişinin yanı sıra, evliliklerine yönelik beklentilerinin olumsuz yönde bir sonlanma ya da tükenişi içerdiği anlaşılabilir. Buradan da çiftlerin anlatılarında kullandıkları temaların örtüştüğü çıkarımına varabilmemiz mümkündür.

6.1.2. GÜÇ/KONTROL ÇATIŞMASI VE EŞLİK EDEN DENGE VE ORTAKLIK ARAYIŞI METAFORU

YURT ÇİFTİ

Yurt çiftinde ise güç ve kontrol teması mutlak hâkimiyetten çok, ilişkide baskınlık yönünde bir rekabeti andırmaktadır. Her ne kadar bu çiftin evlilik anlatılarında baskın ve pasif olarak konumlanmış bir güç dengesizliği olsa da, belki de baskın olan tarafın kadın olması nedeniyle ve her iki tarafın da bu durumdan rahatsız görünmesi nedeniyle mutlak bir güç kullanımı biçiminde ortaya çıkmamaktadır. Zaten çiftin danışmaya götördükleri sorun öyküsü de bunu desteklemektedir.

Yurt çifti yedi yıllık evli, üç haftadır destek almaktadır. Fatma Yurt 27 yaşında bir tasarımcı, Ali Yurt 33 yaşında bir esnaftır. İlk olarak iş arkadaşılığıyla başlayan ilişkileri, flört, sevgililik ve evlilik kararıyla gidişat göstermiştir. *Her iki dönemde de kendimi çok heyecanlı ve mutlu hissediyordum* diyen Fatma Hanım, 21 yaşında evlendiğini evlilik bilinciyle hareket etmediğini de ifade ediyor. *Şuanki aklım olsa evlenmezdim* diyen Fatma Yurt, *En azından evlilikten beklentim nedir? Neden bir insanla ömür sürülür? Ailesiyle uyuşulur mu? Sorgular, mantığımı bu kadar geride bırakmazdım* diyor. Tecrübeyle bunları öğrendiğini ifade eden Fatma Yurt başlarda da evliliklerinin ilk dönemlerde de kendini iyi hissettiğini. Sevdiği insanla aynı evi, aynı yatağı, aynı sorumluluğu paylaşıyor olmanın ona verdiği huzurdan bahsediyor. *Güzeldi. Di.* Şeklinde vurgulayan Fatma Yurt, *ailesiyle yaşadığımız sorunlar bizim kopuş noktamız oldu* diyerek danışmanlık alma sebeplerinin ailesinin onunla yaşadığı gerilim sebebiyle aile hayatlarının huzursuz olması olarak belirtiyor. Uzun süre boyunca eşinin akrabaları sebebiyle kâbuslar gördüğünü, ağlama krizleri geçirdiğini ifade eden Yurt, onu sarsan bu olay neticesinde artık eşinde ‘Hep böyle mi gidecek?’ dediğinde eşinin *Ben napıym onlar benim ailem demeye başladığını*, bu gerilimi kaldıramadıklarını ifade ediyor. Eşiyle birde aynı işi yaptıklarını belirten Fatma Yurt *İştade beraberiz hergün. Ben iş hayatında birşeyleri biliyorum. O eksik kalıyor. Onu tamamlıyorum. O benim bazen sorumluluk olarak onun üstüne çıktığımı düşünüyor. Nasıl benim üstüme çıkabilir onun derdinde miyerekte iş yerindeki gelimi dile getiriyor.* Bu söylemiyle evliliklerindeki kontrol mekanizmasınınüste çıkma metaforunda da görüldüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca işin tüm sorunluğunu üstlendiğini iddia eden Yurt, aynı zamanda eşi tarafından da yeteri kadar takdir edilmediği hususunda yakınmakta. Eşinin baskın olduğunu düşündüğünü fakat aslında aldığı sorumluluklar sebebiyle böyle gözüktüğünü, aslında içten içe zayıf hissettiğini ifade eden Fatma Hanım, ilişkilerinde ki örtük problemin cinsellik olduğunu da ifade ediyor. Eşinin iktidarsızlığından şikâyet eden danışan aynı zamanda bu sebeple kendini yetersiz hissettiğini de belirtmektedir. İletişimsizliği de ilişkilerindeki bir diğer problem olarak belirten Yurt, *Ya ben onun algılayabileceği doğru kelimeleri anlayıp seçemiyorum. Ya da o algılamak istediği gibi algılıyor beni. Sanki savaş meydanındayız. İkimşzde gardını almış. İkimizinde elinde bir kılıç var. Harpteyiz.* Şeklinde ifade ediyor. Burada gördüğümüz savaş metaforları ilişkide ki güç çatışmasının varlığını da bizlere göstermektedir.

Ali Yurt ailesinin kalabalık olması sebebiyle kendisinin bir insan sarrafı olduğunu, çok insan tanıdığını, eşini ve ailesini de gözlemlediğini ve temiz insanlar olduklarına kanaat gettiklerini söylerken, eşinde ona ilgi duyduğunu bilerek zamana bıraktığını ifade ediyor. Daha sonra rüyasında eşini gördüğünü ve hayırlı bir sonuca varacağına inanarak hamle yaptığını söylüyor. Çok fazla beklenti içerisine girmediğini ve akışına bıraktığını ifade eden Yurt, şuan aynı şeyi çocuk hususunda da yaptığını, istediğini fakat akışına bıraktığını ifade ediyor. Eşini ve ilişkilerini *o benim elim ayağım, kolum, beynim. Herşeyim. Biz iki üç senede ticari manada çok yol kat ettik. O olmasa benim hayatım zor. Kalkıpta içtiğim bardağı kaldırmam. İstiyorum, ama doğamda yok. Çocukken bile mutfaktan kovalarlardı. Alım balım büyüdüm* şeklinde ifade ediyor. Daha sonra annesiyle yaşanan sıkıntılardan, annesinin beraber yaşamak istediğinden ve eşiyile problem yaşaması sonucu nasıl arada kaldığını ifade ediyor. Evlenene kadar hayatına çok şey katmadığını, kimle evleneceğini bilmediği için verdiği emeğin boşa gideceğinden korktuğunu belirten Ali Yurt, hayata da aynı rahatlıkla yaklaştığını belirtiyor. Saygıya çok önem verdiğini söyleyen Ali Bey, eşinin onu labali gördüğünü fakat insanlara karşı böyle davranmasının yaşamını kolaylaştıran stratejik sebepleri olduğundan eşininse bunu fark etmediğinden dem vurmakta.

Fatma Hanım evliliği kumar, kumaş ve makas, kantarın ağır basan tarafı metaforlarıyla ifade ederken eşi Ali Yurt, ise evliliği teraziye, otomatik ve manüel arabaya ve ruya ya benzetiyor.

Metaforlarını incelediğimizde Fatma Yurt evlilik öykülerini **kantarın ağır basan tarafı** şeklinde de isimlendiriyor. Gerek bu örnekle gerek çiftimizin evlilik öykülerini dinlediğimizde aslında her iki tarafında bu kontrol ve denetim mekanizmasından muzdarip olduğunu görmekteyiz. *İletişimsizlik de apayrı bir problem. Bir şey söylüyorum. Yanlış anlıyor. Ya ben onun algılayabileceği doğru kelimeleri anlayıp seçemiyorum. Ya da o algılamak istediği gibi algılıyor beni. Sanki savaş meydanındayız. İkimizde gardını almış. İkimizde elinde bir kılıç var. Harpteyiz* Cümlelerinden anlaşılacağı üzere aralarında güç/ baskınlık ve rekabet var. Ortak bir işi paylaşırken, farklı alanlarda katkıda bulunmak yerine, rekabetle kıyaslama eğilimindedirler. Öyle ki bu gerilim onlara kendilerini savaşır gibi hissettiriyor. Ali Yurt kadın erkek ilişkilerini, adın *çok değişken. Günü gününü tutmuyor. Çok zor bir denge. Erkek düz., kadın otomatik(araba) tak d ye gitsin. Kadında sürekli vites değiştirmen lazım. Akşam oldu boşa al, sabah oldu ikiyle çık,*

üçle gir. Hep farklı. O rahat büyümüş. Sen o dengeyi yakalayamadığında bekliyor. Danışanın kadın erkeği daha kolay kontrol edebilir, kadını kontrol etmek daha zor ifadesiyle yine eşine karşı güçsüzlük duygusu yansıtıyor.

Çiftimizin evlilik öyküsünü incelediğimizde iş hayatında da beraber olduklarını öğreniyoruz ve aynı denetim kontrol mekanizması orada da hakim. Katılımcı bu durumu şu sözlerle açıklıyor: *Ben iş hayatında birşeyleri biliyorum. O eksik kalıyor. Onu tamamlıyorum O benim bazen sorumluluk olarak onun üstüne çıktığımı düşünüyor Herkes diyor. O olmasa halin ne olurdu? O bunu hayatında güzel bir şey olarak görmüyor. Nasıl benim üstüme çıkabilir onun derdinde Ataerkil bir toplumda yaşıyoruz ve o da tamamen bu kültürde büyümüş olduğu için kadın evde çocuklarıyla beraber olmalı.* Cümlelerinden de hakim olduğumuz üzere çiftimiz için baskınlık üste çıkma problemi birden fazla sahada hakim gözüküyor. Fatma Yurt evliliği bir **kelepçe** olarak tanımlarken, *Bişey yapalım diyorum bazen, burun kıvrıyor. Öyle hevesim kursağında kalıyor ki. Kısıtlanmış, engellenmiş hissediyorum,* cümlesiyle bireysel kontrolün yitirimini vurgular nitelikte. Ayşe Yurt aynı zamanda evliliği kumara benzetiyor. *Evlilikte iş gibi. Kumara benziyor. Ve ben yenilen tarafım. Zarı attım, 1-1, 1-2, 1-3)* Katılımcımız bireysel kontrol/güçsüzlüğü burada şans ögesi olarak görmektedir. Yani gidişat üzerinde bir Kontrol hissedememektedir. Aynı zamanda bireysel kontrol ve güç yitimi sebebiyle destek almaya karar verir ve danışmanlık desteği almaya başladıktan sonra temelde yatan farklı problemlerle yüzleşir. Önceki çiftten farklı olarak problemlerine ilişkin çatışmalı metaforlara eşlik eden sağlıklı çözüm metaforlarının olduğu görülmektedir.

Kumaş ve makas. *Kumaş olan o, makas olan ben. Sürekli ona şekil vermem kontrol ve idare etmem gerekiyor Ama olması gerekeni sorarsan evliliğin kendisi bir kumaş olmalı. Makasın iki tarafı varsa biri kadın ve biri erkek olmalı ve birlikte şekil vermeleri gerekir.* Burada kontrol baskınlık ve denge arayışını görüyoruz. Aslında baskın olarak algılanan taraf üstlendiği bu rol sebebiyle yıprandığını ima ederken aslında mevcut olan güç dengesizliğinden şikâyetçi. Buradanda aslında baskın olmak istemediği fakat kendini bu pozisyonda bulduğunun ve durumu değiştirme adına olumlu beklentileri olduğunun da çıkarımına varmamız mümkündür. Katılımcının kullandığı metaforlar bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Evlilik terazi gibi. Cümleleriyle özetliyor. *Evlilikte bence bir terazi var. Baskın taraf daha çok üzülen, istedikleri yapılan, istediğine cevap alan. Yukarıda kalan tarafta ben. Ayakları yere basmıyor Emin değil kendinden. İçten içe baskın taraf olduğumu*

düşünsemde ben yukarıda sallanan tarafım. Bir denge olmalıydı. Tek bir taraf aşağıda tek bir taraf yukarıda olmamalıydı cümlelerinden danışanın bireysel kontrol ve güç yitimi içerisinde olduğunu ve denge ihtiyacını görmekteyiz.

Burada da yukarıdaki çiftteki gibi birlikte çabalamak ortaklık gibi bir beklenti, arzu bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu çiftin anlatılarında ortaya çıkan metaforların da büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

ÖZPAK ÇİFTİ

Özpak çifti beş yıldır evli. 26 yaşındaki Ecem Özpak dış ticaretle meşgulken 32 yaşındaki eşi Göktuğ Özpak satış danışmanıdır. Ecem Hanım bir süre danışmanlık merkezinde asistan olarak çalışırken çift atölyeleri çalışmalarını görüyor. Eşiyle iletişimlerini ve evliliklerini iyileştirmek için atölyelere katılan çiftimiz, evliliklerinde bir takım tıkanmışlıklar farkedip danışmanlık hizmeti almaya karar veriyorlar. 4 aydır danışmanlık desteği alan çiftimiz onbeş günde bir devamlılık sağlayabilmekte. Ecem hanımın isteğiyle alınan destek öykülerini dinlediğimizde çift için bir farkındalık kazandırılmış izlenimi uyandırıyor.

Ecem Özpak ilişkilerinin ilk dönemlerini şu şekilde anlatıyor, çok uzun zamandır biriyle beraber olmamıştım, bir ilişkim olmamıştı. Onunla tanıştıktan sonra sağlıklı bir ilişkiye başlayacağım inancı doğdu içime. Birbirimize benzediğimizi düşündüm. Genelde çiftler birbirine sima olarakta huy olarakta benzermiş derler, bir makalede okumuştum. Öyleydik sanki. Sonra, tanıştık, anlaştık, kaynaştık ve dokuz ay gibi bir sürede evlendik. Biz görücü usulu evlendik. Bu sebeple pek yoktu. Yani şöyle ki, evlilik kararı aldıktan sonra devreye çok başka süreçler giriyor. Bambaşka sorumluluklarınız oluyor. Tanışmadır, istemedir sözdür, nişandır. Evlilik odaklı bir ilişkiye başlayınca ona ya da kendinize odaklanmaktan çok sürece odaklanıyorsunuz. Birbirimizi çok tartmadık. Birden kalbimiz ısındı. Böyle bir karar aldık. Dolayısıyla tabi ki sorunları ve birbirimizin hoşuna gitmeyecek şeyleri düşünmedik. Annemin kuzeni vesile oldu, onun vesilesiyle bir araya geldik. Herşeyin başta istediği gibi gittiğini söyleyen danışan evlilikten beklentim daha az sorumluluk almaktı. Evlenmeyi çok isteyen biri değildim. Çok sorumluluk getireceğinden emindim öyle hissediyordum yani görüyordum. Haftanın altı günü çalışan bir insanım. Kendi annemin evinde de sorumluluklarım vardı. Annem zor bir kadındır. Baskın ve

yönlendiricidir. Ben aslında bir tercih yaptım. Anneme karşı olan sorumluluklarımı kocama karşı olan sorumluluklarıma tercih ettim. Yoksa anne evi daha rahat ya da evlendikten sonra kendi evin daha rahat diye bir durum yok bence. Ama şuan bu sorumluluklar bana fazla geliyor. İnanır mısınız? 2+1 bi evim var ama toplayamıyorum. İş bir yandan, evin sorumlulukları bir yandan, annem hala bir yandan toparlayamıyorum. Bu sefer eşimle çatışma yaşıyoruz. Ufak yaptığı şeyler bile bana batıyor şeklinde ifade ederken yaptığı ufak tefek davranışların bile artık onu rahatsız ettiğini ifade etmekte. Katılımcımızın kullandığı tartı metaforunu aslında yine ölçü birimi bağlamında ele alabilir ve ağırlık ve güç bağlamında değerlendirebiliriz. Tartı metaforu aynı zamanda çiftin birbirini yeterince tanıyamamasını da ifade edebilir.

Her iki tarafında çalışmasına rağmen eşinin ister istemez birşeyler beklediğini ifade eden Ecem Ö. Bu koşuşturmasına karşılık bir takdir beklediğini, bunları çift atölyeleriyle öğrendiklerini fakat eşi aynalama tekniğini uygulasa da (İşten geldiğinde yorgun olmana rağmen benim için yemek yaptığın için teşekkür ederim) ben çok yoruldum ve çok sıkıldım artık şeklinde beyanları bulunmakta. Aslında eşini sevdiğini belirten Ecem Ö. hayatı boyunca kurtulamadığı bir sorumluluk duygusu hissettiğini ve bazen eşine kendi annesinin ona davrandığı gibi davrandığını farkettiğini ifade etmektedir. Bunu terapiler yardımıyla fark ettiğini belirten E.Ö. Evliliği, çaydanlık, yolculuk ve yolda olmak metaforlarıyla bağdaştırıyor.

Eşi Göktuğ Özpak ise evliliklerini şu şekilde anlatıyor: *Evliliğimizin ilk zamanları çok güzeldi. Yani hiçbir sorunumuz yoktu. Görücü usulü evlendik. Tanıştığımız günü hatırlıyorum. Ben istemeye istemeye gittim buluşmaya. Annemin ve kuzenimin zoruyla. Daha gittiğim zaman iyi ki gelmişim dedim, iyi ki onu tanımışım. İyi ki onunla evlilik sürecine doğru girmişiz. Gayet güzel gidiyordu herşey. Yaklaşık bir sene olmadan evlendik. Hiçbir problemimiz yoktu. Herşey istediğimiz gibi gidiyordu. Hazırlık süreci olsun söz, nişan. Belki de çok kısa zamanda evlendiğimiz için herşey tozpembe gözüküyor o günlerde. Bir yanlısını bir kusurunu görmüyorsun varsa da görmezden geliyorsun. Birbirimizi tam tanıyamadık. Ama evlendikten sonra durumlar değişiyor. Baskın. Sürekli öfler halde. Mızımızlanmasını istemiyorum alttan alıyorum o da sürekli ne yapmam gerektiğini söylüyor. Ben onun kontrol edebileceği biri değilim ki. Bana yöneticimmiş gibi davranıyor. Toplum içerisinde de yapabiliyor bunu ve bende rencide oluyorum. Hatta ne yalan söyleyeyim onunla bir yere*

gideceğim zaman iki defa düşünüyorum. Uyardım da ama bunlar birikince problemler çoğalıyor. En ufak birşeyde zevk alamıyorsun. Onunla aynı ortamda olmak istemiyorsun. Bu işine yansıyor, ailene yansıyor, çevrene yansıyor, ikimizin de ailesi var, onlara da yansıyor. Kartopu biranda çığ oluveriyor. Cümleleriyle özetlerken evliliği sözleşmeye, akite, deniz suyunun öyküsüne, erkeği televizyona kadını ise kumandaya benzetiyor.

Çiftin anlatıları incelendiğinde mutlak bir hakimiyet çabasından çok yakınılan bir güç dengesizliği bulunduğu görülmektedir. Bir de bu güç dengesizliğinde çift dışında özellikle her iki çiftin annelerinin yani üst aile bireylerinin de evliliğe katılımı bulunmaktadır. Yani her iki partnerin aileleri, evliliklerini kontrol eden başka bir denetimci unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Erkek televizyon kadın kumanda. *Baskın. Sürekli öfler halde. Mızızlanmasını istemiyorum alttan alıyorum oda sürekli ne yapmam gerektiğini söylüyor. Ben onun kontrol edebileceği biri değilim ki. Bana yöneticimmiş gibi davranıyor. Onunla aynı ortamda olmak istemiyorsun. Bu işine yansıyor, ailene yansıyor, çevrene yansıyor, ikimizde ailesi var, onlara da yansıyor. Kartopu biranda çığ oluveriyor cümleleri kontrol kaybı ve bireysel kontrolü koruma çabasını ifade etmektedir. Aynı zamanda çift dışındaki güç odaklarının da soruna olumsuz katkılarına görmekteyiz. Katılımcının belirttiği üzere huzursuzlukları diğer aile üyelerine de sırayet ediyor. Aile öykülerini dinlediğimizde bu kontrol denetim durumunun katılımcının evlenmeden önceki ailesinde de görüldüğünü söyleyebiliriz. Danışan bu durumu şu sözlerle açıklıyor *Kendi annemin evinde de sorumluluklarım vardı. Annem zor bir kadındır. Baskın ve yönlendiricidir. Ben aslında bir tercih yaptım. Anneme karşı olan sorumluluklarımı kocama karşı olan sorumluluklarıma tercih ettim* açıklaması bize çift dışı yakın ilişkilerin sinyalini verirken. Annesinin müdahalesinden yorulduğunu ifade eden danışan aynı zamanda evliliği bir **çaydanlığa** benzetiyor. *Fokur fokur kaynar hesabı. Demlik anneler, kaynayan su benim. Çay bardağında eşim. Dolduran dolduranana.* Bu örnekte kullandığı metaforla katılımcı bireysel kontrol yitimine karşı yaşadığı öfkeyi üstü örtülü bir şekilde bizlere iletmektedir.*

*Her türlü zorluğa, her türlü kolaylığa karşı bir arada büyütmek, yürütmek evlilik **Tohum atmak gibi, sulamak gibi, başında beklemek gibi, büyütmek gibi, günden güne iyi mi, kötü mü diye bakmak gibi, bir fare ya da farklı bir şey musallat olsada***

yine de ayakta tutmaya çalışmak gibi, fare, sıçan, dışarıdan bir etken, kötülük, kendi elinde olmayan dışarıdan etki eden şeylere karşı savumak evlilik. Ya da bu içeriden de olabilir. Hastalıkla mesela. İllaki bir sorun çıkıyor cümleleri bizlere ortak ilgi ve emek beklentisi, ortak mücadele arzusu, ortaklık beklentisini sunuyor.

Göktuğ Özpak; Evliliği sözleşmeye, akite benzetirdim. Zaten nikâh da bir akittir. Bir sözleşmedir. Tarafların geri kalan ömründe birbirine saygılı ve sevgili olacağına dair verdiği bir sözleşme ama bu sözleşmeye benden de kaynaklanan ondan da kaynaklanan sebeplerle zarar veriyoruz gibi. Bizimkisi olmasa bile birçok aile bu sözleşmeyi sonlandırabiliyor. İşte bunun önüne geçmek için danışmanlık almaya karar verdik. Sorunlarımızı çözmeye çalışıyoruz. Bu yüzdende bir adım attık işte. Bugüne kadar kimsenin üzerimde bu kadar baskın olmaya çalıştığı olmamıştı. Hiç böyle bir deneyim yaşamamıştım. Çiftlerin yaptıkları, akit, büyütme, sulamak, dış etkiye karşı korumak metaforları incelendiğinde, tıpkı bir önceki Yurt çiftinde olduğu gibi, güç dengesizliğine karşın, her ikisinin de paylaştığı yapıcı beklentiler ortaya çıkmaktadır. Bu beklentiler akit gibi, dışarıya karşı savunmak gibi ortaklık ve karşılıklı dayanışma içeren metaforlarda karşımıza çıkmaktadır.

6.1.3. TEK KİŞİLİK EVLİLİK VE EŞLİK EDEN ÇÖZÜMSÜZLÜK METAFORU

Denetim kontrol temalı metaforlarla karşımıza çıkan bir diğer çiftimiz ise Açık çifti. Murat Açık, 34 yaşında diş hekimiyken, Emel Açık 30 yaşında bir estetisyendir. Hamile olması sebebiyle şuan mesleğini icra etmeyen Emel Açık, ilişkilerinin ilk zamanlarını şu şekilde anlatıyor. *Benim çok yalnız bir dönemde denk geldi. Psikolojik destek aldığım bir dönemde tanıştık. Facebook üzerinden. Beş altı ay internet üzerinden görüştük. Hiç buluşmak istemedim. Sahte bir hesaptan konuşuyordu ve bende sahte bir hesap olduğumu biliyordum. İlk önce onun arkadaşlığını, dostluğunu sevdim. Çok güzel bir arkadaşlığı vardı. Sabaha kadar konuşuyorduk ama aykırı, kötü, tuhaf hiçbirşey konuşmuyorduk. O kendinden bahsediyordu, ben kendimden. Yalnızlığımı tamamen silen çok güzel bir dostluktu aslında. Öyle öyle bağlandım. Güzel bir dinleyici. Anlatmaktan çok dinleyen bir insan ve o dinlemeside benim etrafımdaki insanların yapmadığı bir şey olduğu için*

ailemin ya da arkadaşlarımın bana ilginç geldi. Beni çeken şeylerden bir tanesi oldu. Aile baskısı ve aile içi şiddetten dolayı biran önce evlenip gitmek istiyordum. Kim olursa olsun gitmenin derdindeydim. Murat ikinci görüştüğüm insandı. İlk görüştüğümüz gün annemle tanışmak istedi. Annemle tanıştı ve biz görüşmeye başladık. Ama annem bu ilişki evliliğe gitmez diye onaylamadı. Bizimkiler ayrılmam yönünde baskı yapmaya başlayınca evlenelim değil, ayrılalım dedim. Beş altı sene evlilik düşünmüyorum dediği için teklif dahi edemedim. Ona baskı yapmamak için ayrılmayı teklif ettim. Bu sefer Murat evliliğe yakın hissetmeye başladı. Bir anda oldu herşey beş altı ay yüzyüze görüştük. İsteme oldu. Ailesi daha o zamandan destek vermiyordu. Oğulları dış hekimiydi. Beni ona yakıştırmıyorlardı. İstemeye de zaten kuzenleriyle geldi. Babamla da görüştük. Babam da verdi. Bir anda oldu biz de anlamadık. Ailesine bahsettiğinde aldığı tepki onu korkutmuş. Daha sonra da çekinmişti evlenmek istediğini dillendirmekten. Ailesinin hiçbir şeyden haberi yoktu. Aileminde benimde tereddütlerimiz vardı ama Murat söz verdi. Sen istemiyorsan görüşmezsin, sana kötü davranmalarına müzahade etmem dedi.

Şuan yaşadıkları problemlerin evlilik öncesinde de kendini belli ettiğini söyleyen Emel Açık, durumu şu sözleriyle ifade ediyor, *ne sorun yaşayacağımı biliyordum çünkü Murat o zaman da sorumsuz bir insandı. Ortadan bir hafta, iki hafta kaybolduğu zaman ben ona ulaşamadığım zaman bana işin doğrusunu anlatmaktansa binbir tane yalan söyleyip takla atardı. Her sorduğumda da o yalanları unutup başka yalanlar söyleyip kendisini rezil ettiği için temelde bir güvensizliğim her zaman vardı. Çok yalan söylüyordu. Şu anda yalan söyleyeceği bir ortam yaratmamaya çalışıyorum. Herşeyi ona sormak yerine kendim araştırıp kurcalayıp kontrol ediyorum. Bir gün muaynaneye gittim bir baktım yanındaki stajyer soyunmak için onun odasını kullanıyor. Kıyafetleri falan var odada. O gün olay çıkardım. Çıkardım kızı işten. Ama sonra problem yaşadık işte ayrılmaya kadar gitti olay. Destek almaya karar verdik. Niye söylemedin diyorum birçok şeyde. Sen kızacaksın diye sen kavga edeceksin diye diyor. Aslında temeli de bana dayalı. Ben baskın, hırçın, kavgacı karakter olduğum için ilişkide o hata yaptığında tepkimi de o şekilde verdiğim için başlarda, hala o şekilde vereceğimi düşünüyor. Vermiyorum, artık değiştim. Yalanını yakaladığımda onu rencide edici şeyler söylemek yerine kendimde arıyorum suçu diyerek danışmanlık desteği alma sebeplerini de belirtiyor.*

7 yıldır evli olmasına rağmen kendini tam anlamıyla evli gibi hissetmediğini ifade eden Emel Hanım, evlilikten beklentilerini şu şekilde özetliyor:

Herşeyi beraber yaptığım ve hiç yanımdan ayrılmayan bir insan hayal ederdim fakat şimdi maddi külfetin altında ezilen bir adam var. Sadece para vermekle yetinen, diğer şeyleri de benden bekleyen bir adam. Ben parayı veriyorum sen geri kalan herşeyle ilgilen diyen bir adam. Kendinle de sen ilgilen diyen bir adam var. Yalnızlaştım.

Evliliği yola, canlı cansız iki bebeğe benzeten Emel Hanım, evliliğinin onun mucizesi olduğunu belirten Emel Hanım, sebebini şu şekilde açıklıyor. Ben bambaşka bir hayattan bambaşka bir hayata geçtim. Statü atladım. Ailem ve akrabalarım gözünde çok önemli bu. Benim şuanki sahip olduklarım insanların bana bakış açısını ve tavrını değiştirdi. Şöyle söyleyeyim statü ve maddeye değer verdikleri için şuanda da benim hayatımda bunlar olduğu için artık insanların gözünde farklı bir Emelim. Eskiden Emel silikti. Bu beni üzüyor. Böyle değerlendirilmek ve böyle var olmak istemezdim.

*Eşi Murat Açık ise ilişkilerini şöyle anlatıyor, Bizim ilk tanışmamız internetten oldu. Kafa dağıtma, farklı insanlarla muhabbet etme amaçlı yazışıyordum. Bunu Emel'e de söyledim. Kız olarak değil, farklı dünyalara girmek gibi. Kendin olmuyorsun zaten internette. Senin yüzünü ya da varlığını kimse bilmediği için çok daha rahat konuşabiliyorsun ve muhabbet edebiliyorsun. Ben kendisiyle konuşurken gerçek geldi. Diğerleri gibi değildi. Yüzünü görmüyorum, yazışıyorum ama gerçek bir hayat var. Diğerleri gibi soyut havada şeyler konuşmuyorduk. Ya da ses tonu... Orada gerçekten öyle bir insan var. Gerçekten bir hayat var. Onun yanında bahsettiği gibi insanlar var. O ilk başta zaten kendisine muhabbetimi arttırdı. Hayatı zordu. İnsanlar şurdayım, burdayım, şu oluyor hayatımda, bu oluyor bir sürü şeyler uydurabiliyorlar. Ben onun dürüst ve gerçek olduğunu gördüm. İlk o kendisine çekti. Taki kendisini görene kadar. Kafamdakiyle karşımdaki eşleşti. Evlenmeyi isteyen bir insan değildim. Evlendiğinde o **güzel hava bozuluyor** sanki. Bir de görevlerin oluyor. Hanımın. Ona sen bakacaksın. Tüm sorumluluğu senin üstünde oluyor. Tartışabilirsin ama koruyup kollaman lazım. Ama herkesde bu koruyup kollamayı gerçekleştiriyor. Çevrende de görüyorsun. Emelle en fazla tartıştığımız nokta bu, o biraz fazla hayal kurabiliyor. Ben biraz daha gerçekçiyim. Evlilik durumu da öyle. O sorumluluğu aldıktan sonra ben ben olmayacağım diye düşündüm. Daha iyi bir hayat için çok fazla çalışıyorum. Ben olmasam bile kimseye muhtaç olmasın. Katılımcımızın kullandığı güzel havanın bozulması metaforu evlilikteki olumlu durumun bozulup genel bir olumsuzluğun varlığını işaret etmektedir.*

Eşinin “sorumsuzluğu” sebebiyle danışmanlık desteği almak istediğini söyleyen ve evliliği **sahiplenilmemek** diye adlandıran E. Açık, kadın erkek ilişkilerini **canlı cansız iki bebek** metaforuyla tanımlıyor. Danışanda tek başınalık, terkedilmiş halinin var olduğunu söyleyebiliriz. *Kadın canlı bebek. Erkek cansız. Biri konuşuyor, uğraşılıyor, bir hareket yapıyor, onu oraya koyuyor ordan kaldırıyor ama cansız bebek hiç tepki vermiyor. Belki düğmesine basınca konuşan bir bebek ama bez o düğmeyi hala bulamadık.* Buradaki düğme metaforuyla E. Açık ’ın evlilik içerisinde kendini yalnız başına hissettiğini, bu durumu kontrol altına almaya çalıştığı fakat “düşmenin hala bulunamaması” sebebiyle kontrol altına alınamadığını da söyleyebiliriz.

Eşi Murat Açık ise aynı durumu şu metaforlarla açıklıyor: *Onunlayken asında mutluyum ama orada olmuyorum. Nerede olduğumu da bilmiyorum. Düşüncende yaşamak gibi sanki. Zihnim o kadar dolu ki.* Murat Açık’ın “orada olmamak”, “nerede olduğunu bilmemek” “düşüncende yaşamak” gibi metaforları incelendiğinde büyük ölçüde eşiyile benzerlik gösterdiği ve kendini tam anlamıyla evlilik ilişkisinin bir tarafı gibi hissedemediğini ortaya koymaktadır. Bu çiftimizde de taraflardan biri bu sorumluluğu üstlenmiş ve kontrol altına almaya çalışıyor haldedir. Katılımcının anlatılarından analiz edilen bilgiye göre evlilik, bu sorumluluğu gerektirir fakat Murat Açık bu işlevi karşılama görevinin sadece maddi kaynak sağlama açısından ona ait olduğunu düşünmektedir.

Kadın ve erkek ilişkilerini bahçivan- çiçek metaforuyla tanımlayan M. Açık’ın şimdi metaforunu inceleyelim. **Erkek bahçivan, kadın çiçektir.** Sulaman, bakman büyütmen lazım... *Onunla en fazla tartıştığımız nokta bu, o biraz fazla hayal kurabiliyor. Ben biraz daha gerçekçiyim. Evlilik durumu da öyle. Hayatın gerçekleri bunlar çalışmalıyım. Daha iyi bir araba, daha iyi bir ev, daha iyi bir hayat için... Ben olmasam bile kimseye muhtaç olmasın diye. Bir kadının seçimi benim için çok önemli. Ben somut o soyut sanki. Bunları böyle düşünemiyorum.* Örneğinde olduğu gibi taraflardan biri diğerine bakım vermektten, besleyip büyütmeekten sorumlu olan kişi. Ayrıca bakmak ve koruyup kollamak metaforları da büyük oranda duygusal bir yakınlık kurmaktan çok maddi kaynak sunmak bağlamında kullanıldığı görülmektedir. Buna paralel olarak Murat Açık “güç vermek istemek” metaforuyla ifade edilen bir tür kurtarıcı rolüne de gönderme yapmaktadır. Bu ifadesiyle eşinin özellikle maddi “güçsüzlüğüne” kendi maddi kaynaklarıyla son vermeye yönelik bir çaba görülmektedir: *Her sabah onunla kalkmayı seviyorum ama biz evlilik gibi bişey*

*yaşayamadık daha ben ikiye üçe kadar çalışıyorum. Dokuzda evden çıkıyorum. Tüm bu bahsettiğim sebeplerden dolayı. Ona kimsenin istemediği takdirde bir şey yaptıramayacağı **gücü vermek** istiyorum.*

Çiftin ortak anlatıları incelendiğinde sorunların çözümüne ya da beklentilerine yönelik anlatıların fazla yer tutmadığı, beklentilere yönelik metaforlarda çözümsüzlük temasının her ikisinde de erkekte ‘bundan önce buydu bundan sonra da bu şekilde’ kadında ise ‘pişirip pişirip aynı problemler’ ve sürekli aynı filmi izlemek’ şeklinde görüldüğü söylenebilir. Bu çiftin metaforları bu açıdan benzerlik ve örtüşme gösterirken, geleceğe yönelik ifadelerde erkeğin kadından farklı olarak, ‘hisse ve ortaklık’ metaforu ile ayrılıktan ve ‘haksızlık yapmak’tan bahsettiği görülmektedir. Dolayısıyla özellikle çözüme yönelik beklentiler bağlamında bu çiftin metaforlarında, diğer çiftlerden daha fazla uyumsuzluk bulunduğu söylenebilir. Bunun nedeni ise çiftin ortak evlilik yaşantısını, diğer çiftlere kıyasla daha az paylaşması olduğu düşünülmektedir.

Ailenin öyküsünü incelediğimizde kontrol mekanizmasını elinde tutmaya çalışan tarafın aynı zamanda sonuç odaklı çıkarımlar yapma eğiliminde olduğunu da görmekteyiz. *‘Zaten ben ileriye analiz eden bir insanım. Şöyle söyleyeyim en basitinden, şuan klinikte hisse satıcaz. **Benim ilk düşündüğüm şey ayrılırkenki durum. Oysa kendi arkadaşşıma hisse satıyorum. Ayrılırken ne isteyecek benden? Tabiki dört dörtlük düşünemiyorsun. Hiç olmasını düşünmeyeceğim şeylerde olmuştur ama yüzde doksanbeşi düşündüğüm şeylerdi. Var olan sıkıntılar var ama bu sebepten ayrılamazsın diyebiliyorum kendime. Örneğin, hırçın. Ama onun hırçın olduğunu biliyordun. Bu haksızlığı ona yapamazsın diyorum kendime. Bundan önce de buydu bundan sonra da bu. Evlenmeden önce haftada birken bu olay, evlendikten sonra haftada üçe çıkması senin ondan ayrılma sebebin olamaz diyebiliyorum. Yoksa karşımdakine haksızlık etmiş olurum. Ben sonuç odaklı düşünürüm. Danışanın şeklindeki ifadesinde ayrılığı aslında aklından geçirdiği fakat bir haksızlık olarak gördüğünü çıkarımına varabiliriz. Katılımcı evlilik öncesinde şuan yaşadığı sorunlara dair farkındalığı olduğunu da şu cümeleriyle beyan ediyor, ben ileriye analiz eden bir insanım. Aynı problemlerin tekrarlanması sebebiyle sürekli izlenen bir film metaforunu da kullanıyor.***

*Yedi senedir beraberiz biz hala **pişirip pişirip aynı problemlerle muhabız. Aynı sorunlar hep. Ben 7 senedir ben bir sorunu yaşıyorsam o artık sorun olmaktan çıkmış hayatımın bir parçası olmuş. Haklıyım çoğu zaman ama düzeliyor mu hayır?***

Sürekli izlenen bir film gibi yani ifadesini kullanıyor. Katılımcının bu ifadelerinden hareketle genel bir çözümsüzlüğün hakim olduğunu ve mevcut problemlerin tekrarlandığını söyleyebiliriz.

Aile Danışmanlığına baş vuran evli bireylerin evlenmelerinden danışmanlık almaya karar verene dek evlilik yaşantılarına ilişkin anlatılarında kullandıkları metaforları güç kontrol teması altında toplayabilmemiz mümkünken,sonlandırma, denge ve ortaklık ve tek kişilik evlilik ve beraberinde gelen çözümsüzlük şeklinde alt kategorilere ayrıldığını da söylememiz mümkündür.

Çiftlerin evlilik anlatılarında kullandıkları metaforları incelediğimizde şimdiki evlilik sorunlarıyla umdukları çözüm arasında da benzerlikler görülmektedir. Bu Açık çifti haricindeki geri kalan üç çiftimiz için böyleyken, kulaandıkları metaforlar incelendiğinde tarafların birbirlerinden bağımsız temalı metaforlar kullandıkları, kadının daha çözüm odaklı yaklaşırken erkeğin evlilik odaklı bir ortaklık beklentisinden çok kendi kariyerine ve iş hayatına odaklanması şeklinde kendini göstermektedir.

Evlilik danışmasına başvuran çiftlerin evlilik anlatılarında, evliliğin ilk zamanları tüm çiftlerimiz için iyi anımsadıkları zamanlarken, evliliğin şimdiki zamanlarında da evlilik yaşantılarına yönelik umdukları değişimin ortaklaşa olduğunu söyleyebiliriz. Bu Yurt ve Özpak çifti için dengesizlik—denge beklentisi iken, Özdemir çifti için tek taraflı aşırı güç ve sonlandırma beklentisi olarak yerini almaktadır.

BÖLÜM VII: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Katılımcıların evlilik anlatıları incelendiğinde güç ve denetim temasının hem anlatılarını hem de kullandıkları metaforları şekillendiren temel bir kategori olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Egemenlik ve güç tüm ilişkilerde önemli olmasına karşın yakın ilişkilerde ayrı bir önem arz eder çünkü, bireyler hedeflere birbirlerine bağlı bir şekilde hareket eder. (McDonald, 1980). Dunbar ve Bungoon (2005) çiftlerde, sözel ve sözel olmayan iletişim tarzları ortaya konmuştur. Aynı zamanda bulguların ikili güç teorisiyle ilişkisi icelenmiş, katılımcıların güç algıları hususunda veriler sunulmuştur. Güç ve baskınlık arasındaki bağlantıyı gösteren teori, ikili güç teorisidir (DPT). İlk olarak Rollins ve Bahr (1976) tarafından önerilen ve daha sonra Dunbar (2000, 2004) tarafından gözden geçirilen teori, gücün ikili yapısını vurgulamaktadır. Gücün herhangi bir ilişkinin, özellikle yakın romantik ilişkilerin ayrılmaz bir parçası olduğunu iddia eder, çünkü çiftlerin birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarını ve kararların nasıl alınacağını belirler. Bireylerin kendi karar alma ve çeşitli kaynaklara erişim için meşru otorite algılarının, kendi güçleriyle ilgili algılarını artırdığını varsayar. Bu da, etkileşimde baskınlık sağlamak için kontrol girişimleri kullanma olasılığını arttırmaktadır. Bu kontrol girişimleri başarılı olduğunda, birey daha baskındır ve bu nedenle kararlar üzerinde etkisi daha fazladır. Mevcut durumu kendi çalışmamızın bulguları açısından değerlendirdiğimizde, çiftlerimizin güç çatışmasına girmeleri ve ikili iletişimlerinde baskınlık sağlama amaçlı denetim kontrol kullanma eğiliminde olmaları yapılan araştırmaları destekler niteliktedir.

Stres, yaşamın önemli bir parçasıdır. Bireylerde ve ailelerde stres problemler yaratmaktadır. Başlıca aile stresörleri dikey ve yatay olarak belirlenmiştir. Dikey stresörler; ırkçılık, cinsiyetçilik, sosyal sınıfçılık, yaş ayrımcılığı, homofobi, tüketicilik, fakirlik, topluluk ruhunun ortadan kalkması, daha fazla çalışma, daha az kişisel zaman, esnek olmayan iş koşulları, arkadaşlarına zaman ayıramama, şiddet, bağımlılıklar, cehalet, depresyon, düşler ve tinsel dışavurumda eksiklikler, genetik yapı, yetiler ve bedensel engeller şeklindedir. Ayrıca dikey stresörlerden ailede duygusal örüntüler, üçgenler, sırlar, manevi miraslar ve kayıplar da oldukça etkilidir. (Worden, 2013, ss. 36) Bulguları değerlendirdiğimizde ailelerde daha çok dikey stresörler hakimken, duygusal örüntüler ve üçgenler en sık rastlanan problemlerdir.

İlk olarak denetim kontrol algısıyla evliliğe değinecek olursak, evlilik öykülerini dinlediğimizde kullanılan metaforların öykülerini destekler nitelikte olduğunu da söyleyebiliriz. Bu metaforu kullanan katılımcılarda görünen ortak nokta şu ki, taraflardan biri kurban, kendini çaresiz hisseden ve kendine acıyan kimsedir. Kendi sorunları için başkalarını suçlar. Diğer taraf ise kurtarıcıdır. Kurtarıcı ise kurbanın ya da ailenin sorunlarını çözümleninin kendi sorumluluğu olduğunu düşünen kişidir. Her kurban ilişkisinin altında yatan en temel dinamik, çaresizlik ve yetersizlik duyguları yüzünden birbirini suçlayan iki kurbandır. Kurban üçkeni işlevsel olmayan ailelerin ve bağımlılıkların temelidir (Zimberoff, 2017). Dört çiftimizde de ortak olarak gördüğümüz kurban tuzağı Özpak çiftimizde kadının ilk ailesinden gelen kurban örüntülerini, evlilik yoluyla kurduğu ailede devam ettirmesi olarak görülüyor. Kadının annesinin kızı üzerinde uyguladığı zorba tavırları, eşi üzerinde de kendinin uyguladığını fark eden Ecem Hanım, bu örüntüyü terapiler yardımıyla fark ettiğini de belirtmekte. Kurban tuzağının savunduğu bir öğreti olarak şunu söyleyebiliriz ki, kurban üçkenine giren kişi, üçkende ki her rolü deneyimler. Ailemize baktığımızda ise annesinin zorba rolü üstlendiği ilişkide, kurban olan ecem hanım, evlilik yoluyla kurduğu ailesinde zorba rolünü üstlenirken, kurban rolü şekil değiştirerek eşi oluyor. Denetim kontrol mekanizması güç ve kontrol çatışması olarak ortaya çıkıyor. Çiftimize odaklandığımızda bu örüntünün devam ettiğini danışanın şu sözlerinden de anlamak mümkün: *Anneme olan sorumluluklarımı kocama olan sorumluluklarıma tercih ettim.* Kurban tuzağından kurtulamayan danışan sanki yeni tuzağını seçiyor gibi. Fakat görünen o ki ailesiyle olan örüntüsü devam ettiği için bu artık ona ağır geliyor. Üstelik eşi de bu durumdan muzdarip. Kurban tuzağı bakımından bir diğer ailemiz olan Açık ailemizi değerlendirdiğimizde ise, Murat Beyin, eşi üzerinde kurtarıcı bir rol oynadığını, defaatle onun refahı, hayat standartlarının iyiliği için ekstra mesailere kaldığından ve herşeyi eşi için yaptığından söz edebiliriz. Kurban rolüne bürünen Emel Hanım ise, bu ilişkiyi tek başına bir evlilik olarak görmekte. Diğer çiftimiz Özdemir Çiftini ele aldığımızda, Ayşe Hanım tam bir kurban Ahmet Bey ise kurtarıcı rolünde. Ayşe hanım Ahmet Beyi bir hayat arkadaşından çok bir öğretmen, bir eğitmen olarak görüyor. Fakat şuan üçkenin kaçınılmaz sonu olarak zorbalığı deneyimliyorlar. Şiddet de bunun en büyük göstergesi. Son olarak Yurt çiftini ele aldığımızda ilişkide ki denetim kontrol o kadar yoğun ki ilişki bir denge halinden çok savaş sinyalleri veriyor. Bu çiftimizde de

kurban üçkeni hakim fakat üçken arasında çok hızlı geçişler söz konusu. Birbirlerini baskın olmakla suçluyorlar fakat aynı zamanda ezilen taraf olmaktadır muzdarip. Yani kurban kurtarıcı ve zorba rolleri hızla şekil değiştirmekte fakat bu katılımcının da belirttiği üzere bitmeyen bir döngü gibi.

Bu konuya cinsiyet bağlamında yaklaştığımızda, aile danışmanlığına başvuran çiftlerin evlilik algılarını incelediğimizde kadın ve erkekler anlatı ve metaforlarda ne biçimde benzeşmekte veya farklılaşmaktadır dediğimizde, Gültekin, 2004'e göre kadın ve erkek farklılıklarının başında; kadınların daha çok ilişkiye, erkeklerin ise işe odaklı olması başta gelmektedir. Görüşmelerimizin tamamında gerek katılımcıların kullandığı metaforlar, gerekse konuşmanın gidişatını değerlendirdiğimizde bu döngüye rastlamamız mümkün. Kadınlar ve erkeklere, kadın olmak ya da erkek olmak toplum tarafından öğretilmektedir. Cinsiyet biyolojik olduğu kadar toplumsal da olduğundan, cinsiyet rolleri kültürel olarak da farklılaşmıştır. Çocuğun içine doğduğu kültürde erkekliğe ve kadınlığa yüklenen anlamlar tarafından sarmalanması, onun cinsel kimliğini nasıl giyeceğini belirlemektedir. Erkek rolü eril rol, kadın rolü dişil rol olarak karşımıza çıkmaktadır (Vatandaş, 2007). Toplumsal cinsiyet temaları bu rolleri belirlemekte ve beslemektedir. Bulgularımızı değerlendirdiğimizde M Açık, çalışmanın ve eşinin rahat edeceği koşulları temin etmenin kendisinin bir görevi olduğunu belirtirken, eşine bakmaktan ve iyi hayat şartları sağlamaktan da kendisinin sorumlu olduğunu ifade ediyor. Bu durum onu örtük bir kurtarıcı yaparken, eşini bir kurban haline getirmekte. Tek kişilik evlilik temasıyla değerlendirdiğimiz Açık Çifti, denetim kontrol mekanizmasından oldukça muzdarip. Emel Hanım sadece ekonomik destek görmenin yalnızlığını çekerken, eşi Murat Bey, tek başına tüm ekonomik yükü üstlendiği için ve iyi hayat şartları sağlamayı amaçladığı için ekstra mesai yapmayı tercih ediyor. Mevcut kurban tuzağı çiftimizi denetim kontrol mekanizmasıyla etkisi altına almış gözüküyor. Aynı zamanda, Her ne kadar Rollins ve Bahr (1976) doğrusal bir ilişkiyi savunsa da, çiftler gizli güçleri sayesinde, baskın görünmeden kontrolü koruyabilirler. Bunun en önemli örneği talep çeken etkileşim şeklidir(demand-withdraw interaction) . Genellikle bir evlilikte daha güçlü olarak kabul edilen kocalar, sorunları tartışmaktan kazanacakları hiçbir şeyleri olmadığı için, güçlerini yüzleşmeyle tezahür ettirmek yerine, anlaşmazlığı önleyerek statükoyu ve güçlerini koruyabilirler (Christensen ve Heavey, 1990). Bizim çalışmamızın bulguları açısından

değerlendirildiğinde, Açık çiftimizde gördüğümüz üzere Murat Açık, Emel Açık'ın huysuzluğundan yakınlık kendini geri çekerken, Emel Açık bu geri çekilişten oldukça muzdariptir.

Toplumların ataerkilliği üzerinden kız çocuklarına; anne olmak, iyi ve namuslu bir eş olmak gibi toplumsal roller öğretilmektedir. Oyunlar ve oyuncaklar bile bunları öğretir niteliktedir. Toplumsal cinsiyeti üreten, heteroseksüelliğin hiyerarşik yapısıdır, bu yapıda erkekler kadınları kendilerine tabi kılmaktadır. Kişiye nitelik olarak atfedilmesi engellenen cinsiyetler arası eşitsizlik, toplumsal cinsiyet biçimini almaktadır; insanlar arasında ilişki olarak devinirken, cinsellik biçimini almaktadır. Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizliğin cinselleştirilmesinin katılaştırılmış bir biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Butler, 2009). Açık çiftimizde bu durum erkeğin sürekli çalışıp kadını güçlendirmeye bir anda kurtarmaya çalışması şeklinde görünürken, bir eşin kadını sorumluluklarla ve diğer aile üyeleriyle fazla başbaşa bırakması, Özpak çiftinde kadının eşini bebek gibi control etmesi şeklinde görüyoruz. Ayrıca Yurt çiftinde erkeğin cinsel işlev bozukluğu yaşıyor olması ve kadının evdeki ve işyerindeki baskın konumu da toplumsal cinsiyet bağlamında bir çatışmaya ve güç denegesizliğine sebep olmuş gibi görünüyor. Açık çiftinde ki durumu, erkeğin üstlendiği rolün içeriğinin ev geçiminin temini olarak algılandığını, Özpak çiftinde, kadının adamı control isteği sebebiye adamın toplumsal alanda rencide olduğunu ifade etmesini ve Yurt çiftinde, kadının baskın rolünün çatışmaya sebep olmasını toplumsal değerlerle ilişkilendirmek mümkündür.

Destekleyici çalışmalara değindiğimizde, klinik, kişilik, sosyal ve gelişimsel psikoloji gibi çeşitli alanlardan gelen literatür, başkalarıyla kimliğimizi düşünmemizin temelini oluşturan iki temel dikey boyutun yerini desteklemektedir. Tanımlanan fenomene bağlı olarak, sosyal yaşamın iki boyutu için bilinen diğer çeşitli etiketler, egemenliğin merkezini içerir (Wiggins, 1979), kişisel zamirlerde iktidar anlamında dayanışma semantiği (Brown ve Gilman, 1960), sosyal güdülere olan gücün yakınlığı (McAdams, 2001) ve sosyal kaynaklara duyulan sevgi (Foa ve Foa, 1974). İncelenen fenomen ve iki boyuta verilen etiketler ne olursa olsun, çeşitli modeller insan sosyal yaşamında benzer kavramları paylaşır. Genel olarak, insanların sosyal yaşamları, benlik ve / veya başkalarının çevreden nasıl ayrıldığı, ayrı, özerk olduğu (yani kendilerini güçlü, güçlü

hissettikleri ve çevreye etki ettikleri) açısından bakılmaktadır. O ve / veya başkalarının ne kadar büyük bir varlığın parçası olduğu (başkalarıyla yakınlık, birlik veya dayanışma hissi verme)na bakılmaktadır. Görüldüğü üzere kişiler arası problemlerin çalışma, reddetme ve kontrol etme bağlamında hikâyelerini içeren bu çalışmalar bizim çalışmamızı da destekler nitelikte.

Aile içi şiddet; eşler arası, anne-baba arası veya ebeveyn-çocuklar arası meydana gelen fizikî veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımının bütünüdür (Seyyar ve Genç, 2010, s. 22). Bir kişinin diğer aile bireylerine yönelik; aynı evin paylaşıldığı bir akrabanın size veya evdeki diğer kişilere yönelik; evli olmanıza rağmen kendi isteğinizle veya mahkeme kararı ile yaşadığınız eşinizin size yönelik; tehdit, baskı ve kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik olarak zarar görmeye veya acı çekmeye sebep olan her türlü davranış aile içi şiddettir (KSGM, 2008). Özdemir çiftinin başvuru sebeplerinden biri olan şiddet hem fiziki hemde psikolojik anlamda gerçekleşmektedir. Baskı ve kontrolün somut bir örneği olan şiddet, evliliklerini sonlandırmaya çalışan Özdemir çifti için bardağı taşıran son damla niteliğindedir. Çiftimizde aile içi geçimsizliği körükleyen bir faktör olarak gözükken boşanma öncesi geçimsizlik ve kavgalar çiftteki güven problemine ve akabinde gelen denetim kontrol mekanizmasına dayanmaktadır. Güçsüz bireylerin, misilleme, şiddet veya ilişkinin sona ermesinin kontrol girişimlerinden kaynaklanacağından korkmaları durumunda şikayetlerini ifade etmeleri pek mümkün değildir. Bu, birçok çalışmada gösterilmiş olan soğutma etkisinin ardındaki mantıktır (örneğin, Cloven ve Roloff, 1993; Roloff ve Cloven, 1990). Güçsüz bireyler, olası bir kazancı kaybetme ve kaybetmeme ihtimalini ağırlar ve bir kaygıyı küçük bir maliyete tahammül etmenin ya da kabul etmenin, anlaşmayı sürdürme ve ilişkiyi bozma riskinden daha fazla yararı olduğuna inanır (Leung, 1988). Yalnızca muhtemel kazanımların (eşitliği yeniden kazanmanın) muhtemel zararlara ağır bastığını veya muhtemel zararlardan (ilişkinin misillemesi veya sonlandırılması) daha olasılıklı olacağını düşünüyorlarsa, şikayetlerini ifade etme riskini almaya istekli olurlar. Ciddi bir kontrol sorunu olmasına rağmen, bununla ilgili çok fazla konuşmayan Ayşe Özdemir, şiddete maruz kalması sebebiyle güç çekişmesine girmemeyi öğrenmiş ya da boyun eğici yapısı sebebiyle, istemsiz bir şekilde mevcut durumu desteklemiştir. Buna karşın diğer çiftlerimizin rahatlıkla güç meselesine

değirmeleri sebebiyle aslında güçsüz bireyler olmadıklarını, sadece gücün dağılımı konusunda bir çatışma içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.

Katılımcıların evliliğe ilişkin algılarının metafor yoluyla tanımlanması içerisinde buldukları durum ya da koşullara dışarıdan ya da daha somut bakmalarını sağlarken, bu yöntem destek alan çiftler bir diğer deyişle yolunda gitmeyen evlilikler için daha deşifre edici ve somut problemi dışsallaştıran bir yöntem olabilir. Çalışmamız danışmanlık alan ailelerin evliliğe ilişkin algılarını deşifre etmenin yanı sıra çiftlerin karşılıklı iletişimde ve terapilerinde seansı ilerletici bir unsur olarak da kullanılabilir. Ayrıca çalışmamızdan elde ettiğimiz bilgilere göre aile danışmanlığı ihtiyacı duyan çiftlerimizde denetim kontrol temalı ortak bir problem mevcuttur. Tarafların birbirlerine nasıl hissettirdiklerini ve neye dönüştüklerini somut bir şekilde fark etmeleri açısından da oldukça verimli bir yöntem olmuştur. Danışan üzerindeki gücü aşıkaran metafor kullanımı evliliğe ilişkin algılarının da deşifresi hususunda önem arz etmektedir. Çalışmalarımızdan elde ettiğimiz bulgulardan hareketle, güç çatışması ve dengesizliğinin çiftlerimizde ortak problemi olduğunu, çiftlerimizin sorunlarını ve beklentilerini net bir şekilde tanımlarken, iki çiftimizin bunlara karşı denge, işbirliği ve dayanışma içinde olduğunu fakat diğer iki çiftimizin de, sorunlarını net bir şekilde ortaya koymalarına karşın, tek taraflı kontrol yaşayan çift ile ortak bir evlilik yaşantısı kurmayı başaramayan çiftin, bu tarz sağlıklı- çözüm odaklı beklentilerden çok, bitiş çözümsüzlük gibi metaforları bulunmaktadır. Bunun nedeni belki sorunlarına ilişkin düşük farkındalık, evliliğin sürdürülmesine dair niyet ve amaçlar ya da sorunlarını net biçimde ortak olarak tanımlayamamalarından kaynaklı olabilir. Watzlawic (1978) Aile danışmanlığında dört ana kuralla başarılı bir prosedür takip edilebilir. Açık bir şekilde problem analizi, daha önce üretilen çözümleri dikkate almak, değişimin olmasını istenilen şeylerin açıkça beyanı ve uygun stratejiyle ilerlemek.

Aile dinamiktir, sürekli değişim içindedir; bu nedenle bir zamanlar sağlıklı olarak görülen daha sonra sağlıksız olarak değerlendirebilmekte ya da tam tersi olabilmektedir. Ailelerin sağlıklı ya da sağlıksız olması, ömürlerinin farklı zamanlarında farklılık göstermektedir. Sağlıklı bir aile olabilmek için, ailenin tüm bireylerinin çabası gereklidir (Worden, 2013, s. 29) Çiftlerimizin evlilik öykülerini dinlediğimizde evliliğin ilk zamanları hakkında hep olumlu ifadeler duymaktayız. Dört çiftimizde de ortak

olarak gördüğümüz bu durum Worden’ında belirttiği üzere bir zamanlar sağlıklıken daha sonra sağlıksız bir şekil almıştır ve mevcut durumun düzeltilmesi yalnızca katılımcıların gayretine bağlıdır. Metafor, sadece geçmiş tecrübeleri yansıtarak değil aynı zamanda insanların mevcut deneyimlerini nasıl gördüklerini ve geleceklerini yansıttıklarını düzenleyen filtreler olarak da görerek, bireyler için hem temsili hem de belirleyici bir işleve sahip gibi görünmektedir (Siegelman, 1990).

Ayrıca, çiftlerimizin kullandığı metaforları değerlendirdiğimizde Yurt çiftinde gördüğümüz üzere, tarafların konuşmalarının birbirinden habersiz alınmalarına rağmen, her iki tarafın da evlilik için terazi metaforu kullanması, ya da Açık çiftine gördüğümüz üzere bir tarafın somut soyut metaforunu kullanırken diğer tarafın, canlı-cansız iki bebek metaforunu kullanması gibi örneklerden gördüğümüz üzere, metaforlarındaki benzerliğin, aslında metaforlukta ne kadar önemli bir araç olduğuna dair önemli bir veri sunduğunu da söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, Güç eşitsizliği çok fazla evlilik sıkıntısının kökenindedir (Atwood and Scholts, 2005; Dallos and Dallos, 1997). Eşitsizliğin, partnerler arası güç çatışmasına dönüştüğünü savunan bir diğer çalışma da Ward and Martin (2012)’in güç dengesizliğini etkileyen unsurları inceledikleri nitel bir çalışma. Bu çalışmada güç eşitsizliğini, toplumsal cinsiyete dayanan roller ve davranışlar bakımından da inceleyen (Mahoney & Knudson-Martin, 2009), rollerin erkeklerin ayrıcalıklarını ve haklarını meşrulaştırmalarına değinen, kadınların da uyuma yatkın davranışlarından da söz eden kısmıyla önem teşkil eder. Bizim bulgularımız açısından değerlendirdiğimizde bunun Yurt, Özpak ve Açık çifti için geçerli olduğunu söyleyebiliriz, Özdemir çifti için bu konuyla herhangi bir ilintiye rastlanılmadığını belirtebiliriz. Aynı zamanda çalışma, eşit ilişkileri savunmasıyla, her bir bireyin karşılaştırılabilir bir statüye ve ilişkinin yönünü belirleme yeteneğine sahip olmasından söz eder. (Mahoney ve Knudson-Martin, 2009). Kendi çalışmamızın bulguları açısından değerlendirdiğimizde, her iki taraf da diğerinin gereksinimlerini fark ettiği ve bunlara cevap verdiği ve eşit olarak her bireyin çıkarlarına ve iyiliğine hizmet ettiği, her bireyin görüşleri ve farklılıklarının onurlandırıldığı ve saygı duyulduğu (Atwood ve Scholtz, 2005) bir ilişkinin aile danışmanlığı desteği alan çiftlerimizin ihtiyacı olan ortak çözümü barındırdığını da söyleyebiliriz.

7.1.ÖNERİLER

Bu çalışmada aile danışmanlığına başvuran bireylerin evlilik yaşantıları anlatı analizinden temelini alan metaforların analiz edilmesiyle incelenmeye çalışılmıştır.

Sonraki çalışmalarda;

Evlilik anlatılarında ortaya çıkan temaların, danışmanlık kararına götüren süreç açısından temellendirilmiş kuram yöntemi ile incelenerek, bir model önerisi ortaya koyulabilir.

Aynı zamanda anlatıların metaforlar bağlamında incelenmesi için danışmanlık sürecinin bitimi beklenebilir ve süreç bitimiyle süreç arasında karşılaştırma yapılabilir. Çalışmamızın bulgularında da tespit ettiğimiz kurban-kurtarıcı ilişkisini ve güç/denetim öğelerini değerlendirmeye yönelik nicel araştırmalar tasarlanabilir.

Bu çalışmada aile danışmanlığı almakta olan, yani çeşitli gerekçelerle evliliklerinde sorunlar yaşamakta olan çiftlerin evlilik anlatılarına odaklanılmıştır, sonraki çalışmalarda, danışmanlığa ihtiyaç duymayan çiftlerin evlilik anlatıları ve metaforları incelenerek, sağlıklı işleyen ailelerin anlatılarında ne gibi temaların baskın olarak ortaya çıktığı incelenebilir.

Bu çalışmada metaforların anlatılarda nasıl ortaya çıkabileceği ve evlilik yaşantısına dair ne gibi baskın temalar oluşturabilecekleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır, sonraki çalışmalarda danışmanlık sürecinde metaforların nasıl ortaya çıkabileceğine ilişkin vaka çalışmalarının özellikle alandaki uygulamalar için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Uygulama açısından bakıldığında, bu çalışma bulgularının, özellikle ülkemizdeki aile danışmanlığı uygulamalarında metaforlardan hem problemi ele almak, hem de problemin çözümüne ve danışmadan beklentilere dair içgörü oluşturmak amacıyla yararlanılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Ağacık, N. (2007). Annenin aile işlevselliği algısına yönelik bir araştırma. Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 37-50.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı* (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. Ankara: Afşaroğlu Matbaa. 152-249.
- Akbaba Altun, S., Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının eğitim kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19 (3), 329-354.
- Akgül Gök, F., İl, S. (2017). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 523-533.
- Algan, T. (2016). Aile danışmanlığı uygulaması: Dünü, bugünü ve yarını. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (7), 2208-2217.
- Angus, L., Hardtke, K., Pedersen, R., & Grant, K (1991). *Metaphor in dynamic therapy: A dual code approach*. Paper presented at the meeting of the Society for Psychotherapy Research, Lyon, France.
- Angus, L. & Lawrence, H. (1993). An intensive analysis of metaphor themes in brief dynamic therapy. In J. S. Mio (Chair), *Metaphor: Cognition and application*. Symposium presented at the 101st annual convention of the American Psychological Association, Toronto, Canada.
- Arda, Z. (2015). Aşk estetiği ve resim. *İdil*, 4 (16), 81-106.
- Arslan, M. M. ve M. Bayrakçı. (2006). Metaforik düşünme ve öğ renme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 171, 100-107.
- Atak, H., Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 520-546.
- Atwood, J. D., Scholtz, C. (2005). Power differentials in relationships: Who’s the boss? Assessment and therapeutic considerations. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 4(4), 57–77.
- Aydın, İ. H. (2004). Bir Felsefi Metafor ‘Yolda Olmak’. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6(1), 9-22.

- Babacan, E. (2014). Ağısl Öğrencilerinin Müzik Kavranına İlişkin Algıları: Metafor Analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1):2146-9199.
- Babits, M. (2001). Using therapeutic metaphor to provide a holding environment: the inner edge of possibility. *Clinical Social Work Journal*, 29 (1), 21-33.
- Baltacı, Ö. (2015). Evli Bireylerin “Aile” ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 21, pp. (223-243)
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (8), 102-129.
- Bolay, S.H. (1998). Postmodernite: postmodernizm. *Yeni Türkiye 21. Yüzyıl Özel Sayısı*, 19, 519-524.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*, Boston: Allyn and Bacon.
- Butler, J. (2009). Toplumsal cinsiyet düzenlemeleri. *Cogito*, 58, 73-92.
- Brizendine, L. (2018). *Kadın Beyni*. 10. Baskı, İstanbul: Say Yayınları, 13-57.
- Brown, Roger and Albert Gilman (1960). *The pronouns of power and solidarity*. In: *Thomas Sebeok* (red.), *Style in language*. Cambridge: MIT-press, 252-275.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD)*, (2006). Bilgilendirme Dosyası Basın Bülteni, İstanbul, s. 21-59.
- Cloven, D. H., & Roloff, M. E. (1993). The chilling effect of aggressive potential on the expression of complaints in intimate relationships. *Communication Monographs*, 60, 199–219.
- Çağlayan, H. (2014). *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çelik, H. (2017). Psikoterapide yeni soluk: öyküsel terapi. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 34-50.
- Çulha Özbaş B. & Aktekin S. (2013). Tarih Öğretmen Adaylarının Tarih Öğretmenliğine İlişkin İnançlarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Journal of Theory and Practice in Education / Eğitimde Kuram ve Uygulama Articles /Makaleler*, 9(3): 211-228.
- Creswell, J. W. (2016). Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni [Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches]. M. Bütün & S. B. Demir (Edt.). Ankara: Siyasal.

- Christensen, A., & Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 73–81.
- Dent-Read C.H. & A. Szokolszky (1993) "Where do Metaphors Come From?" , *Metaphor and Symbolic Activity*,8,3,227-242.
- Doğan, S., Küçükgöncü, S. (2009). Geçmişten günümüze cinsel araştırmaları. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 46, 102-109.
- Donna R. Pawlowski Ph.D. , Chad Thilborger B.A. & Jode Cieloha- Meekins B.A. (2001) Prisons, old cars, and Christmas trees: A metaphoric analysis of familial communication, *Communication Studies*, 52:3, 180-196.
- Dös, İ. (2010). Aday Öğretmenlerin Müfettişlik Kavramına İlişkin Metafor Algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 9(3): 607-629.
- Dunbar, N. E. (2000). Explication and initial test of dyadic power theory. Unpublished doctoral dissertation, University of Arizona, Tucson.
- Dunbar, N. E. (2004). Dyadic power theory: Constructing a communication-based theory of relational power. *Journal of Family Communication*, 4(3/4), 235–248.
- Dunbar, N. E., Burgoon, J.K. (2005). Perceptions of Power and Interactional Dominance in Interpersonal Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships* 22(2): 207–233.
- Dunn, C. D. (2008). Ethos. *Cultural Models and Metaphors for Marriage: An Analysis of Discourse at Japanese Wedding Receptions*, 32 (3): 348-373.
- Durğun, A. (2016). Aile içi problemler ve çözüm önerileri. *Mehir Aile Dergisi*, 1, 83-95.
- Dwairy, M. (1997). A biopsychosocial model of metaphor therapy with holistic cultures. *Clinical Psychology Review*, 17 (7), 719-732.
- Erdoğan, T. ve Erdoğan, Ö. (2013). A metaphor analysis of the fifth grade students' perceptions about writing. *Asia-Pasific Edu Res*, 4 (22), 347-355.
- Ersevim, İ. (2013). *Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri*. İstanbul: Özgür Yayınları, 472-486.
- Fenell, D. & Weinhold, B. (1989). *Counseling Families*. Colorado: Love Pub. Com.
- Fisher, H. E. (2004). *Cinsel Aşkın Anatomisi* (2. Baskı). İstanbul: Varlık Yayınları, 11-40.

- Foa, U. G., & Foa, E. B. (1974). *Societal structures of the mind*. Oxford, England: Charles C Thomas.
- Freedman, J. & Combs, G. (1996). *Narrative therapy: The social construction of preferred realities*. New York: W.W. Norton.
- Gibbs, R. W, Jr., & Matlock, T. (2008). Metaphor, imagination, and simulation: Psycholinguistic evidence. In R. W. Gibbs, Jr. (Ed.), *The Cambridge handbook of metaphor and thought* (pp. 161-176). New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, (C. Güzel Çev), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 478-527.
- Gladding, S.T. (2012). *Aile Terapisi Tarihi Kuram ve Uygulamaları*. 5. Baskıdan Çeviri, Çev. Editörleri İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Ankara: PDR Derneği Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2), 46-67.
- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye’de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 31-41.
- Gurman, A. S., & Fraenkel, P. (2002). The history of couple therapy: A millennial review. *Family Process*, 41, 199-260.
- Gülsün, M., Ak, M., Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 68-79.
- Gültekin, M. (2014). *Bilimsel Araştırmalarda Kadın-Erkek Farklılıkları*, Bursa,:Aile Akademisi Derneği, 26-32.
- Günay, G., Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (3), 157-171
- Hallaç, S., Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6 (2), 42-153.
- Halprin D., (2003). *The Expressive Body in Life, Art, and Therapy: Working with Movement*. United Kingdom: Jessica Kingsley Publishers Ltd.
- Haner, R., Çayıroğlu, Y., Avcı, A. (2015). *Kadın ve Aile İlmihali*. İstanbul: Işık Yayınları, 2015, 197-205.
- İlkkaracan, P. (2003). *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları, 7.
- İşmen Gazioğlu, A. E. (2006). Genç yetişkinlerin evlilik ve aile hayatına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23, 107-123.

- Karaçam, S., Aydın, F. (2014). Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kavramına ilişkin algılarının metafor analizi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (13), 545-572.
- Kaya, Y., Aslan, E. (2013). Kadın cinselliğinde gelenekler ve kültür. *Kadın Cinsel Sağlığı Androloji Bülteni*. 214-217.
- Kalra, M. B., Bajeva, B. (2012). Teachers' thinking about knowledge, learning and learners: a metaphor analysis. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 55, 317-326.
- Kesici, Ş., Mert, A., İlgün, E. & Girgin Büyükbayraktar, Ç. (2015). *Aile Terapisinde Kullanılan Teknikler*. (3.basım). Ankara: Nobel.
- Kırmızı, K. (t.y.), Eşcinselliğe dinlerin ve toplumun bakışı (ödev). *İ.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hizmet Bölümü*.
- Kliebard, H.M. (1982). "Curriculum Theory as Metaphor", *Theory Into Practice*, 21,1,11-17.
- Koç, M. (2013). Teachers' conceptions of technology. *Computers and Education*, April, 68, 1-8.
- Kopp, R. R. (1999). Metaphoric expressions of lifestyle: Exploring and transforming client-generated metaphors. *The Journal of Individual Psychology*, 55 (4), 466-473.
- Köksal, O. (2014). Aile Danışmanlığına ve Aile İncelemelerine Genel Bir Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 28, Autumn II, 197-206.
- Kumar, R. (2011). *Araştırma yöntemleri* (Çokluk Ö, Çev.) Ankara: Edge akademi.
- Kuzgun, Y. (1991). Aile Danışmanlığı Hizmetleri, *Türk Aile Ansiklopedisi* 1. Cilt, Ankara: Aile Danışmanlığı Kurumu.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By.*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Legovski T., & Brownlee, K. (2001). Working with Metaphor in Narrative Therapy. *Journal of Family Psychotherapy*, 12(1).
- Leung, K. (1988). Some determinants of conflict avoidance. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 19, 125-136.
- Leung, W. Y. Y. (2008). A contrastive study of Chinese and English metaphors of marriage. *The University of Hong Kong*, LCM Papers 1, 21-35.
- Leslie A. Baxter Connie Bullis, (1986). Turning Points in Developing Romantic Relationships. *Human Communication Research*, 12(4) , 469-493.
- Levine, A., Heller, R. (2018). *Bağlanma* (2. Baskı). İstanbul: Aganta Kitap, 75-121.

- Long, L.L., & Burnett, J.A. (2005). Teaching couples counseling: An integrative model. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 13, 321-327.
- Long, P.S. ve Lepper, G. (2008). Metaphor in psychoanalytic psychotherapy: A comparative study of 4 cases by a practitioner-researcher. *British Journal of Psychotherapy*. Vol 24(3), 343-364.
- Lotfi, A., Kabiri, S., Ghasemlou, H. (2013). Değerler değişimi ve kuşaklararası çatışma: İran Khoy kenti örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 93-113.
- Mahoney, A. R., & Knudson-Martin, C. (2009). *The social context of gendered power*. In C. Knudson-Martin & A. Mahoney (Eds.), *Couples, gender, and power: Creating change in intimate relationships* (pp. 17–29). New York: Springer Publishing.
- McAdams, D.P., (2001). The Psychology of Life Stories. *Review of General Psychology*, 5 (2), 100-122.
- McDonald, G. W. (1980). Family power: The assessment of a decade of theory and research,1970–1979. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 841–854.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma* (Turan S., Çev). Ankara: Nobel.
- Monk, G. (1996). Narrative approaches to therapy: The fourth wave in family therapy. *Guidance and Counseling*, 11 (2), 41-48.
- Moser, K.S. (2000). Metaphor analysis in psychology: method, theory and fields of application. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), 1-11.
- Munby, H. (1987). Metaphor and Teachers' Knowledge, *Research in the Teaching of English*, 21,1: 377-398.
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı* (11. baskı). Ankara: Anı.
- Neimeyer, R. (1995). Client generated narratives in psychotherapy. In R. Neimeyer & M. Mahoney (Eds.), *Constructivism in Psychotherapy* (pp. 231-246).
- Nikitina, L., Furuoka, F. (2014). Measuring metaphors: a factor analysis of students' conceptions of language teachers. *Universiti Malaysia Sabah*, Erişim tarihi: 14.04. 2019. https://www.researchgate.net/publication/229047756_Measuring_Metaphors_A_Factor_Analysis_of_Students%27_Conceptions_of_Language_Teachers
- Nichols, M. P. (2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaktüs Yayınevi, 413-437.

- Norton, C. S. (1989). *Life metaphors: Stories of ordinary survival*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press.
- Orçan, M. (2008). *Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili*. Ankara: Harf Yayınları, 38.
- Ozankaya, Ö. (1991). *Toplumbilim* (7. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi. 479-485.
- Özabacı, N., Körük, S., Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8 (50), 235-259.
- Özdemir, A.O., Arık, R.S. 2018. Eğitim yönetimi alanında yapılan metafor analizi çalışmalarının yöntem ve içerik açısından değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* (KEF Dergi), Mayıs 26 (3), 965-974.
- Patton, M.Q. (1990) *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.), Newbury Park, CA: Sage.
- Pitcher, R. (2013). Using metaphor analysis: MIP and beyond, *The Qualitative Report*, 18 (34), 1-8.
- Polat, S., Apak, Ö., Akdağ M. (2013). Investigation of primary student teachers' perceptions about the concept of academician through metaphor analysis, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 14 (2), 57-78.
- Rebecca D. Heino, Nicole B. Ellison, Jennifer L. Gibbs, 2010. *Relationshopping: Investigating the market metaphor in online dating*, 27(4), 427-447.
- Reik, T. (2005). Sevgi ve cinsellik ayrı şeylerdir. *Aşkın Anatomisi*. (ss. 139-153). İstanbul: Say Yayınları.
- Richardson, V. (2003). Preservice teachers' Beliefs. Ed: James Rath, Amy C. McAninch, *Teacher Beliefs and Classroom Performance: The Impact of Teacher Education 6: Advanced in Teacher Education*, ABD:Information Age Publishing Inc.
- Rizzuto, A-M. (2009). Metaphoric process and metaphor: The dialectics of shared analytic experience. *Psychoanalytic Inquiry*, 29, 18-29.
- Roloff, M. E., & Cloven, D. H. (1990). The chilling effect in interpersonal relationships: The reluctance to speak one's mind. In D. D. Cahn (Ed.), *Intimates in conflict: A communication perspective* (pp. 49-76). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Rollins, B. C., & Bahr, S. J. (1976). A theory of power relationships in marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 619-627.

- Sağlık, Ç., Çelik, H.Y. (2018). Kürselleşen çalışma hayatında kadının rolü. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 95-120.
- Samancı, A.Y., Ekici, G. (1998). *Aile terapisi*. Düşünen Adam, 11 (3), 45-51.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Report*, 2 (10), 358-394.
- Seitz, J. A. (1998). Nonverbal metaphor: A review of theories and evidence. *Genetic, Social & General Psychology Monographs*, 124, 95-120.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Siegelman, E. Y., (1990). Metaphors of the Therapeutic Encounter. *Journal of Analytical Psychology* 35. 175-191.
- Spence, D.P. (1987). The Freudian metaphor: Toward paradigm change in psychoanalysis. New York: W.W. Norton.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: belirsizlik, mücadele, bilgi, güç ve refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları 72-97
- Tarhan, N. (2005). *Kadın Psikolojisi*. (42. Baskı). İstanbul: Nesil Matbaacılık. 20-45.
- Tarhan, N. (2014). *Mutlu Evlilik Psikolojisi*. (27. Baskı). İstanbul: Nesil Matbaacılık. 73-75.
- Taslaman, C. (2017). *Evrin Teorisi Felsefe ve Tanrı* (22. Baskı). İstanbul: İstanbul Yayınevi, 139-140.
- Tezcan, M. (200). *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Yayınevi, 13-35.
- Trad, P. V. (1993). Previewing: A developmental principle that promotes the therapeutic use of metaphor. *Journal of Clinical Psychology*, 49 (2), 261-277.
- Valenzuela, J. ve Soriano, C. (2005) Cognitive metaphor and empirical methods, *Barcelona Language and Literature Studies*, 14. Elde edilme tarihi: 29 Ocak 2011. www.publicacions.ub.es/revistes/bells14/PDF/metaphor_02.pdf
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 35, 29-56.
- Wan, W., Low, G.D., Li, M. (2011). From students' and teachers' perspectives: metaphor analysis of beliefs about EFL teachers' roles. *Elsevier System*, 39, 403-415.
- Watzlawic, P. (1978). *The language of change*. Newyork: Basic Books.
- White, M. (1989). The externalizing of the problem and the reauthoring of lives and relationships. *Dulwich Centre Newsletter*, 1-17.

White, M. & Epston, D. (1990). Narrative means to therapeutic ends. New York: W.W. Norton.

Wiggins, J. S. (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(3), 395-412.

Wilterdink, N. (2002). The sociogenesis of postmodernism. *European Journal of Sociology*, 18, 190-216.

Worden, M. (2013). *Aile Terapisi: Temelleri* (3. Baskı). (A. Turan Çev.), Adana: Nobel Kitabevi, 7-36.

Yerby, J. (1989). A conceptual framework for analyzing family metaphors. *Journal of Applied Communication Research* 17, 42-51.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*. 23(112).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.basım) Ankara: Seçkin Yay.

Yılmaz, V., Demirbaş H. B. (2015). TBMM’nde LGBT hakları gündeminin ortaya çıkışı ve gelişimi: 2008-2014. *Alternatif Politika*, 2 (7), 230-256.

Zeig, J. (1980). Erickson’s use of anecdotes. In: J. Zeig (Ed.), A teaching seminar with Milton H.Erickson, M.D. New York: Brunner/Mazel.

Zheng, H., Song,W. (2010). Metaphor analysis in the educational discourse: a critical review. *US-China Foreign Language*, 84 (8), 42-49.

Zimberoff, M.A. (2017). *Kurban Tuzagından Kurtulmak*. USA: Wellness Press The Wellness Institute Issaquah.